

TËRHEQJA E SHBA-SË
NGA AFGANISTANI

ARSIMI DHE SHKOLLIMI
NË NATO

“REPUBLIC P – 47
THUNDERBOLT”

“ALENIA AERMACCHI
M-346 MASTER”

MBUROJA

Numri 141
Korrik 2021

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

**Republika e Maqedonisë së Veriut
për herë parë si vend anëtar morri
pjesë në Samitin e NATO-s**

Solemnisht u shënua dita

Pjesëtarët e VING-ut ajror nga përbërja e Komandës për Operacione (KO), me solemnitet ushtarak në kazermën “Strasho Pinçur” në Petrovec e shënoi 10 qershorin – Ditën e njësisë. Data 10 qershor është caktuar si Dita e VING-ut, në përkujtim të fluturimit të parë me aeroplan ushtarak në Armatë në vitin 1992.

Në këtë solemnitet me rastin e ditës së njësisë morën pjesë ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska, zëvendësministri i mbrojtjes Bashkim Hasani, sekretari shtetëror Dragan Nikoliq, përfaqësues të Ministrisë së Mbrojtjes dhe të Shtabit të Përgjithshëm, gjeneralë të Armatës, ish komandantë dhe pjesëtarë të njësive të Armatës, si dhe shumë mysafirë tjerë. Ministrja e mbrojtjes në fjalën e saj informoi për planet për zhvillimin e forcave ajrore ushtarake dhe për marrëveshjen e nënshkruar me të cilën Maqedonia e Veriut së bashku me nëntë aleatë që e formuan rrjetin e qendrave për trajnimin e pilotëve, e cila do ta rritë nivelin e kapacitetit të Aleancës për trajnim dhe stërvitje të pilotëve ushtarak. „Planet

tona janë që tërësisht ta ripërtrijmë pjesën ajrore, në aspektin e pajisjeve ajrore, ose me helikopterë të prodhimit perëndimorë, por në atë pjesë planet janë pagesat e para të fillojnë në periudhën e viteve 2024-2025, që do të thotë se gjatë tre viteve të ardhshme praktikisht do të punojmë në akuizicion, por deri në atë moment duhet t'i shfrytëzojmë helikopterët që i kemi në dispozicion”, tha ministrja. Ajo poashtu deklaroi se “për herë të parë Qendra për Trajnimin e Pilotëve që tanimë është pjesë e Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjegjësisht pjesë e VING-ut ajror, si dhe kjo qendër do të jetë pjesë e rrjetit të NATO-s për trajnimin e pilotëve. Kjo do të thotë se ne mund të mbështetemi në resurset e vendeve tjera aleate, por edhe kandidatë dhe pilotë të tyre do të mund të ndjekin një pjesë të trajnimit në vendin tonë”. Komandanti i njësisë, koloneli Stojko Pejovski para të pranishmive u ndal në zhvillimin e njësisë duke i theksuar pjesëmarrjet në stërvitjet dhe në misionet ndërkombëtare, si dhe në ndihmën e qytetarëve të cilën VING-un ajror e bëjnë njësi e cila arrinë rezultate për

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XII ■ numri 141 ■ korrik 2021

e VING-ut ajror

respekt. Ai në fjalën e tij i porositi pjesëtarët e njësisë me zbatimin e përvojës së fituar të deritanishme të vazhdojnë në realizimin e qëllimeve me implementimin e detyrave të parashtruara të cilat dalin nga anëtarësimi në NATO. Në këtë kontekst, ai e përmendi Skuadronin për Trajnim nga përbërja e njësisë e cila ka për detyrë të trajnojë pilotë të rinj dhe njëherit është edhe i dëshmuar në nismën “Flight Training” për trajnimin e pilotëve për nevojat e anëtarëve të NATO-s. Komandanti i KO, gjenerali i brigadave Besnik Emini duke e uruar ditën e njësisë deklaroi se kjo njësi është jashtëzakonisht e shkathtësuar dhe e trajnuar për misionin dhe për detyrat e saj si dhe për një sërë sfidash tjera me të cilën njësia është ballafaquar në të kaluarën, pjesëtarë të së cilës gjithmonë janë përgjigjur me sukses. Me këtë rast, ai theksoi se pjesëtarët e njësisë gjithmonë janë pranë qytetarëve në momentet më të vështira gjatë fatkeqësive natyrore. Duke i uruar për rezultatet e treguara, ai shprehu bindjen se pjesëtarët e njësisë do të vazhdojnë me intenzitetin e njëjtë të punës dhe të përkushtimit. Para ushtarëve të rreshtuar u lexuan masa simulative nga ana e shefit të SHP dhe nga ana e komandantit të KO, me të cilat pjesëtarëve të njësisë të cilët kanë qenë të dalluar gjatë punës u ndahen masa stimulative. Në kuadër të solemnitetit ushtarak, u realizua fluturimi i avionëve “F-16” nga ana e forcave ajrore greke si pjesë e patrullimit ajror të NATO-s, ku më pas vijoi edhe fluturimi me një pjesë të fluturakeve që i posedon VING-u ajror.

Info	5
Në vijën e parë Infrastruktura kritike: dimenzioni i BE-së, ligji dhe qasja strategjike institucionale	6
Global Tërheqja e SHBA-së nga Afganistani	9
NATO-aktivitete Arsimi dhe edukimi në NATO	12
Misionet paqësore Nën flamurin e OKB-së Nisma „Aksioni për ruajtjen e paqes“	14
Stërvitje Forcat Dedikuese Mjekësore Ballkanike (FDMB)	20
Muzetë ushtarakë Muetë kushuar Ditës „D“ - pjesa e dytë	24
Armatim „Republic P - 47 Thunderbolt“	26
Armatim Tanksi francez „Leclerc“	32
Armatim Avioni „Alenia Aermacchi M-346 Master“	34
Përgjatë historisë ushtarake Zhvillimi i armatimit artilerik	42
Pilotë legjendarë maqedonas „Gara me aeroplan“ Gara ndërmjet pilotëve më të mire ushtarak	46
Film „Shindisi“	56
Kalaja e Tetovës - Bukuria e rrallë nga e kaluara në Tetovë	58
	3

Bashkëpunim dhe transparencë maksimale me qytetarët

Institucionet që kanë të bëjnë me mbrojtjen dhe sigurinë e vendit shpesh herë llogariten si institucione të cilat nuk janë tërësisht të hapura për opinionin dhe të cilat një pjesë të madhe të aktiviteteve të tyre fshihen pas perdes së informatave të klasifikuara dhe aktiviteteve tjera të fshehta me të cilat nuk duhet që plotësisht të njihen as mediat, e as qytetarët e thjeshtë. Megjithatë zhvillimi i demokracisë nënkupton transparencë dhe llogaridhënie në secilin segment të funksionimit të shoqërisë, gjë që nënkupton edhe hapje kundrejt opinionit dhe të këtyre institucioneve. Dhe tashmë për të dytin vit me rradhë Ministria e Mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut rradhitet në vendin e parë sipas indeksit të transparencës aktive të Qendrës së Komunikimit Qytetar, para të gjitha institucioneve shtetërore dhe lokale, ndërsa sivjet për herë të parë me 100% të arritjeve. Ky është një avancim për 40 pozita, krahasuar me vitin 2017 dhe rezultat më i mirë për pothuajse 53%.

Ministria e Mbrojtjes i tejkaloi të gjitha pengesat dhe stereotipet për institucion që punon në vazhdimësi në mënyrë konspirative dhe dëshmoi që suksesi dhe detyrat e realizuara me sukses, si dhe realizimi i qëllimeve kanë të bëjnë edhe me transparencën dhe me gatishmërinë për të bashkëpunuar me mediat dhe me opinionin më të gjerë. Në analizën e Qendrës së Komunikimit Qytetar theksohet se Ministria e Mbrojtjes është ministria e parë e cila arriti të fitojë 100% maksimal në transparencë aktive që nga fillimi i rangimit në vitin 2016, gjë që në të vërtetë na bën krenarë në një sukses të arritur për një kohë të shkurtër sa i përket transparencës aktive. Ministria e Mbrojtjes si dhe struktura e saj udhëheqëse gjatë periudhës së kaluar me vetë iniciativë i publikon të gjitha informatat për punën e saj. Në ueb faqen e Ministrisë së

Mbrojtjes janë në dispozicion të gjitha dokumentet për punën e ministrisë të cilat janë të karakterit publik – prokurimet publike, buxheti, dokumentet strategjike, rrogat e funksionarëve dhe udhëheqësisë së institucionit, si dhe të gjitha informatat tjera të karakterit publik, të grumbulluara në nënfaqen e veçantë të ueb faqes, me titull “opinionit ka të drejtë të dijë”.

Ministria e Mbrojtjes Radmilla Shekerinska në lidhje me këtë sukses sa i përket transparencës së Ministrisë së Mbrojtjes theksoi: “Pas vetëm 3 vjet në njërën ndër institucionet shtetërore më të mbyllura, bëmë kampion në transparencë me 110 për qind apo me 100 pikë, sipas analizave të transparencës aktive të organizatave joqeveritare të cilat tashmë për vite me rradhë i analizojnë institucionet. Kjo është një kompliment dhe mirënjohje ndaj shumë njerëzve që punojnë në Ministrinë e Mbrojtjes, për mua personalisht, si dhe për Qeverinë e cila politikën e transparencës e vendosi në nivel të lartë – si njërën ndër prioritetet e saj. Ndryshimet në mënyrën e funksionimit dhe bashkëpunimit me opinionin dhe me popullin në kuadër të Ministrisë së Mbrojtjes, mund të vërehen edhe përmes mbështetjes së ministrisë ndaj veprimtarive të cilat në të kaluarën nuk kanë qenë të lidhura me fushën e mbrojtjes. Një shembull i këtyre për një lëvizje pozitive, për afrim dhe për mbështetje të segmenteve të ndryshme të jetës shoqërore me mbrojtjen, ishte edhe promovimi i paradokoheshëm i hapësirave për stërvitje në Shtëpinë e Armatës në Shkup për shfrytëzimin e hapësirave nga ana e studentëve të arteve moderne të kadrës me të njejtin emër, pranë universitetit “Goce Dellçev” në Shtip. Sipas ministres së mbrojtjes, politika e transparencës do të thotë edhe hapje për interesa nga më të ndryshmet për qytetarët.

Dr. Zhanet Ristoska

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Kryeredaktore përgjegjëse
Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:
Umit Redzepi
(redaktor i artit grafik dhe teknikës),
Kristina Ilievska
(gazetare dhe fotografe),
Asim Zaimi
(Redaktor gjuhësor)
Bujar Zylfiqari
(përkthimi në gjuhën shqipe)

MBUROJA
Është revistë e
Ministrisë së
Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë
në muaj

„Orce Nikollov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Republika e Maqedonisë për herë të parë si vend anëtar morri pjesë në Samitin e NATO-s

Më 14 qershor të vitit 2021 në Bruksel u mbajt Samiti i liderëve të vendeve anëtare të NATO-s. Ky është Samiti i parë në të cilin delegacioni nga Maqedonia e Veriut merr pjesë si delegacion i një vendi anëtar i plotë i Aleancës. Temë qendrore në Samit ishte nisma e NATO-s për vitin 2030, fuqizimi i mbrojtjes kolektive, fuqizimi i rezistencës së shoqërive ndaj sfidave të reja si dhe zhvillimi i teknologjisë e cila ka ndikim gjithnjë e më të madh në ndërtimin e shkathtësive dhe kapaciteteve të mbrojtjes.

Ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska, së bashku me kryeministrin Zoran Zaev, mori pjesë në Samitin e liderëve të Aleancës. “Në këtë samit historik vijmë si delegacion i vendit të 30 anëtar që priti se çfarë do të bëjë Aleanca për të, por që deshi të tregoi se edhe di të kontribuojë. Edhe në Krivollak edhe në Shkup edhe në Ballkan edhe këtu në Bruksel dërgojmë mesazhin se të bashkuar jemi më të fortë dhe se si vend i vogël dëshmuam se mund të investojmë në kuadër të sigurisë rajonale dhe euroatlantike dhe se duke zgjidhur problemet politike dhe duke investuar në sigurinë tonë të përbashkët, mund të kontribuojmë si aleatë i barabartë me të tjerët”, tha

ministrja Shekerinska në deklaratën para fillimit të Samitit.

Në Samitin e NATO-s 2021 u nda vlerësimi se para anëtareve të Aleancës hapet një mundësi historike të fuqizohet lidhja ndërmjet Europës dhe Amerikës Veriore dhe NATO të përgatitet për të ardhmen, e për këtë shkak të fokus të këtij Samiti ishte pikërisht Nisma e NATO-s 2030 për vazhdimin e adaptimit të Aleancës. Me këtë dëshmohet se në erën e ndryshimeve të mëdha në skenën globale të sigurisë, NATO i fuqizon pozitën ndaj sfidave për vendimarrje të përbashkët dhe për përshtatje të NATO-s dhe për rolin e tij kyç në të ardhmen.

Liderët e NATO-s dhe të vendeve anëtarët e Samitit, në përfundim të këtij Samiti ishin të një ideje se asnjë vend apo kontinent nuk mund të ballafaqohet vetë me sfidat e reja dhe se uniteti dhe solidariteti transatlantik është jashtëzakonisht i rëndësishëm në mënyrë që anëtarët e Aleancës të ruajnë sigurinë e tyre.

Ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska para fillimit të Samitit të liderëve të NATO-s, zhvilloi takim me ministrin e mbrojtjes së Norvegjisë, Frank Bake Jensen. Në këtë takim u dëshmuar marrëdhëniet e mira bilaterale në fushën e mbrojtjes

ndërmjet dy vendeve. “Mbretëria e Norvegjisë shumë herë deri më sot ka dëshmuar se është aleat dhe mik i yni i vërtetë. Trajnimi i ekipit mjekësor të Maqedonisë në Norvegji dhe pjesëmarrja e tyre në misionin në Afganistan dhe puna në spitalin norvegjez në Kabul, është shembull i një bashkëpunimi ndërmjet aleatëve dhe zhvillimit të sigurisë kolektive. Maqedonia e Veriut deri në vitin 2028 duhet të zhvillojë NATO shkathtësi në formën e një ekipi kirurgjik i cili do të qëndrojë në dispozicion si resurs i NATO-s, Përvoja e fituar nga ana e ekipit ushtarako-mjekësor nga Maqedonia e Veriut të marrë nga kolegët norvegjez, për këtë qëllim jashtëzakonisht të vlefshëm”, tha ministrja Shekerinska në këtë mbledhje. Dërgimi i përbashkët i suksesshëm i ekipit ushtarako-mjekësor në Afganistan, mbështetja e vazhdueshme nga ana e Norvegjisë gjatë periudhës së pandemisë, si dhe ndihma në fushën e ndërtimit të integritetit dhe zhvillimit të Qendrës Rajonale për Marrëdhënie me Publikun, qendër kjo e cila është edhe e certifikuar nga ana e NATO-s, janë vetëm një pjesë e shembujve me të cilat dy vendet dëshmojnë se si fuqizohet uniteti në kuadër të NATO-s, konkluduan ministrat Shekerinska dhe Bake Jensen.

Infrastruktura kritike: dimenzioni i BE-së, ligji dhe qasja strategjike institucionale

Më 16 qershor në sallën e kongreseve në hotelin “Alexandar Palace” u mbajtë konferencë me temë: “Infrastruktura kritike: dimenzioni i BE-së, ligji dhe qasja strategjike institucionale” që u organizua nga ana e Qendra Presidenciale e Shkollimit Politik në bashkëpunim me fondacionin partneristik “Fridrich Ebert”, zyra në Maqedoninë e Veriut. Duke pasur parasysh aktualitetin e temës dhe nevojën për trajtim të shpejtë dhe të përshtatshëm të problemeve që kanë të bëjnë me infrastrukturën kritike në vendin tonë, në këtë konferencë fjalë rasti dhe qëndrime sa i përket kësaj problematike mbajtën përfaqësues të lartë të subjekteve të mbrojtjes dhe sigurisë në vendin tonë, por edhe përfaqësues dhe ekspertë të fushës akademike të cilët merren me studimin e kësaj problematike.

Fjalë përshëndetëse dhe ndalesë në temë patën edhe presidenti i Republikës së Maqedonisë së Veriut, Stevo Pendarovski, ministria e mbrojtjes Radmilla Shekerinska dhe ministri i punëve të brendshme, Oliver Spasovski, ndërsa fjalë hyrëse patën edhe dr. Aleksandar Spasov, kryetar

i këshillit programor pranë Qendrës Presidenciale të Shkollës Politike dhe këshilltar i presidentit Pendarovski, si dhe znj. Nita Starova, menaxhere programore në kuadër të fondacionit “Fridrich Ebert”, Shkup. Presidentit Stevo Pendarovski në fjalën e tij theksoi nevojën e mbrojtjes së infrastrukturës kritike dhe atë para se gjithash, mbrojtjen nga kërcënimet e reja asimetrike dhe nga fatkeqësitë e shpeshta natyrore të shkaktuara

nga dora e njeriut të cilat mund t'i cënojnë funksionet vitale të shtetit dhe shoqërisë. Presidenti Pendarovski potencoi se është e nevojshme të ndërtohet një sistem efikas për mbrojtjen e infrastrukturës kritike dhe me këtë rast të caktohen kriteret e qarta për identifikimin e infrastrukturës kritike duke u bërë vlerësimet e rreziqeve dhe kërcënimeve ndaj integritetit të saj. “Kjo ide është e madhe për realizim vetëm nga ana e një insititucioni dhe vetëm

për një mandat. Nevojitet përfshirja e të gjitha institucioneve kompetente shtetërore, e operatorëve relevantë si dhe kompanitë e sektorit privat, si dhe ekspertë të ndryshëm me përvojë”, theksoi presidenti Pendarovski në fjalën e tij. Sipas presidnetit Pendarovski, gjatë konceptimit të zgjidhjes vijuese duhet të udhëhiqemi nga Direktiva e Bashkimit European nga viti 2008, ku përvojat më të mira europiane duhet t’i përshtaten ambientit tonë vendor dhe zgjidhjeve të vazhdueshme të sistemit. Strategjia për mbrojtjen e infrastrukturës kritike, theksoi presidenti Pendarovski, duhet të kompletohet me dokumentet tjera të përafërta strategjike të mbrojtjes, energjetikës, zhvillimit ekonomik, mjedisit dhe me reduktimin e rreziqeve nga fatkeqësitë.

Ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska në fjalën e saj u ndal te samiti i fundit i NATO-s dhe në pjesëmarrjen tonë në atë samit si anëtare e barabartë, duke theksuar se anëtarësimi në NATO do të thotë se ne jemi pjesë e sigurisë kolektive dhe se për këtë duhet ta përmirësojmë rezistencën e infrastrukturës kritike. Ministrja tha se NATO si aleancë më e madhe ushtarako-politike i tejkalon të gjitha sfidat pikërisht për shkak të mundësisë për ndryshimin dhe përshtatjes ndaj situatës. Rezistenca ka një diapason të gjerë të veprimtarive dhe në ato korniza infrastruktura kritike është kyçe për prosperitetin kombëtar. Ministrja tha se në samit “u definuan fushat kryesore sipas të cilave NATO do ta vlerësojë rezistencën të secilit shtet. Njëra ka të bëjë me vazhdimësinë e qeverisjes dhe me shërbimet bazë – continuity of government, në një kuptim shumë të gjerë, më pas, energji, komunikim, transport, ushqim dhe ujë, menaxhim me lëvizjet pasive të pakontrolluara të njerëzve dhe ballafaqim me një numër të madh të viktimave. Aleatët, në mesin e tyre edhe ne, duhet të kemi plane për këtë fushë”. Për këtë shkak, sipas ministres, çështja e mbrojtjes së infrastrukturës kritike kërkon rregullim të menjëhershëm, sepse pa procedura për mbrojtje dhe reagim gjatë situatave kërcënuese, pasojat mund të jenë të mëdha. “Obligimi ynë është edhe më i madh sepse me anëtarësimin në NATO kontribuojmë në kuadër të sigurisë kolektive të të gjithë alatëve. Pikërisht pandemia tregoi se sa të fuqishëm, por njëkohësisht edhe sa të brishtë mund të jemi dhe për këtë arsye rritja e nivelit të rezistencës është obligim i yni ndaj qytetarëve dhe ndaj sistemit të mbrojtjes kolektive”, tha ministrja Shekerinska në

fjalimin e saj.

Ministri i punëve të brendshme Oliver Spasovski në fjalën e tij rikujtoi se krizat dhe gjendjet e jashtëzakonshme janë pjesë e jetës së përditshme, ndërsa me zhvillimin e shoqërisë rritet edhe niveli i burimeve dhe i intenzitetit të rreziqeve të sigurisë. Mbrojtja e infrastrukturës kritike është pjesë e sigurisë kombëtare dhe për këtë shkak nevojitet të krijohet një qasje gjithpërfshirëse e cila do të krijohet me anë të një inkluziviteti në sektorin public dhe në atë privat, gjë

të bëhet definimi i të gjitha subjekteve dhe kapaciteteve të infrastrukturës kritike dhe se mbrojtja e infrastrukturës kritike nënkupton edhe bashkëpunim dhe koordinim të vazhdueshëm të nivelit kombëtar, rajonal dhe atij ndërkombëtar. Ministri Spasovski u thirrë edhe në planin e përbashkët aksional për luftën kundër terrorizmit, i cili u nënshkrua në tetor të vitit 2019 me Komisionin European në të cilin janë parashtruar obligimet sa i përket infrastrukturës kritike. Në panelin e dytë të konferencës

që do të jetë edhe si përgjigje ndaj analizave të bëra dhe në të cilën do të jenë të inkuorpuara përvojat dhe praktikatat pozitive të vendeve anëtare të BE-së. Ministri Spasovski theksoi se kjo përgjigje duhet të jetë me kohë dhe efikase, ku para se gjithash nevojitet sjellja apo miratimi i një ligji të posaçëm që do të përfaqësojë kornizë ligjore për mbrojtjen e infrastrukturës kritike. Ministri theksoi se së pari është e nevojshme

fjalime lidhur me temën mbajtën edhe përfaqësues nga grupi i ekspertëve dhe i shkencëtarëve në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Këtu, para se gjithash të rëndësishëm ishin fjalimet e profesoreshës Marina Mitrevskës dhe profesorit Toni Mileski nga Instituti i Sigurisë, Mbrojtjes dhe Paqes, pranë Universitetit “Shën Qirili dhe Metodi”, të cilët qysh para dy viteve, në një konferencë të ngjajshme, tërhoqën

vëmendjen e opinionit sa i përket nevojës së suazimit apo kornizimit së infrastrukturës kritike në një rregullativë të përshtatshme ligjore. Profesoresha Marina Mitrevska u ndal te përvojat rajonale në miratimin e ligjit për mbrojtjen e infrastrukturës kritike, ku theksoi se duhet marrë parasysh edhe mangësitë edhe përparsitë ligjeve të vendeve fqinje duke e krijuar kështu modelin optimal të ligjit për nevojat tona. Gjithashtu, ajo theksoi se gjatë krijimit të ligjit duhet të udhëhiqemi nga tre dimensione edhe atë nga dimensionimi i NATO-s, dimensionimi i BE-së dhe nga dimensionimi kombëtar. Në vazhdim, gjatë fjalimit të profesoreshës Mitrevska, profesori Toni Mileski ofroi rekomandime dhe propozime konkrete për një krijim të duhur të rregullativës ligjore për mbrojtjen e infrastrukturës kritike. Ai e theksoi nevojën nga një miratim të menjëhershëm të strategjisë për zhvillim dhe mbijetesë të vendit ku me këtë rast theksoi se në kuadër të Strategjisë për Mbrojtje dhe Strategjisë për Siguri Kibernetike, si dhe në kuadër të Buletinit Strategjik të Mbrojtjes nga vitit 2017 janë përfshirë përmbajtje të cilat trajtojnë mbrojtjen e infrastrukturës kritike, por jo nuk mjafton dhe nevojitet që në secilin ministri të përcaktohet

subjekt që do ta trajtojë problematikën të infrastrukturës së definuar kritike në korniza të tyre vetanake, ndërsa Qeveria duhet të jetë bartëse e të gjitha aktiviteteve. Sipas Milevskit edhe subjektet e sektorit privat duhet të jenë të përfshirë në këtë proces.

Profesori Trajan Gocevski i cili është anëtar i këshillit të sigurimit dhe njëherit edhe këshilltar i presidentit Stevo Pendarovski, theksoi se konferencat e kështilla dhe debatet janë një bazë e mirë për krijimin e politikës nacionale të sigurisë, ndërsa lidhur me temën e kësaj conference ai elaboroi rreth kompleksitetit dhe krijimit të një zgjidhjeje sistematike për mbrojtjen e infrastrukturës kritike. Ai theksoi se të gjitha ndryshimet në mjedisin e sigurisë dhe paraqitja e teknologjive të reja, vazhdimisht kërkojnë një vlerësim kritik të zgjidhjeve të dhëna dhe se gjithmonë duhet të gjinden zgjidhje të reja, aktuale në kuadër të sistemit.

Profesoresha Hristina Spasevska nga Fakulteti i Elektroteknikës dhe Teknologjive Informatike, u ndal te problemet që kanë të bëjnë me rrezatimin e jonizuar si dhe në trajtimin e mbetjeve bërthamore si kërcënime të cilat janë trajtuar suaza komëbtare dhe ndërkomëbtare dhe të cilat mund të jenë kërcënime serioze për infrastrukturën kritike. Profesoresha Aleksandra Deanoska – Trendafilova nga Fakulteti Juridik "Justiniani i I" në daljen e tij u ndal te nevoja për miratimin e një ligji për infrastrukturës kritike i cili duhet të jetë vetëm si pikënisje për krijimin e një baze pikënisëse për krijimin e rregullativës nënligjore e cila në mënyrë më konkrete, do të ofrojë zgjidhje ligjore për fusha të caktuara të mbrojtjes së infrastrukturës kritike.

Në kuadër të panel diskutimit, qëndrime dhe mendime të tyre shpalosën edhe shumë

ekspertë eminent nga fushat që kanë të bëjnë me mbrojtjen e infrastrukturës kritike. Dragan Nikoliq, sekretari shtetëror në MM, theksoi se mbrojtja e infrastrukturës shtetërore është evidente dhe përfaqëson prioritet për sigurinë kombëtare. Ai u ndal te strategjia më e re e mbrojtjes në të cilën trajtohen çështje që kanë të bëjnë me mbrojtjen e infrastrukturës mbrojtëse kritike. Pikëpamje të tyre dhe propozime sa i përket temës patën edhe Bekim Maksuti, drejtor në Drejtorinë për Mbrojtje dhe Shpëtim dhe profesor në UT, Tomislav Tuntev drejtor i Agjencionit për Flururime Civile, profesori dhe analisti Nano Ruzhin, dr. Stevko Stefanovski nga Qendra për Menaxhim me Kriza, profesoresha Lidija Gjorgjieva, nga Instituti për Siguri, Mbrojtje dhe Paqe si dhe profesoresha Marina Malish-Sazdovska nga Fakulteti i Sigurisë. Të gjithë folësit e konferencës, përmes daljeve të tyre dhanë kontributin e tyre personal për konceptimin e zgjidhjeve të përshtatshme për krijimin sa më të shpejt të një rregullative ligjore për mbrojtjen e infrastrukturës kritike në kuadër të vendit dhe përshtatjen e saj në kuadër të kërkesave ndërkomëbtare në kuadër të BE-së dhe NATO-s.

Dr. Zhanet Ristoska

Tërheqja e SHBA-së nga Afganistani Paqe apo vazhdim i konfliktit

Reuters

Gjatë periudhës së viteve 1996-2001, grupi terrorist ndërkombëtar i Al-Kaeda, i udhëhequr nga udhëheqësi i tij Osama bin Laden, ishte vendosur në Afganistan. Ai kishte ngritur kampe trajnimi terroriste, ka rekrutuar dhe trajnuar rreth 20,000 militantë nga e gjithë bota. Pas sulmeve terroriste në Shtetet e Bashkuara më 11 shtator 2001 komuniteti ndërkombëtar kërkoi nga talebanët që të dorëzojnë përgjegjësit, por ata refuzuan. Muajin pasues, forcat afgane anti-talebane të njohura si Aleanca Veriore përparuan në Kabul, të mbështetur nga forcat amerikane dhe britanike, rrëzuan talebanët dhe rrëzuan Al-Kaedën përtej kufirit në Pakistan. Që atëherë, asnjë sulm terrorist ndërkombëtar nuk është planifikuar ose kryer në Afganistan. Kjo do të thotë se, bazuar në synimin për të luftuar terrorizmin ndërkombëtar, prania ushtarake dhe e sigurisë perëndimore në Afganistan ka arritur qëllimin e saj. Në janar 2002, Biden ishte anëtar i parë i Kongresit që vizitoi Kabul. I shqetësuar nga situata në terren, Biden kërkoi të sillte Afganistanin në botën moderne. Ai ndjeu një përgjegjësi si nga pikëpamja morale ashtu edhe nga ajo gjeopolitike se nëse pushtoni një vend dhe ndërhyri ushtarakisht, atëherë keni përgjegjësinë ta lini atë më mirë sesa e keni gjetur. Por që kur Uashingtoni e ktheu vëmendjen në Irak, gjërat kanë filluar të përkeqësohen në Afganistan. Në shkurt të vitit 2008,

Çfarë do të thotë tërheqja e SHBA-së për Afganistanin? A do të thotë paqe pas 40 vitesh luftë civile dhe ndërhyrje të huaj? Forcat amerikane po largohen, dhe paqja ende nuk është arritur në vend. Sipas Presidentit amerikan Joe Biden, lufta në Afganistan nuk duhet të ketë qenë kurrë një sipërmarrje shumë brezash dhe është koha për t'i dhënë fund luftës së përjetshme. E gjithë kjo mund të shpejtojë përfundimin e luftërave kundër grupeve të tjera terroriste, siç është Shteti Islamik

Biden vizitoi Afganistanin në përpjekje për të trajtuar korrupsionin në qeverinë Karzai. Ai i bëri thirrje Presidentit të atëhershëm Obama të vonojë vendosjen dhe rritjen e forcave të reja ushtarake amerikane në gati 100,000 trupa. Vizioni i tij ishte se kur keni burime të kufizuara, duhet të përcaktoni me modesti qëllimet tuaja. Shtë e qartë se prania e ushtrisë amerikane dhe aleatëve të saj në Afganistan ka luajtur një rol kyç në luftën kundër grupeve të armatosura. Në kulmin e fushatës afgane në vitin 2011, më shumë se 98,000 trupa amerikane dhe rreth 41,000 trupa të koalicionit u vendosën në vend. Më shumë se 300,000 përfaqësues të Forcave të

Mbrojtjes Afgane dhe Ministrisë së Brendshme Afgane ofruan mbështetje. Për më tepër, gjatë së njëjtës periudhë, rreth 120,000 kontraktorë privatë punuan në Afganistan, nga të cilët 23,000 ishin të punësuar nga kompani private ushtarake që punonin me Departamentin Amerikan të Mbrojtjes. Këto forca pa dyshim kanë parandaluar forcimin e një numri të grupeve ekstremiste, dy prej të cilave përbëjnë një kërcënim të veçantë për sigurinë rajonale dhe ndërkombëtare: Talibanët, dhe vitet e fundit, dega rajonale e organizatës terroriste Shteti Islamik. Në vitin 2014, NATO lëshoi një deklaratë që konfirmonte se forcat afgane të sigurisë do të merrnin përgjegjësinë për sigurinë e vendit deri në fund të vitit. Sidoqoftë, kjo nuk ndodhi kurrë në realitet, dmth. Forcat Speciale të SHBA dhe forcat e NATO -s, në rolin e këshilltarëve të forcave afgane, shumë shpesh udhëhoqën operacionet ushtarake. Në vitin 2015 dhe në vitin 2016 Talibanët kanë fituar fitore të mëdha në Kunduz, Helmand dhe në vende tjera. Në periudhën nga viti 2017 deri në vitin 2019, ata u përballën me forcat speciale amerikane dhe sulmet me dronë, duke shkaktuar viktima të mëdha. Prania dhe aktivitetet e 14,000 trupave amerikane i paralizuan talebanët dhe ishte e qartë për ta se përderisa trupat amerikane ishin të pranishme në Afganistan, ata nuk do të ishin në gjendje të arrinin një fitore ushtarake. Kjo plejadë e situatës

ofroi të paktën njëfarë shprese se bisedimet e paqes mund të çojnë në një kompromis. Por në vitin 2020, situata ka ndryshuar ndjeshëm. Në shkurt 2020, Presidenti amerikan Donald Trump nënshkroi një marrëveshje me talebanët për të tërhequr të gjitha trupat amerikane dhe të NATO -s deri më 1 maj 2021, në këmbim të garancive të caktuara në luftën kundër terrorizmit, zvogëlimin e dhunës dhe fillimin e bisedimeve të paqes. U dakordua që Shtetet e Bashkuara të tërhiqnin 8.600 trupa brenda 135 ditëve. Pasi në shtator të vitit 2020, bisedimet e paqes në Afganistan kishin filluar, me Shtetet e Bashkuara të tërhequra rreth 4.500 trupa, duke lejuar talebanët të përparojnë gradualisht dhe të përkeqësojnë situatën. Rreth 3.500 kryengritës talebanë kanë sulmuar fshatrat rreth qytetit të Kandahar, duke marrë kontrollin e rajoneve si Arghandab, Panjwai dhe Zarei. Këto zona, të kontrolluara më parë nga trupat dhe policia afgane, u pushtuan nga talebanët në dy ditë. Forcat amerikane dhe afgane iu përgjigjën ofensivës talebane me sulme ajrore dhe një kundërsulm me forcat speciale. Sidoqoftë, talebanët po përparojnë drejt qytetit të Kandahar, i cili është i dyti në rëndësinë strategjike. Talibanët aktualisht janë duke përparuar, dhe numri i tyre në krahasim me vitin 2018, e cila ishte rreth 80,000, është më e madhe. Ata janë të armatosur mirë, me pajisje dhe armë të sekuestruara nga ushtria afgane, dhe janë pjesë e forcës së reagimit të shpejtë - "Njësitë e Kuqe". Në anën tjetër të konfliktit, forcat qeveritare afgane janë të paorganizuar. Ushtria Kombëtare Afgane, e cila supozohet të jetë shtylla kurrizore e mbrojtjes së vendit, dhe policia, e cila supozohet të merret me sulmet e talebanëve, veprojnë me aftësi të kufizuara për shkak të korrupsionit të përhapur dhe pamundësisë për të zëvendësuar stafin e ri. Njësitë më efektive afgane janë Forcat e Operacioneve Speciale, të cilat së bashku me forcat e mbetura amerikane po përpiqen të kontrollojnë situatën. Sidoqoftë, është shumë e vështirë për forcat konvencionale të merren me një armik që përdor taktika vetëvrasëse dhe pajisje shpërthyes të improvizuara shkatërruese. Në Shtator 2020 në Doha, Katar, filluan bisedimet e paqes midis talebanëve dhe qeverisë afgane, por fatkeqësisht

përfunduan me dështim. Gjatë asaj periudhe, ngjarjet në Afganistan morën një kthesë dramatike. Sipas një marrëveshjeje të arritur me talebanët në shkurt 2020, Shtetet e Bashkuara tërhoqën mijëra trupa nga vendi, duke lënë një vakum sigurie që u shfrytëzua menjëherë nga militantët. Talibanët kanë marrë kontrollin e një pjese të madhe të territorit përmes operacioneve sulmuese. Të gjitha trupat e mbetura amerikane pritet të largohen nga Afganistani deri më 11 shtator 2021. Megjithatë, administratës Biden do t'i duhet të përballlet me pasojat e tërheqjes së plotë të trupave sipas një marrëveshjeje me talebanët dhe nevojën për të kontrolluar terrenin për t'iu kundërvënë kërcënimit terrorist.

Përkeqësimi i situatës në terren, i shoqëruar me perspektivën e një procesi të suksesshëm paqësor dhe tërheqjen e Shteteve të Bashkuara, do të thotë përshkallëzim i konfliktit dhe forcim i pozicionit të talebanëve. Qeveria afgane ende kontrollon qytetet në të gjithë vendin, por padyshim jo për shumë kohë. Talibanët dhe qelizat e organizatës terroriste Shteti Islamik janë infiltruar në Kandahar dhe Kabul. Nëse bëhet tërheqja e paralajmëruar e të gjithë trupave amerikane deri në shtator, talebanët ka të ngjarë të pushtojnë pjesën më të madhe të jugut dhe lindjes së vendit brenda pak muajsh. Qeveria me forcat e Operacioneve Speciale mund të jetë në gjendje të parandalojë rënien e Kabulit, por pa mbështetjen e SHBA, qeveria

politike e Afganistanit dhe Forcat e Operacioneve Speciale nuk do të jenë në gjendje të mbijetojnë vetë. Nëse Shtetet e Bashkuara vendosin të qëndrojnë në Afganistan, ka të ngjarë të parandalojnë rënien e qeverisë në Kabul dhe të sigurojnë interesat e SHBA në luftën kundër terrorizmit. Duke pasur parasysh se talebanët kanë përfituar nga aktivitetet e tyre në një kohë kur forcat amerikane ishin ende në terren, ata nuk kanë gjasa të ndalen dhe të ecin përpara. Situata aktuale është më e ndërlikuar se një vit më parë dhe Shtetet e Bashkuara po lënë një konflikt të pazgjidhur më pas. Mund të konkludojmë se sot situata në Afganistan nuk është plotësisht nën kontroll. Të financuar nga shitja

qeverinë talebane që mund të tërheqë përsëri organizatën terroriste Al-Kaeda. Drejtori i CIA -s William Barnes i tha Kongresit se "kur të vijë koha për të tërhequr ushtrinë amerikane, aftësia e qeverisë amerikane për të vepruar ndaj kërcënimeve të sapoformuara do të zvogëlohet dhe lufta nuk do të përfundojë me tërheqjen e forcave". Në Afganistan, Shtetet e Bashkuara humbën gati 2,500 trupa dhe kishin më shumë se 20,000 të plagosur, dhe që nga pushtimi amerikan më 7 tetor 2001, lufta u ka kushtuar atyre rreth 2.26 trilionë dollarë. Një investim i madh në një komb që u thye në mënyrë të pakthyeshme, i sunduar nga udhëheqës ushtarakë mesjetarë me ndjeshmëri ekstremiste militante. Marrëveshja me talebanët përcakton që trupat amerikane të largohen nga Afganistani dhe se talebanët refuzojnë të pranojnë al-Kaedën dhe të fillojnë bisedimet e paqes me qeverinë afgane. Pa një prani dhe fuqi të fortë ushtarake amerikane, përpjekjet diplomatike nuk kanë gjasa të ndihmojnë respektimin e marrëveshjes. Megjithatë, ka shqetësime se talebanët mund të fillojnë sulme ndaj të gjitha forcave amerikane dhe të NATO -s që mbeten në Afganistan pas skadimit të afatit të tërheqjes, gjë që mund të çojë në përshkallëzimin e dhunës, hakmarrjen nga Shtetet e Bashkuara dhe madje edhe vendosjen e trupave shtesë në rajon. Vendimi politik i Shteteve të Bashkuara për t'u tërhequr nga Afganistani lidhet gjithashtu me 20 vjetorin e sulmeve terroriste të 11 shtatorit. Mesazhi i një misioni të suksesshëm është i qartë, por fakti është se Shtetet e Bashkuara po largohen nga Afganistani në një situatë të ngjashme me atë të gjetur dy dekada më parë, me ngritjen e talebanëve dhe al-Kaedës që veprojnë në Afganistan për t'u rigrupuar në strehën e saj historike të sigurisë. Tërheqja e trupave amerikane nga Afganistani, përveçse do të zgjojë ato të vjetrat, do të shkaktojë kërcënime të reja të sigurisë, por gjithashtu do të çojë në pasojë ekonomike në rajon. Nuk dihet ende se çfarë do të bëjë pas largimit nga posti. Gjithashtu nuk dihet nëse ndonjë aktor tjetër i jashtëm është gati të mbushë vakumin e sigurisë në rajon. Së fundi, nuk bëhet fjalë vetëm për mbështetje materiale për qeverinë afgane, por për garantimin e sigurisë së projekteve të infrastrukturës në rajonet e vendit, si

dhe kontrollin e kufirit dhe rrjedhat e tregtisë ilegale. Trupat amerikane po ikin me shpejtësi nga provincat jugore të Afganistanit - zemra e talebanëve. Për të pasur vend për ndërhyrje të mundshme, Shtetet e Bashkuara po kërkojnë një bazë në rajon, një pozicion nga i cili mund të monitorojë grupet e armikut. Uzbekistani dhe Taxhikistani janë sugjeruar si opsione të mundshme, por ndikimi rus në Azinë Qendrore

dhe mbylljen e zyrave të tyre. Shtetet e Bashkuara ishin të parat që shkurtuan stafin, e ndjekur nga Australia që njoftoi se do të mbyllte ambasadën e saj në Kabul për shkak të shqetësimeve të sigurisë.

Al Kaeda, Shteti Islamik dhe grupet e tjera militante nuk janë zhdukur. Përkundrazi, ata ringjallen dhe inkurajohen nga largimi i afërt i fuqive të fundit perëndimore të mbetura. Tani

Pas sulmeve të 11 shtatorit, Presidenti amerikan Biden, atëherë kryetar i Komitetit të Senatit për Marrëdhëniet me Jashtë, e gjeti idenë e krijimit të kombit në Afganistan është entuziaste, edhe pse kushtoi miliarda dollarë. Atëherë talebanët u mundën dhe lufta e shkurtër e njohur si operacioni "Liria e Qëndrueshme" u fitua në vetëm një muaj. Pyetja ishte se çfarë do të ndodhte me Afganistanin pas kësaj

i bën ato të vështira për t'u arritur. Pasi Pakistani u përpoq të lëshojë një bazë amerikane, talebanët kërcënuan menjëherë se çdo qeveri që siguron një bazë amerikane do të përballet me "probleme të mëdha". Në fillim të majit 2021, talebanët sulmuan disa qendra provinciale. Në jug, talebanët filluan sulme masive në disa fronte kundër Lashkar Gah, kryeqyteti i provincës Helmand, ku forcat amerikane dhe britanike kishin kryer më parë fushata të rënda ushtarake kundër talebanëve. Sipas gjeneralit afgan Atikullah Amirhil, nëse ushtria afgane arrin të mbrojë qendrat provinciale për një periudhë prej 2 deri në 3 muaj, talebanët do të humbasin moralin për të luftuar ushtrinë afgane. Në Kabul, ambasadat e huaja kanë filluar shkurtimin e stafit

ka më shumë mundësi që Afganistani të kthehet në vitet 1990, kur ishte terren pjellor për përhapjen e ekstremizmit militant, dhe një valë e re e luftëtarëve të huaj terroriste nga Perëndimi do të udhëtojnë në Afganistan për trajnim. Kjo do të pasohet nga një hyrje në një epokë të re konflikti, me përfshirjen indirekte të aktorëve të jashtëm, duke krijuar një krizë humanitare në Afganistan që mund të përhapet në vendet e tjera të Azisë Qendrore, përfshirë Pakistanin me armë bërthamore. Sidoqoftë, ne vetëm mund të shpresojmë se qeveria në Kabul do të përfundojë një marrëveshje paqeje me kryengritësit talebanë dhe se procesi i paqes do të bëhet një interes kombëtar i kryer pa ndikim të jashtëm.

Dr. Nenad Taneski

Arsimi dhe edukimi në NATO

Qendrat e Përsosmërisë janë organizata ushtarake ndërkombëtare që trajnojnë dhe edukojnë udhëheqësit dhe specialistët e shteteve anëtare të NATO -s dhe partnerët. Ata shmangin dyfishimin e burimeve, burimeve dhe mundësive në Aleancë. Ata në përgjithësi specializohen në një fushë funksionale dhe anëtarët e tyre veprojnë si ekspertë në fushën e tyre. Përveç këtyre qendrave, ekzistojnë dy qendra kryesore trajnimi në nivelet strategjike dhe operacionale: Kolegji i Mbrojtjes i NATO -s në Romë, Itali dhe Shkolla e NATO -s në Oberamergau, Gjermani. Një numër i jashtëzakonshëm i pleqve dhe gjeneralëve aktualë nga Maqedonia e Veriut kanë përfunduar kurse të panumërta dhe kanë marrë arsim të lartë strategjik në këto dy qendra prestigjioze të NATO -s.

Kolegji i NATO-s në Romë të Italisë

Kolegji i Mbrojtjes i NATO -s në Romë është një institucion i nivelit parësor dhe strategjik për NATO -n. Përfshin

fusha për studime ndërkombëtare të sigurisë mjedisore me efekte të mundshme në vendet anëtare të NATO -s. Ideja për Kolegjin e Mbrojtjes të NATO-s erdhi nga gjenerali Dwight D. Eisenhower, komandanti i parë i përgjithshëm i forcave aleate në Evropë, i cili shumë herët identifikoi

nevojën për një institucion të ri ndërkombëtar me një mision të vetëm në lidhje me arsimin. Më 19 nëntor 1951, Kolegji i Mbrojtjes i NATO -s filloi kursin e tij të parë. Kolegji ishte i vendosur në Paris deri në vitin 1966, kur Franca u tërhoq nga struktura e integruar ushtarake e Aleancës. Kështu

kolegji u transferua në Romë, nga ku vazhdon të përmbushë misionin e tij. Ky institucion ishte vendosur në këtë vend deri në 1999, para zhvendosjes së tij në afërsi të selisë së vjetër në një ndërtesë dy herë më të madhe dhe të re. Gjatë vitit 2016, Kolegji i Mbrojtjes i NATO -s festoi 50 vjetorin e zhvendosjes nga Parisi në Romë dhe 65 vjetorin e themelimit të tij. Në përgjigje të Udhëzimeve Strategjike për Kolegjin e Mbrojtjes të NATO -s të lëshuara nga Këshilli i Atlantikut të Veriut dhe Komiteti Ushtarak, misioni i Kolegjit të Mbrojtjes të NATO -s është: për të kontribuar në efektivitetin dhe kohezionin e Aleancës duke zhvilluar rolin e saj si qendra kryesore e arsimit, për të inkurajuar të menduarit strategjik të avancuar dhe krijues mbi çështjet kryesore me të cilat përballet Aleanca, për të siguruar një nivel të lartë arsimimi për personelin ushtarak dhe civil të aftë për të komunikuar mbi çështjet e NATO -s në një mjedis unik, të larmishëm dhe multikulturor me qëllim ndërtimin e konsensusit shumëkombësh, si dhe kryerjen e studimeve dhe kërkimeve strategjike të sigurisë në mbështetje të qëllimeve më të gjera të Aleancës. Trajnimi për ndërtimin e konsensusit është veçanërisht i rëndësishëm sepse të gjitha vendimet e NATO -s merren me konsensus, përmes diskutimit dhe konsultimit midis shteteve anëtare. Kjo do të thotë se kur shpallet vendimi i NATO -s, ai është shprehje e vullnetit kolektiv të të gjitha shteteve sovraane që janë anëtare të Aleancës. Konsensusi do të thotë që nuk ka votë në NATO dhe konsultimet mbahen derisa të gjendet një zgjidhje e pranueshme për të gjithë. Trajnimi përfshin gjithashtu partnerë të NATO -s: vendet e Partneritetit për Paqen, Nismën e Bashkëpunimit në Stamboll, Dialogun Mesdhetar dhe Partnerët e NATO -s në të gjithë botën. Bashkëpunimi i këtij institucioni arsimor është i lidhur me institucione të tjera kombëtare të ngjashme ushtarake dhe civile arsimore dhe kërkimore të NATO -s dhe kombeve, kompani private, universitete dhe institucione dhe organe të tjera akademike. Një segment i veçantë i operacioneve të Kolegjit është mbështetja e NATO -s për arsimin ushtarak të krijuar në Ukrainë që nga viti 2001. Çdo vit në të ashtuquajturën Java Ndërkombëtare, kurse mbahen me pjesëmarrjen e më shumë se 500 pjesëmarrësve njëkohësisht. Qëllimet formale të Javës Ndërkombëtare janë: përmirësimi i njohurive për NATO -n, organizimin dhe metodat e punës së saj, diskutimin e sfidave me të cilat përballet Aleanca Atlantike dhe partnerët e saj në mjedisin e sotëm të sigurisë, si dhe

Komanda Aleate e Transformimit (Allied Command Transformation) fokusohet në katër funksionet e saj kryesore: drejtimin strategjik, zhvillimin e aftësive, arsimin, trajnimin dhe ushtrimet, si dhe bashkëpunimin dhe angazhimin e forcës. Në NATO, ekzistojnë dhe funksionojnë me sukses qendra të caktuara përmes të cilave perceptohen përvojat dhe praktikat dhe ofrohet trajnim për burimet njerëzore të ardhshme të Aleancës

në Oberamergau është objekti kryesor i NATO -s për trajnim dhe edukim operacional. Ky trup ushtarak i NATO -s u krijua në bazë të një marrëveshjeje dypalëshe midis Republikës Federale të Gjermanisë dhe Shteteve të Bashkuara të Amerikës. Së bashku me partnerët e shkollës, ofrohet trajnim dhe edukim për anëtarët e Aleancës, kombet që janë partnerë në NATO dhe bashkëpunëtorë të tjerë në të gjithë botën. Qindra programe multinacionale zbatohen këtu çdo vit në mbështetje të drejtpërdrejtë të operacioneve të vazhdueshme dhe të zhvillimit, strategjisë, politikës, doktrinës dhe procedurave të NATO -s. Popullsia studentore, si ushtarake ashtu edhe civile, që përfaqësojnë shtetet anëtare të NATO -s, kombet partnere dhe organizatat ndërkombëtare, mbledhen

trajtimin e çështjeve kryesore dhe aktuale nga fusha e sigurisë ndërkombëtare. Në krye të Kolegjit të Mbrojtjes është një komandant me gradën gjeneralletenant. Për të përmbushur misionin e tij, kolegji është i organizuar në katër divizione kryesore që kryejnë detyra edukative dhe kërkimore të koordinuara nga dekani i kolegjit (ai është ekuivalenti civil i një gjeneral major). Si një qendër kryesore për arsimin, studimin dhe kërkimin, kolegji synon t'u përgjigjet pyetjeve strategjike. Kandidatët e përzgjedhur për pjesëmarrje në kolegji janë oficerë dhe oficerë të zgjedhur që përgatiten për emërimet të rëndësishme vendase dhe shumëkombëshe, të lidhura kryesisht me NATO -n në kryerjen e studimeve dhe kërkimeve akademike në mbështetje të qëllimeve më të gjera të Aleancës.

Shkolla e NATO-s në Oberamergau, Gjermani

E vendosur në Gjermaninë jugore në rajonin e Bavarisë, Shkolla e NATO -s

për të krijuar një mirëkuptim dhe ndërveprim të përbashkët që është në zemër të operacioneve të suksesshme multinacionale. Që nga fillimi i saj në vitet 1950, Shkolla e NATO -s ka diplomuar më shumë se 200,000 studentë. Sot, në mbështetje të aktiviteteve dhe nevojave të Aleancës, Kurrikula e Shkollave të NATO -s është rritur në më shumë se 115 kurse të ndryshme në gjashtë disiplina kryesore: inteligjencia, siguria, operacionet, planet e përbashkëta, programet e mbrojtjes dhe nënoficerët. Drejtuesit e kurseve që vijnë nga mbi 20 vende kanë një gamë të madhe përvojash dhe arsimimi. Ata punojnë ngushtë me strukturën komanduese të NATO -s për të siguruar që trajnimi të jetë relevant dhe në kohë. Bashkëpunimi i drejtohet posaçërisht Komandës Aleate për Transformimin e Forcave Aleate për të siguruar që trajnimi të zhvillohet dhe të jepet në përputhje me doktrinën dhe standardet e trajnimit të NATO -s.

Dragan Pavlovski

Nën flamurin e OKB-së Nisma „Aksioni për ruajtjen e paqes”

Nisma "Aksioni për ruajtjen e paqes" synon t'i bëjë operacionet e paqes më efektive dhe më të sigurta, dhe të mobilizojë mbështetje më të madhe për zgjidhjet politike dhe forcat më të pajisura dhe të trajnuara. Ajo fokusohet në: pritshmëri realiste për ruajtjen e paqes, operacione paqeruajtëse më të sigurta dhe më efektive, staf të trajnuar profesionalisht dhe mbështetje më të madhe për zgjidhjet e politikave. Deklarata mbështetet nga më shumë se 150 vende, NATO, BE dhe organizata të tjera ndërkombëtare. Ka kaluar më shumë se një vit nga thirrja e Guterres në Mars 2020. për një "armëpushim global", duke u bërë thirrje të gjitha palëve ndërluftuese të heqin dorë nga armët dhe të përqëndrohen në luftimin e pandemisë COVID-19, duke vënë në dukje se "tërbimi i virusit ilustron marrëzinë e luftës". Sigurisht, pandemia e virusit ndikon negativisht në situatën në terren. Konfliktet ekzistuese janë intensifikuar, pabarazia sociale është thelluar dhe proceset e paqes janë nën kërcënimin e dështimit. Pandemia e virusit sigurisht që minon aftësinë e kontigjenteve paqeruajtëse të OKB -së për të kryer mandatet e tyre. Këto sfida shfaqen në

Gjatë misioneve në 75 vitet e fundit, paqeruajtësit janë përballur me një numër sfidash - konflikte të zgjatura, zgjidhje të pazbatueshme politike, veprime në një mjedis të rrezikshëm, rritje të viktimave dhe mandate komplekse. Për të adresuar sfida të tilla, Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së António Guterres, në mars të vitit 2018, lëshoi Deklaratën e Angazhimit të Përbashkët ndaj Operacioneve Paqeruajtëse të OKB-së (Aksioni Paqeruajtës),

mjedisin kompleks të operacioneve paqeruajtëse në Republikën e Afrikës Qendrore, Kongo, Mali dhe Sudanin e Jugut. Sidoqoftë, nisma e Aksionit për Paqen (A4R), e cila synon të bëjë përpjekjet paqeruajtëse të OKB -së të përshtatshme për qëllimet e saj, ka mbetur e rëndësishme dhe po zbatohet pa pengesa të mëdha. Nga pikëpamja e zbatimit praktik të detyrave në terren, paqeruajtja ka për qëllim integrimin e operacioneve në politikën në terren, duke theksuar nevojën për: bashkëpunim më intensiv i drejtuesve të misioneve me qeveritë pritëse, bashkëpunim me strukturat civile dhe koordinim më efektiv të aktiviteteve të "aktorëve" në terren. Këto janë fushat në të cilat është fokusuar nisma. Politika dhe ndikimet politike – Qëllimi që pritet të arrihet duke forcuar ndikimin politik të procesit të paqes është të forcojë angazhimin e OKB -së në gjetjen e zgjidhjeve politike për konfliktet dhe zbatimin e strategjive politike, në nivel kombëtar dhe rajonal. Procesi i gjetjes së zgjidhjeve të qëndrueshme politike, me mandate të arritshme të Këshillit të Sigurimit dhe burime adekuate, përcakton vendosjen e paqeruajtësve në operacionet e OKB -së. Arrija e qëllimit ndikon drejtpërdrejt në suksesin në forcimin e sigurisë, sundimit të ligjit dhe respektimin e të drejtave të njeriut. Përparimi i zgjidhjeve politike për konfliktet mbeti në të kaluarën pjesa më e rëndësishme e zbatimit të mandateve të kontigjenteve të paqes. Shpesh u ofruan zgjidhje të paarritshme për shkak të marrëveshjeve të papërshtatshme politike, të cilat penguan procesin e paqes. Në përmbushjen e qëllimit, bashkëpunimi i komandave paqeruajtëse me "aktorët" lokalë, kombëtarë dhe rajonalë në terren mbështetet plotësisht, në mënyrë që të zbatohen zgjidhjet politike. Kontributi i paqeruajtësve në menaxhimin dhe zgjidhjen e konflikteve lokale përmes angazhimit të komuniteteve lokale, iniciativave të dialogut dhe ndërmjetësimit është vlerësuar si shumë i suksesshëm. Marrëveshjet lokale të paqes kanë dhënë një kontribut të rëndësishëm në zvogëlimin e dhunës në Afrikë. Gjithashtu shfaqen pengesa në zbatimin e mandatit. Prandaj, është e rëndësishme që OKB -ja t'i kushtojë vëmendje marrëdhënieve me vendin pritës të misionit, në mënyrë që të arrijë

rezultatet më të mira të mundshme, edhe pse ndonjëherë interesat e paqeruajtësve nuk përkojnë me ato të qeverisë pritëse. Me shpërthimin e virusit COVID-19, ato vende gjithashtu kanë ndodhur të manipulojnë praninë e paqeruajtësve për të ndjekur qëllimet e tyre politike. Nuk është e pazakontë që ndërmjetësit të kenë vështirësi në sjelljen e palëve në konflikt në tryezën e negociatave duke ruajtur distancën fizike dhe sociale, dhe dërgimi i kolonave humanitare është i komplikuar

fazave të procesit të paqes dhe një rritje të numrit të tyre në personel civil dhe me uniformë. Me zbatimin e agjendës, janë vënë re këto: rritja e numrit të paqeruajtësve në kontigjentet ushtarake dhe policore (nga 3% në 2017 në 4.9% në 2020, dhe oficerët dhe nxitësit ushtarakë nga 7.6% në 15%); rritjen e pjesëmarrjes së grave në procesin e paqes, në formacionet e armatosura dhe në Qeverinë e Republikës së Afrikës Qendrore, si dhe pjesëmarrjen në procesin e negociatave

Në periudhën e ardhshme, zbatimi i Nismës A4R do të vazhdojë, me një angazhim të veçantë për formulimin e zgjidhjeve të politikave për konfliktet, mbrojtjen e civilëve dhe sigurinë e personelit të misionit, dhe përmirësimin e bashkëpunimit midis përbërësve civilë, policorë dhe ushtarakë të misioneve

nga kufizimet e udhëtimit. Përparimi më domethënës i zgjidhjeve politike është vërejtur në misionet në Republikën e Afrikës Qendrore, Mali, DR Kongo dhe Sudanin e Jugut. Në misionin MINUSCA, zbatimi i marrëveshjes së paqes kontribuon në zvogëlimin e viktimave në Republikën e Afrikës Qendrore, ndërsa Komanda e UNMISS mbështet fuqishëm dialogun civilo-ushtarak, konferencat e paqes dhe aktivitetet e tjera (më shumë se 130 iniciativa), të cilat kanë rritur besimin reciprok dhe kanë zvogëluar politikën dhunë në Sudanin e Jugut. Agjenda „Gratë, paqja dhe siguria“ – Zbatimi i agjendës "Gratë, Paqja, dhe Siguria" kërkon pjesëmarrje të barabartë të grave në zbatimin e

të paqes në Sudanin e Jugut; forcimin e partneriteteve me organizatat e grave brenda misioneve MONUSCO dhe MINUSCA. Mbrojtja – Fokusi në sigurimin e mbrojtjes më të madhe të përfitimeve të operacioneve paqeruajtëse vendoset në përpjekjet ndërkombëtare për të mbrojtur civilët dhe të drejtat e njeriut në vendet ku janë vendosur paqeruajtësit e OKB -së, duke theksuar mbrojtjen e grave dhe fëmijëve. Akuzat për shfrytëzim seksual, abuzim dhe sjellje të pahijshme janë zvogëluar me 44% pasi trajnimi në zbatimin e ligjit humanitar ndërkombëtar nga udhëheqësit ushtarakë në misionet e OKB -së është zvogëluar.

Siguria e paqëruajtësve – Aktet e dhunës kundër paqëruajtësve dënohen dhe trajtohen si akte të krimit të luftës. (Një vendim gjykate për 28 persona të akuzuar për vrasjen e paqëruajtësve të OKB -së në Republikën e Afrikës Qendrore në vitin 2017 ka rritur ndjeshëm përgjegjësinë për sulmet ndaj forcave të OKB -së.

Efikasitet dhe siguri – Përpjekjet për të siguruar cilësinë më të lartë të mundshme të misioneve paqëruajtëse dhe një shkallë të lartë të përgjegjësisë në kryerjen e detyrave që u janë caktuar anëtarëve të forcës paqëruajtëse, veçanërisht personelit komandues, do të vazhdojnë në të ardhmen. Për këtë qëllim, komunikimi i rregullt me vendet kontribuuese (personel i trajnuar dhe i pajisur në mënyrë adekuate) dhe kapaciteti i nevojshëm i misioneve është i nevojshëm. Përgatitjet e hollësishme para dislokimit mbeten prioritet brenda procesit të planifikimit sepse operacionet paqëruajtëse kryhen në një mjedis të rrezikshëm për sigurinë e paqëruajtësve dhe civilëve, si dhe përmbushjen e detyrave.. (Operacioni MINUSMA në Mali operon së bashku me Operacionin Francez Barkhane dhe Forcën e Përbashkët G5 Sahel. Të dy po kryejnë operacione antiterroriste pranë misionit të OKB -së dhe paqëruajtësit po synojnë grupe të armatosura, kamikazë, zjarr artilerie dhe pajisje shpërthyes të improvizuara).

Ruajtja e paqes – Ruajtja e paqes pas përfundimit të operacionit paqëruajtës duhet të rritet duke forcuar aftësitë kombëtare të vendit pritës. Tranzicionet e misionit duhet të bazohen në analiza gjithëpërfshirëse, planifikim dhe veprim të sinkronizuar nga të gjithë aktorët në terren dhe në sistemin e OKB -së, duke mos përjashtuar bashkëpunimin gjithëpërfshirës me qeverinë pritëse. Duke punuar me qeveritë vendore, OJQ -të dhe "aktorët" e tjerë në terren, Sekretariati i OKB -së merr një pamje më të mirë se si i shikojnë operacionet paqëruajtëse, identifikon rreziqet dhe llojet e dhunës që raportet standarde i humbin dhe eksploron ide alternative të ruajtjes së paqes.

Partneritetet – Vëmendje e madhe i kushtohet gjithashtu forcimit të bashkëpunimit dhe planifikimit të autoriteteve të OKB -së me organizatat përkatëse ndërkombëtare dhe rajonale,

veçanërisht Bashkimin Afrikan (AU) dhe Bashkimin Evropian (BE). Partneritetet janë veçanërisht të rëndësishme në drejtim të trajnimit. (Angazhimi i shtuar i zyrtarëve të lartë të OKB -së dhe AU -së dhe vizitat e përbashkëta në Sudanin e Jugut, Republikën e Afrikës Qendrore dhe Darfur kanë rezultuar në përfundimin dhe zbatimin e marrëveshjeve të paqes. U nënshkrua gjithashtu një Deklaratë e Përbashkët për Bashkëpunimin dhe Mbështetjen për Operacionet Mbështetëse të Paqes, të udhëhequr nga BE në vitin 2019) Realizimi i operacioneve – Politika e OKB -së për tolerancën zero ndaj viktimave të shfrytëzimit dhe abuzimit seksual mbështetet pa mëdyshje në

këtë fushë. Kjo përfshin mbrojtjen e mjedisit. (Me zbatimin e A4R, menaxhimi i MINUSMA ka siguruar komunikim më të mirë me popullsinë vendase dhe paqëruajtësit e UNMISS - një mjedis më të sigurt dhe qasje të përmirësuar në ndihmën humanitare për komunitetet lokale.) Këto të të fusha prioritare janë përfshirë tashmë në punën e vazhdueshme të OKB -së, ndër strategjitë e tjera, agjendat, reformat dhe projektet, dhe Deklarata duhet të prekë tashmë gjithçka që bën Sekretariati. Në vitin 2018 dhe vitin pasardhës, pas promovimit të Nismës, në një forum kushtuar vlerësimit të zbatimit të Nismës, nga zyrtarë të operacioneve

paqeruajtëse aktuale dhe të përfunduara, organizata rajonale dhe ekspertë, përparimi dhe dobësitë në zbatimin e planet u shënuan. Përfundimi i përgjithshëm ishte se shumica e sfidave mbetën të njëjta si në vitet e mëparshme, përkundër përparimit të jashtëzakonshëm të bërë pothuajse në të gjitha fushat. Sfidat më të mëdha, por edhe zbatimi i suksesshëm i iniciativës A4R regjistrohen në operacionet paqeruajtëse në Afrikë. Përpjekje dhe burime shtesë nevojiten për të promovuar A4R (Zhvillimi i një sistemi për monitorimin e aktiviteteve dhe progresi është tashmë një proces i vazhdueshëm i Sekretariatit të OKB -së). Për të mbështetur misionet paqeruajtëse në trajtimin e dinamikës së konfliktit, është krijuar një program për analizën e konflikteve lokale dhe planifikimin e veprimeve, i cili ndihmon në përgatitjen për ndërhyrjen e duhur. Është kryer trajnimi i trajnerëve për përdorimin e programit dhe ata janë në përgatitje për vendosje në misionet në terren.

Në periudhën e ardhshme, zbatimi i Nismës A4R do të vazhdojë, me një angazhim të veçantë për formulimin e zgjidhjeve të politikave për konfliktet, mbrojtjen e civilëve dhe sigurinë e personelit në misione, dhe përmirësimin e bashkëpunimit midis përbërësve civilë, policorë dhe ushtarakë të misionet. Sfidat më të mëdha në zbatimin e planeve përcaktohen si abuzimi i teknologjive të reja dixhitale, përhapja e dezinformatave, shfaqja e formacioneve të reja terroriste, krimi ndërkombëtar dhe rrjetet kriminale. Nevoja për të krijuar një organ përkatës dhe kompetent për vlerësimin e reformave në vazhdim, si në strukturën e Organizatës ashtu edhe në aktivitetet në terren, është shumë e rëndësishme, në mënyrë që të vlerësohen në mënyrë objektive misionet dhe mundësia e zbatimit të konkluzioneve të caktuara në raste të tjera dhe operacionet. Me një koordinim të mirë midis OKB -së, shteteve anëtare dhe vendit pritës të misionit, sekretariatit të OKB -së do t'i sigurohen reagime dhe reformat do të vlerësohen për mbështetje të mëtejshme politike dhe financiare të misionit paqeruajtës.

Nëse ka një diskutim në lidhje me prishjen e paqes botërore, analistët në OKB vitin e kaluar la të kuptohet se është për vitin 2021. ka të ngjarë të

shkaktohet nga efektet e pandemisë COVID (recesioni ekonomik global). Kriza financiare në vitin 2008 një herë të reduktuar fondet e OKB -së për operacionet paqeruajtëse (me rreth 20%). E njëjta gjë pritet edhe në periudhën e ardhshme, me 30% të siguruar. Përveç ngecjes në përmbushjen e angazhimeve paqeruajtëse të OKB -së, kontributi i stafit në këto qëllime do të jetë një barrë shtesë. Kontribuesit më të mëdhenj me trupa dhe polici në kontigjentet paqeruajtëse (Bangladeshi, Ruanda, Etiopia, Nepali dhe India)

mund të jenë nën presion nga pasojat e pandemisë COVID-19. Së fundmi, OKB -ja nuk mund të kryejë operacione paqeruajtëse vetëm, dhe misionet paqeruajtëse të OKB -së nuk mund dhe nuk do të bëjnë gjithçka që është e nevojshme. Vullneti më i madh politik i bashkësisë ndërkombëtare dhe financimi i qëndrueshëm nevojiten për më shumë sukses dhe rezultate të dukshme në fushën e ruajtjes së paqes dhe sigurisë në mbarë botën.

M.S.

Investimet në infrastrukturë

Sa u përket shpenzimeve në infrastrukturë, mund të vërehet se në vitin 2020, më së shumti kanë investuar Luksemburgu me 11% Mali i Zi me 8,3%, Estonia dhe Letonia me 7,9% dhe Republika Çeke me 7,80% Vendet tjera janë me investime nën 6%, përderisa SHBA për këtë dedikim ka ndarë 1,33%. Më së paku investime në këtë kategori në vitin 2020 ka pasur Portugalia me vetëm 0,19%.

Alokacioni në shtesa për infrastrukturë në % të shpenzimeve të përgjithshme të shtetit									
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	
Albania	1.17	0.86	1.40	1.37	0.92	1.09	1.64	2.93	
Belgija	2.28	1.81	0.93	0.96	1.05	1.43	1.19	1.60	
Butarja	0.47	0.63	1.27	0.63	0.83	2.62	1.09	6.87	
Kanada	4.12	3.81	3.63	3.03	2.98	3.58	2.75	3.73	
Kratiska	1.21	1.24	1.98	1.26	3.59	1	1.41	1.65	
Çëska	2.72	2.34	3.32	3.91	3.99	5.31	7.04	7.80	
Danëska	1.16	0.97	1.09	2.16	1.95	1.49	1.74	2.44	
Estonia	11.54	8.20	8.45	12.15	11.27	8.63	6.13	7.93	
Francia	2.30	2.33	2.80	2.70	2.88	3.51	3.12	2.87	
Germania	3.55	3.75	3.60	3.39	4.06	4.15	3.99	3.66	
Greqia	0.63	1.10	0.65	0.58	0.79	0.62	0.66	1.26	
Ungarisja	2.32	1.07	1.21	1.13	1.64	4.85	3.50	3.07	
Italia	1.57	1.40	1.30	0.70	0.94	1.92	0.67	1.65	
Latvija	6.26	8.89	6.64	12.83	15.02	6.97	10.30	7.93	
Lituanija	2.04	2.17	2.16	3.59	3.92	2.24	2.40	4.87	
Luksemburgu	11.81	10.26	7.79	6.64	4.64	5.05	3.16	10.99	
Prina Gora	0.09	0.96	2.47	2.41	0.88	2.24	1.42	8.30	
Hollandia	2.74	4.77	3.19	3.90	3.02	3.46	3.29	3.28	
Severna Makedonia	1.74	1.24	1.67	1.28	1.01	0.95	3.89	2.70	
Norvegjia	5.33	5.71	5.30	6.56	6.93	6.67	6.44	6.95	
Polëska	5.62	5.47	4.74	4.62	4.21	3.45	5.27	5.09	
Portugalia	0.04	0.11	0.25	0.06	0.03	0.12	0.11	0.19	
Romania	1.16	1.09	1.27	2.77	2.09	1.54	3.53	4.91	
Sllovakia	0.29	0.57	1.99	3.75	2.97	2.00	1.17	2.16	
Sllovenia	1.33	0.65	0.61	1.14	0.45	1.40	0.57	1.84	
Spanja	0.67	0.66	0.97	0.97	0.68	0.64	0.98	1.21	
Turcija	2.72	2.77	2.56	2.42	2.95	2.53	2.04	3.08	
Obединетото Kралство	2.04	1.95	1.63	1.87	2.25	2.99	2.11	1.70	
САД	2.08	1.71	1.45	1.22	1.23	1.77	1.28	1.33	

(Извор: NATO Communiqué PR / CP (2020) 104, 2020, p.14)

Kontribut në operacione

Në kategorinë „të tjera“, e cila i përfshinë shpenzimet që kanë të bëjnë me mirëmbajtjen dhe me operacionet në vitin 2020, më së paku mjete ka ndarë Mbretëria e Bashkuar, gjithsej 41,39% dhe Estonia me 40,48%. SHBA-ja në këtë kategori të shpenzimeve ka alokuar 32,04%. Rritje më të madhe të alokimit të resurseve në këtë kategori, krahasuar me vitin 2019 është vërejtur te Luksemburgu dhe te Bullgaria ku arrijnë shifrën me nga 8%, vijon Spanja me 7% dhe Belgjika me 6%. Te vendet tjera anëtare ndryshimet variojnë deri në +/- 2% rritje/redukim të shpenzimeve. Renditja sipas përqindjes së shpenzimeve për operacione dhe për mirëmbajtje gjatë periudhës së viteve 2013-2020 nëpër vende:

Alokacioni në shtesa për operacione dhe mirëmbajtje në % të shpenzimeve të përgjithshme të shtetit									
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	
Albania	7.3	14.44	11.53	22.57	23.92	18.79	20.86	22.31	
Belgija	17.53	16.83	17.4	17.52	17.23	17.72	19.36	25.44	
Butarja	29.64	25.51	21.6	24.57	22.74	24.74	9.74	17.89	
Kanada	32.28	32.26	32.14	33.25	28.95	33.46	34.68	31.51	
Kratiska	20.01	16.65	17.73	15.83	18.99	18.67	18.33	17.19	
Çëska	25.75	29.73	29.65	27.43	28.35	28.95	25.39	25.16	
Danëska	33.84	36.78	35.4	34.65	40.66	36.97	32.01	29.83	
Estonia	34.14	31.03	39.18	31.30	34.62	40.36	44.20	40.48	
Francia	19.91	24.43	24.37	24.92	24.97	25.92	26.61	26.43	
Germania	33.84	32.63	34.61	36.05	35.20	35.49	36.06	37.61	
Greqia	12.75	13.55	16.90	12.84	11.37	9.60	9.96	11.05	
Ungarisja	37.64	41.10	40.83	35.84	40.62	34.82	37.54	26.83	
Italia	10.93	11.27	11.42	9.42	10.80	11.30	12.11	11.61	
Latvija	28.68	30.59	29.69	24.25	31.38	27.63	34.51	29.08	
Lituanija	22.2	26.24	27.79	20.85	23.67	23.30	20.01	24.43	
Luksemburgu	22.52	17.82	16.11	17.73	18.90	16.55	16.37	24.21	
Prina Gora	10.91	13.06	14.07	17.80	13.73	13.84	11.80	13.50	
Hollandia	26.16	28.05	30.14	30.20	30.04	28.99	27.14	25.05	
Severna Makedonia	23.11	23.18	19.53	22.21	20.53	19.52	20.36	23.20	
Norvegjia	33.88	33.24	32.90	31.48	31.36	31.30	30.06	30.12	
Polëska	22.78	24.24	20.11	26.61	23.71	22.89	22.73	22.20	
Portugalia	11.46	10.19	9.15	8.61	8.35	15.26	11.80	17.80	
Romania	9.13	11.98	15.78	11.79	9.90	10.50	12.99	16.38	
Sllovakia	22.19	19.16	23.49	22.22	21.08	20.99	17.95	19.86	
Sllovenia	16.88	16.38	15.31	21.80	20.47	20.36	23.23	22.92	
Spanja	18.71	18.5	19.03	19.78	17.28	17.89	16.14	23.09	
Turcija	15.8	15.27	15.49	14.43	15.73	14.65	12.61	12.79	
Obединетото Kралство	38.22	38.63	39.82	41.62	40.92	41.00	40.97	41.59	
САД	37.72	36.87	36.51	28.73	31.83	32.49	32.28	32.04	

(Извор: NATO Communiqué PR/CP (2019)123, 2019, p.14, and NATO Communiqué PR / CP (2020) 104, 2020, p.14)

Shpenzime për personelin

Sa i përket alokimit të mjeteve në kategorinë e personelit janë vërejtur variacione nga vendi në vend, por tendencë globale është që këto shpenzime në vazhdimësi të reduktohen dhe të arrijnë nivelin më së shumti deri në 50% të shpenzimeve të përgjithshme në mbrojtje. Më detajisht, gjendja e shpenzimeve për personelin gjatë periudhës së viteve 2013-2020 është vijuesja:

Alokacioni në shtesa për personel në % të shpenzimeve të përgjithshme të shtetit									
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	
Albania	75.25	68.05	78.15	68.05	68.20	70.70	62.89	59.65	
Belgija	77.34	77.84	78.23	76.80	75.52	70.69	68.38	62.01	
Butarja	65.37	72.84	73.66	65.64	68.33	62.99	29.42	55.96	
Kanada	52.44	50.90	53.76	53.11	57.37	51.02	47.77	47.39	
Kratiska	69.06	76.55	72.28	73.40	71.72	76.90	73.71	71.71	
Çëska	62.03	61.40	55.27	61.97	56.11	54.57	53.16	50.30	
Danëska	51.74	51.27	52.01	49.51	47.01	49.88	48.19	43.59	
Estonia	59.83	38.62	39.56	38.70	34.89	34.27	34.18	34.33	
Francia	49.23	48.59	47.79	47.94	47.98	46.90	45.81	44.20	
Germania	49.86	50.67	49.86	48.35	48.96	47.99	45.26	41.89	
Greqia	74.56	77.18	72.05	73.13	76.56	78.76	76.88	75.83	
Ungarisja	48.96	49.77	48.21	49.66	42.41	39.98	35.14	36.50	
Italia	75.00	76.41	77.55	70.79	67.58	65.66	70.21	62.15	
Latvija	52.98	52.97	50.06	43.87	38.59	34.21	33.53	36.95	
Lituanija	60.53	57.53	48.49	45.50	40.79	37.47	40.02	44.47	
Luksemburgu	51.10	49.31	42.77	45.56	34.40	33.42	30.76	27.33	
Prina Gora	87.68	78.53	78.03	75.32	80.44	72.87	72.89	59.21	
Hollandia	58.53	56.50	55.51	51.77	52.19	51.16	48.07	48.45	
Severna Makedonia	67.76	69.66	67.66	68.14	72.00	68.45	61.93	62.65	
Norvegjia	42.21	40.64	39.96	38.80	37.08	36.43	34.23	34.16	
Polëska	57.70	51.45	41.96	47.15	50.04	46.14	47.77	48.96	
Portugalia	79.85	81.27	81.90	81.38	80.19	74.84	71.67	65.41	
Romania	78.99	71.15	63.30	65.01	54.67	54.48	57.90	53.09	
Sllovakia	70.14	69.14	56.24	58.72	58.21	54.74	40.81	49.07	
Sllovenia	80.52	82.31	82.23	78.03	75.04	72.38	69.09	66.53	
Spanja	48.25	67.34	65.18	72.61	61.64	59.64	61.46	53.45	
Turcija	54.58	56.88	56.82	57.69	51.02	45.18	46.75	47.26	
Obединетото Kралство	37.85	38.59	38.80	35.27	34.35	33.82	34.07	33.95	
САД	34.38	35.45	36.64	45.01	41.22	39.28	38.93	37.38	

Извор: (The Secretary General's Annual Report 2019, 2020, p.124 and NATO Communiqué PR / CP (2020) 104, 2020, p.14)

Nga renditja tabelare mund të vërehet se në pjesën e shpenzimeve për personelin, Greqia mban një vazhdimësi konstante në këto shpenzime me mbi 70% ku në vitin 2020 ka aritur të alokojë 75,32%. Kroacia renditet menjëherë pas Greqisë me 71,71% dhe është e dyta sipas shpenzimeve të kësaj kategorie. Rritje më të madhe në këtë kategori të shpenzimeve është vërejtur te Bullgaria, e cila nga 29,42% në vitin 2019, shpenzimet i ka ngritur në 55,42% në vitin 2020. Gjithashtu, rritje për diçka më tepër se 8% është vërejtur edhe te Sllovakia, e cila shpenzimet i ka rritur nga 40,81% në vitin 2019, në 49,07% në vitin 2020. Gjithsej 6 vende anëtare (Norvegjia, SHBA, Mbretëria e Bashkuar, Letonia, Hungaria dhe Estonia) ndajnë nën 40% për personel dhe shpesh herë ato janë vende të cilat ndajnë 2% nga BPV-ja për shpenzime në fushën e mbrojtjes, përderisa Luksemburgu me 0,64% shpenzime në fushën e mbrojtjes nga BPV-ja. Alokoni vetëm 27,33% për shpenzime personale. SHBA për këtë dedikim ndanë 37,38% nga shpenzimet e përgjithshme në fushën e mbrojtjes.

Forcat Dedikuese Mjekësore Ballkanike (FDMB) Përgatitje për pjesëmarrje në stërvitjen „Maqedonia e Veriut 21”

Organizata ndërkombëtare Forcat Dedikuese Mjekësore Ballkanike (FDMB), të cilën e përbëjnë pjesëtarë të armatave nga Sllovenia, Bosnja e Hercegovina, Mali i Zi, Serbia, Shqipëria dhe Republika e Maqedonisë së Veriut, gjatë periudhës nga data 14 deri më 18 qershor 2021, në kazermën “Ilinden” në Shkup, mbajtën trajnim për personelin e tyre, pas pothuajse 2 viteve joaktivitet, për shkak të pandemisë COVID-19.

Nga viti 2020 deri në vitin 2022 Republika e Maqedonisë së Veriut e morri rolin e vendit kornizë të kësaj organizate ndërkombëtare, duke e dhënë spitalin e saj bazik tokësor – të nivelit 2, si dhe shumicën e personelit dhe logjistikën e tërësishme të FDMB. Qëllimi i këtij trajnimi ishte të shihet bashkëndimi i procedurave standarde operative të punës në mes të moduleve të spitalit, kontrolli i rregullshmërisë së pajisjeve të spitalit dhe vetëvlerësimit mjekësor. Gjatë trajnimit u demonstrua edhe një stërvitje e vogël për atashetë ushtarak në Republikën e Maqedonisë së Veriut, për përfaqësuesit e vendeve pjesëmarrëse në sulat dedikuese ballkanike, si dhe për vendet partnere si Mbretëria e Norvegjisë dhe SHBA-ja. Ky trajnim ishte edhe kontrollë për gatishmërinë e FDMB për pjesëmarrje në stërvitjen NATO EADRCC (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre) e cila do të zhvillohet në Ohër në shtator të vitit 2021 me titull “Maqedonia e Veriut 2021”.

20

Forcat Dedikuese Mjekësore Ballkanike janë njësi unicate multinacionale sipas standardeve të NATO-s dhe paraqesin shembull konkret për bashkëpunim rajonal. Forcat Dedikuese Mjekësore Ballkanike rrisin kapacitetet në rajon, por edhe kapacitetet nacionale për operacione të përbashkëta në kuadër të BE-së dhe OKB-së, por edhe jashtë rajonit

Kjo stërvitje poashtu ishte një mundësi për t'u mbajtur ceremonia zyrtare e pranimit dorëzimit të rolit të vendit kornizë nga Serbia te Maqedonia e Veriut, si dhe për obligimet ndërmjet anëtarëve të kaluar dhe anëtarëve aktual apo të rinj të organizatës (shtabit) të FDMB. Në fakt, komanda e Forcave Dedikuese Mjekësore Ballkanike ndërrohet në çdo dy vjet. Komandanti i FDMB koloneli Zaim Shkrelj i falenderoi anëtarët paraprakë të organizatës së Forcave Dedikuese Mjekësore Ballkanike për përpjekjet e tyre për ndërtimin dhe krijimin e forcave në fjalë si njësi rajonale mjekësore multinacionale dhe theksoi se do të vazhdojë me sëndërtimin dhe me fuqizimin e kapaciteteve të FDMB. Komandanti paraprak Zharko Miqoviq deklaroi se ndihet i nderuar që ka udhëhequr një ekip të mrekullueshëm të profesionistëve duke i dëshiruar komandantit Shkrelj suksese në punë me Forcat Dedikuese Mjekësore Ballkanike

Toni Kuzmanovski

Paraqitja e automjeteve të blinduara luftarake në fushëbetejë dhe zhvillimi i tankseve postluftarak

Në fund të vitit 1914, fronti u stabilizua dhe luftimet morën karakterin e një lufte të gjatë llogore. Ishte veçanërisht e vështirë, madje edhe në dukje e pamundur, për të arritur një përparim të suksesshëm përmes vijave të thella mbrojtëse të kundërshtarit. Përgatitjet masive dhe afatgjata të artilerisë kishin për qëllim arritjen e shkatërrimit të strukturës mbrojtëse të armikut dhe fuqisë punëtore, me shfrytëzimin e mëvonshëm të efektit përmes futjes së forcave të tyre. Sidoqoftë, u bë e qartë se një vendosje mjaft e shpejtë e forcave të veta në hapësirë nuk mund të arrihej para se armiku të mund të tërhiqte një rezervë nga thellësitë e tij dhe të mbyllte përparimin. Gjithashtu, përkundër jetëgjatësisë dhe egërsisë së zjarrit të artilerisë, në asnjë rast nuk mund të arrihej shkatërrimi i plotë i telave të shumtë me gjemba dhe llojeve të tjera

Automjetet e blinduara luftarake u përdorën për herë të parë si armë më 15 shtator 1916, në betejën e madhe të lumit Soma, në Frontin Perëndimor, gjatë Luftës së Parë Botërore

të pengesave dhe foleve të mitralozëve, të cilat më vonë kufizuan veprimin e këmbësorisë. Në kushte të tilla, ideja u shfaq për realizimin e idesë së njohur më parë për gjetjen e një mjetei thelbësisht të ri vetëlëvizës të luftimit me kalueshmëri të lartë, fuqi të madhe zjarri dhe mbrojtje të mirë, kryesisht mbrojtje nga municionet e gjuajtjes. U konsiderua se me ndihmën e një mjetei të tillë luftimi ishte e mundur të arrihej një depërtim i shpejtë në vijën e frontit dhe një prirje në thellësinë e mbrojtjes së kundërshtarit. Automjeti i parë i blinduar luftarak u quajt një tank, që do të thotë tank, ose fuçi ose fuçi. Ky emër ruhet deri më sot, megjithëse nuk ka asgjë të përbashkët me qëllimin dhe karakteristikat e automjeteve luftarake të blinduara. Sidoqoftë, emri i zgjuar i dhënë nga britanikët për të tërhequr gjermanët nga prodhimi i automjeteve të para të blinduara luftarake.

Me shfaqjen e parë të automjeteve të blinduara luftarake në Frontin Perëndimor në Francë, u arrit një surprizë e plotë dhe madje edhe panik në radhët e komandave dhe njësave gjermane. Sidoqoftë, britanikët nuk arritën suksesin e dëshiruar, domethënë u vu re një përparim mesatar i vijës së frontit prej rreth 3 km. Kjo periudhë më e hershme e zhvillimit të automjeteve luftarake të blinduara karakterizohet nga mundësi të kufizuara tekniko-teknologjike për përdorimin e tyre. Kështu, për shembull, më 15 shtator të vitit 1916, nga gjithsej dyzet e nëntë automjete të blinduara të përdorura në pozicionin e fillimit, tridhjetë e dy arritën, prandaj katërbëdhjetë nuk ishin në gjendje të vazhdonin për shkak të një dështimi të motorit. Tetëmbëdhjetë automjete të blinduara luftarake u futën në luftime, pesë prej të cilave u bllokuan në baltë, dhe nëntë u dëmtuan motorët. Këto të dhëna tregojnë se automjetet e para të blinduara luftarake kishin defekte serioze strukturore si arsye kryesore për "dështimin" e tyre në futjen e tyre luftarake në betejën e lumit Soma. Sidoqoftë, operacioni i parë sulmues duke përdorur automjete luftarake të blinduara u krye me njëzet herë më pak humbje sesa të gjitha operacionet e mëparshme me fushëveprim të njëjtë ose të ngjashëm. Për më tepër, duke marrë parasysh aftësitë e demonstruara të automjeteve luftarake të blinduara gjatë përdorimit të tyre të parë luftarak, në përgjithësi u arrit në përfundimin se ky lloj i ri i automjeteve luftarake ka një të ardhme të mirë.

Periudha e pasluftës karakterizohet nga një rritje e dukshme e zhvillimit të mbrojtjes së blinduar, fuqisë së zjarrit si dhe lëvizshmërisë së automjeteve të blinduara luftarake në lidhje me zhvillimin e municioneve kundër armaturës

Periudha midis dy luftërave botërore karakterizohet nga një mospërputhje e pikëpamjeve midis projektuesve dhe përdoruesve të automjeteve të blinduara luftarake për çështjet themelore që lidhen me ndërtimin e tyre. Automjetet e blinduara luftarake shpesh keqpërdoren, dhe për shumicën e tyre të ndërtuara gjatë kësaj periudhe u arrit në përfundimin se ata nuk ishin në gjendje të "mbijetonin" në fushëbetejë. Pak para Luftës së Dytë Botërore, ushtria gjermane ishte e pajisur me automjete luftarake të blinduara në afërsisht të njëjtin numër

dhe me aftësi të ngjashme luftarake si forcat e tjera në skenën botërore. Ndryshe nga fuqitë e tjera, Gjermania bëri përpjekje dhe ishte disa hapa përpara taktikave të zhvilluara të kryerjes së operacioneve luftarake me përdorimin masiv të automjeteve luftarake të blinduara. Megjithëse kundërshtarët e Gjermanisë kishin informacion në lidhje me përdorimin e saj të shpejtë të automjeteve luftarake të blinduara, ata nuk ndërmorën hapat e nevojshëm për të trajnuar ushtritë e tyre për të mbrojtur veten në mënyrë efektive kundër sulmeve duke vendosur

masivisht automjete luftarake të blinduara.

Gjatë Luftës së Dytë Botërore, aktivitetet kërkimore shkencore u intensifikuan për të përshpejtuar zhvillimin e automjeteve luftarake të blinduara. Kështu, për shembull, procesi i zhvillimit të automjeteve luftarake të blinduara zgjati një kohë shumë të shkurtër, pra 1.5 deri në 2 vjet, dhe prodhimi i tyre u rrit ndjeshëm. Në vetëm gjashtë vjet, automjetet luftarake të blinduara janë zhvilluar shumë më tepër sesa në njëzet vitet e mëparshme. Fokusi i aktiviteteve kërkimore shkencore në automjetet e blinduara luftarake ishte rritja e mbrojtjes së tyre të blinduar dhe fuqisë së zjarrit. Periudha e pasluftës karakterizohet nga një rritje e dukshme e zhvillimit të mbrojtjes së blinduar, fuqisë së zjarrit si dhe lëvizshmërisë së automjeteve

e zhvillimit të tankeve të pasluftës, si përfaqësuesit kryesorë dhe më të rëndësishëm të automjeteve të blinduara luftarake, ndahet nga disa breza.

Tanket e gjeneratës së parë filluan të zhvillohen dhe krijohen gjatë Luftës së Dytë Botërore, megjithëse ato nuk u përdorën në luftime në atë kohë, me përjashtim të rezervuarit M26 Pershing, i cili mbërriti në front për testimet luftarake, duke filluar nga janari 1945. Zhvillimi i kësaj gjenerate tanke u ndikua fuqimisht nga dizajni i tankeve të Luftës së Dytë Botërore, përkatësisht T-34 Sovjetik dhe Panther Gjerman. Në këtë brez tanke janë të përfshira:

- Tankset e mesëm sovjetik „T-54“, „T-55“ dhe tankset e rënda „IC-3“, „IC-4“, „IC-7“, „T-10“ ose „IC-8“;
- Tankset amerikane „M26 Pershing“, M46 „Patton“, „M47“, „M48“;

luftarake të blinduara në lidhje me zhvillimin e municioneve kundër armaturës. Kështu, në një periudhë të caktuar, veçanërisht me ardhjen e automjeteve luftarake të blinduara me një trashësi të pllakës së përparme prej 100 deri në 120 mm dhe të vendosura strukturisht në një kënd prej 30 °, u konsiderua se nuk kishte municion për depërtimin e tij.

Shumica e teoricienëve ushtarakë i ndajnë automjetet luftarake të blinduara në tanke, automjete luftarake të këmbësorisë, automjete të blinduara dhe automjete antitank, ose të ashtuquajtur luftëtarë tanke. Periudha

• Tankset britanike „A41 Centurion“ etj. Gjenerata e dytë e tankeve është e pajisur me pajisje për mbrojtje bërthamore, kimike dhe biologjike, domethënë ato janë trajnuar për të kryer operacione luftarake në kushtet e përdorimit të armëve të shkatërrimit në masë. Tanket e këtij brezi kishin mbrojtje më të mirë të blinduar, pajisje për të mbrojtur shërbimin nga efektet e përdorimit të armëve të shkatërrimit në masë, pajisje elektronike të tilla si distanca lazer dhe kështu me radhë, fuqi më e madhe e zjarrit falë përdorimit të topave të tankeve me kalibër më të madh, më të madh lëvizshmëri që u arrit

duke instaluar motorë më të fuqishëm, dhe duhet përmendur se disa tanke sovjetike ishin të pajisura edhe me karikues automatikë. Ky brez i tankeve të krijuar në periudhën 1960-1970 përfshin: tanket sovjetike "T-62", "T-64" dhe "T-72"; Tanke angleze "FV 4201 Chieftain" dhe "Vickers MBT"; Tanku amerikan "M-60Patton";

- Tanku i Gjermanisë Perëndimore „Leopard 1“; tanku izraelit „Merkava Mark I“; dhe ai francez „AMX-30“.

Tanket e gjeneratës së tretë u krijuan në periudhën nga 1980 në 1990. Rezervuarët e këtij brezi karakterizohen nga aplikimi i materialeve të reja të mbrojtjes të teknologjisë së lartë, të pajisura me mjete elektronike të teknologjisë së fundit, të disponueshme me sistemin më modern të kontrollit të zjarrit, dhe në disa tanke janë ndërtuar turbina me gaz me fuqi të lartë motorë, siç është tanku amerikan "Abrams" "M1. Ky brez i tankeve përfshin: tankun amerikan "Abrams M1"; tanku gjerman Leopard 2; Tanke sovjetike dhe ruse T-80 dhe T-90; tanku francez Leclerc; Tanke angleze "4030/4" dhe "4034 Challenger"; Tanket izraelite "Merkava Mark II, III dhe IV dhe të tjerë. Tanket e gjeneratës tjetër ose të katërt janë ende në zhvillim. Vetë termi i gjeneratës së katërt (ose të ardhshme) të tankeve nuk ka bazë formale, por nënkupton aplikimin e teknologjive dhe modeleve më të fundit, në thelb krejtësisht të ndryshme nga zgjidhjet ekzistuese, në përgjigje të sfidave aktuale dhe të ardhshme në luftën moderne. Koreja e Jugut (K2 Black Panther), Rusia (T-14 Armata) dhe Japonia (Tipi 10) aktualisht janë udhëheqës botërorë në zhvillimin dhe aplikimin e teknologjive të blinduara të tankeve të gjeneratës së katërt., Dhe ndiqen nga Shtetet e Bashkuara dhe Kina, të cilat kanë programet e tyre të zhvillimit të gjeneratës së katërt. Nga sa më sipër mund të vërehet se me çdo zhvillim të mëvonshëm, brezi i automjeteve të blinduara luftarake u bë një kërcënim në rritje në fushën e betejës, domethënë u prodhuan një automjet i ri i blinduar luftarak i cili ishte shumë më i fuqishëm, me lëvizshmëri më të madhe dhe, më e rëndësishmja, me një nivel më të lartë shkalla e armaturës dhe mbrojtja tjetër nga automjeti i mëparshëm.

Mr. Zllatko Stojovski

Muzetë kushtuar Ditës „D” - pjesa e dytë

Muzeu i desantit ajror. Suksesi i përgjithshëm i operacionit Dita “D” varet kryesisht nga operacioni dhe suksesi i betejave që u zhvilluan në sfondin e forcave gjermane që mbrojnë bregdetin e Normandisë. Ky muze i kushtohet Divizioneve të 82 -të dhe 101 -të Ajrorë të Ushtrisë Amerikane që kryen këto detyra. Muzeu, përmes një sërë ekspozitash dhe dokumentesh, përshkruan në mënyrë të përsosur historinë dramatike të misionit të tyre të rrezikshëm që filloi natën midis 5 dhe 6 qershorit të vitit 1944.

Në 20 vjetorin e Ditës “D” në vitin 1964, muzeu u hap për publikun nga prefekti i qytetit dhe gjenerali Matthew Ridgway, i cili komandoi Divizionin e 82-të Ajror në vitin 1944. Muzeu është ndërtuar me donacione nga qytetarët e Sainte-Mère-lglise dhe veteranët e Luftës së Dytë Botërore.

Vendndodhja e muzeut është në qytetin e Sainte-Mère-lglise. Rreth 250,000 vizitorë vizitojnë këtë muze gjatë një viti. Më shumë se 45,000 ekspozita

Ka një numër të muzeve që mbulojnë zbarkimin e forcave aleate në Normandi. Pavarësisht nëse janë muze të vjetër, të rinj, të mëdhenj apo të vegjël, ato i japin një perspektivë të ndryshme kësaj ngjarje kryesore në histori. Në numrat e ardhshëm ne do të përshkruajmë muzetë më të mirë që mund të vizitoni nëse jeni të interesuar të shihni historinë e kësaj ngjarjeje nga «dora e parë»

janë vendosur në tre objektet e muzeut. Ndërtesa e parë quhet “WACO” dhe në të njëjtën kohë është ndërtesa e parë brenda muzeut që është ndërtuar. Ndërtesa është karakteristike në pamjen e saj sepse është bërë në formën e një kube parashute. Brenda tij është avioni Waco CG-4, avioni i vetëm autentik i mbetur në Francë nga 500 të përdorura gjatë operacionit. Me të hyrë në këtë pjesë të muzeut, rruga e lëvizjes ju çon përmes varkës me vela të avionit ku vendosen kukulla të veshura plotësisht dhe të pajisura si anëtarë të Divizionit 82 dhe 101 të Ajrit gjatë uljes. Në pjesën tjetër të objektit WACO, pjesë autentike të

pajisjeve, dokumenteve dhe sendeve personale të ushtarëve shfaqen në një rregullim rrethor në dollapë qelqi. Vendndodhja e këtij objekti është në të njëjtin pozicion me shtëpinë që mori flakë gjatë operacionit dhe ndezi një pjesë të qytetit ku u ulën një pjesë e parashutistëve, gjë që i bëri ata një objektiv të lehtë të dukshëm për forcat gjermane. Ndërtesa e dytë e muzeut quhet “C47” dhe është në formën e një krahu parashutë. Objekti u vu në përdorim në vitin 1984 dhe përshkruan përgatitjet e njësisë të parashutës para Ditës “D”. Ekspozita dominuese në këtë pjesë është avioni transportues “Douglas C-47 Skytrain”, i cili është

pjesë e një diorama të madhe me rreth gjashtëdhjetë kukulla. Avioni i shfaqur ka marrë pjesë në vetë operacionin, si dhe në disa të njëpasnjëshëm. Rreth kësaj diorama gjenden armë të forcave aleate, por edhe disa nga armët gjermane të përdorura në atë periudhë të luftës. Vizitorët në këtë pjesë mund të shikojnë edhe filmin "Lufta për Liri", i cili përshkruan jetën në Francën e pushtuar. Një pjesë e Muzeut C47 është e hapur në prani të njerit prej Marshallëve të Divizionit të 82 -të Ajror. Objekti i tretë kushtuar Operacionit Neptun, apo e a.q. faza e parë e operacionit "Overlord" për të çliruar Normandinë. Kjo pjesë e muzeut është e hapur në shtatëdhjetë vjetorin e Ditës "D". Ky segment i muzeut përshkruan ngjarjet nga dita e operacionit, pra kërcimet e natës, si dhe të gjitha betejat pasuese në të gjithë Normandinë. Ka disa diorama në këtë pjesë të muzeut. E para sjell në jetë ndjenjat e anëtarëve të njërive të parashutës pak para kërcimit mbi Sainte-Mère-Iglise përmes tingujve dhe lëvizjeve të vërteta brenda "C-47". Tre dioramat e tjera përshkruajnë momentet e kundërsulmeve gjermane ndaj forcave aleate. Ndriçimi si dhe efektet zanore të përdorura për këto diorama janë përputhur në mënyrë perfekte dhe u japin atyre një vull të veçantë të realitetit. Tanksi "M-4 Sherman" ndodhet në pjesën e jashtme të muzeut midis ndërtesave dhe godinave. Në afërsi të muzeut është kisha e qytetit ku përshkruhet skena nga Operacioni Neptun, ku parashutisti John Steele mbetet i varur në çatinë e kambanores gjatë një kërcimi nate, duke hedhur disa nga pajisjet dhe armët e tij. Edhe pse i plagosur, ai i mbijetoi kërcimit dhe pas dy orësh duke pretenduar se ishte i vdekur, ai u kap nga gjermanët. Pas tre ai robëri arratiset dhe kthehet në radhët e forcave aleate. Çmimi i biletës është 10 euro. Duke blerë një biletë për në muze, ju merrni një tabletë që ju jep informacion shtesë interesant në lidhje me ekspozitat dhe faktet historike gjatë vizitës në pika të caktuara. Muzeu është i hapur çdo ditë nga ora 10:00 deri në 18:00. Koha e zakonshme për të vizituar këtë muze është 1 orë e 30 minuta deri në 2 orë. Ura Pegasus. Kjo qendër- memorial apo muze i vendosur në Ranville i kushtohet anëtarëve të Divizionit të 6-të Ajror të Mbretërisë së Bashkuar ("beretat e kuqe") dhe pjesëmarrjes

së tyre në Ditën "D". Njësia synonte të kapte urat e lumit Orne dhe Kanalin Caen gjatë natës për të lejuar që forcat aleate të zbarkonin pa probleme në Normandi dhe të shkatërronin artilerinë dhe pozicionet e forcave gjermane që qëllonin mbi pozicionet e Plazhit të Shpatit. ". Misioni i anëtarëve të Divizionit të 6 -të Ajror ishte i suksesshëm, por çmimi ishte i lartë. Dy mijë anëtarë të njësisë humbën jetën gjatë operacionit. Muzeu ndodhet vetëm njëqind metra

ri. midis lumit Orne dhe Kanalit Caen. Përrurimi i muzeut më 4 qershor 2000 u krye nga Princi Charles i Mbretërisë së Bashkuar. Mbi 3500 ekspozita janë shpërndarë në një sipërfaqe prej 1.5 hektarësh. Cilësimet e përhershme që ekspozohen ndahen në të jashtme dhe të brendshme. Në ekspozitë, pra në park, ekspozitat dominuese janë Ura Pegasus origjinale, një segment i Urës Bailey e cila ishte vendosur në lumin Orne dhe një kopje në madhësinë e vërtetë të varkës me vela britanike

nga Ura Bénouville, e cila pas çlirimit u quajt Pegasus për nder të njësisë dhe viktimës së tyre. Muzeu funksionon që nga viti 1974 falë familjes Gondrée. Në mbrëmjen e 6 qershorit 1944, Georges Gondrée, pronar i një kafeneje, vetëm njëzet metra nga Ura Pegasus, ndihmoi dhe informoi aleatët për aktivitetet e forcave gjermane. Menjëherë pas uljes së avionëve me forcat aleate, ky objekt ishte i pari që u çlirua në Francë. Gjatë luftimeve, kafeteria u përdor si një spital i përkohshëm në terren. Pas përfundimit të luftës, ky vend mbetet një vend i shenjtë për anëtarët e Divizionit të 6 -të Ajror dhe Georges Gondrée shfrytëzon rastin dhe mbledh shumë dokumente dhe objekte që lidhen me betejën e Urës Pegasus. Pas vdekjes së tij në vitin 1969, vajza e tij Françoise Gondrée themeloi një shoqatë dhe në vitin 1974 hapi një muze pranë vetë kafenesë, pra pranë shtëpisë së parë të çliruar në Francë. Në vitin 1997, muzeu u mbyll për një kohë të shkurtër, deri në vitin 2000, kur u rihap në një vend të

"Horsa". Përveç këtyre ekspozitave në pjesën e jashtme mund të shihet: një mostër e rrallë e "Centaur Tank IV", gjysmë vemje, armë kundërajrore 40 mm "Bofors", amerikane "M16 Half-Track", 5.5 inç Howitzer etj. Instalimi i brendshëm ndodhet në vetë ndërtesën, e cila ka një formë krahu nga jashtë, e ngjashme me shenjën e veshur nga anëtarët e Divizionit të 6 -të Ajror. Cilësimet brenda janë rregulluar në një rreth në 5 vitrina dhe dy diorama. Mjetet e komunikimit, dokumentet nga operacioni, fotografi të rralla, uniforma, armë, pajisje, gjaje luftarake, shenja, pjesë parashute, pajisje mjekësore janë të ekspozuara, dhe si një gjë e rrallë bereta e veshur nga Majori Howard. Muzeu vizitohet çdo vit nga rreth 120,000 vizitorë, bileta kushton 8 euro, dhe vizita zakonisht zgjat nga 1 deri në 1 orë e 30 minuta. Orari i punës i muzeut është çdo ditë nga ora 10.00 deri në orën 18.00.

Zilatro Bilazhevski

„Republic P - 47 Thunderbolt” - Gjahtari më i rëndë njëulës i Luftës së Dytë Botërore

Republic P – 47 Thunderbolt” ishte gjahtari më pjellor amerikan gjatë Luftës së Dytë Botërore. Qëllimi i tij ishte në rolin e një gjahtari për të shoqëruar bomba me rreze të shkurtër dhe të mesme, një luftëtar për përdorimin e lartësive të mëdha dhe një luftëtar-bombardues. Shërbimet e tij ishin të nevojshme për pikën e nxehtë ushtarake evropiane dhe sektorin e operacioneve luftarake të Paqësorit. Avioni ishte efektiv në të gjitha këto role, por ishte superior në rolin e tij si një luftëtar bombardues. Fillimet e këtij avioni legjendar qëndrojnë në aftësitë inovative të projektimit të Alexander Kartveli dhe majorit rus Alexander Seversky. Të dyve iu dha shtetësia amerikane gjatë Revolucionit Rus të vitit 1917. P-47 i kishte rrënjët në krijimin e disa prototipeve me interes për Forcat Ajrore të SHBA-së. Zhvillimi i

„Republic P – 47 Thunderbolt” karakterizohet nga forma e tij si një fuçi goditëse dhe vet gjahtari ishte një terror i vërtetë për njësitë armike, veçanërisht njësitë tokësore. Megjithë madhësinë dhe voluminozitetin e tij, „P-47” ishte një nga luftëtarët më të mirë në Luftën e Dytë Botërore, duke demonstruar shpejtësi mbresëlënëse, manovrim, rezistencë të jashtëzakonshme ndaj zjarrit të armikut dhe fuqi të jashtëzakonshme zjarri

prototipit SEV-3, i cili ishte një aeroplan amfib, kontribuoi në ardhjen e BT-8, i cili ishte një avion trajnuar për Forcat Ajrore të SHBA. Zhvillimi i mëtejshëm i avionit çoi në shfaqjen e „SEV - 1XP”, e cila ishte menduar posaçërisht për përdorim aktiv në Forcat Ajrore të SHBA, një segment që nënkuptonte ndryshimin e emrit nga „SEV - 1XP” në „P - 35”. Zhvillimi kronologjik i përmendur ndodhi në gjysmën e parë të viteve 30 para luftës, në gjysmën e dytë të

viteve 30 u paraqit një mundësi tjetër për të provuar cilësinë konkurruese të kompanisë „Severski”. Në vitin 1939, zhvillimi i mëtejshëm i avionit rezultoi në ardhjen e AP-4, një variant që demonstroi karakteristika të mëdha në lartësi të mëdha, falë një mbingarkuesi të integruar, por për shkak të problemeve të brendshme brenda kompanisë, Alexander Seversky u zhvendos dhe kompania prodhoi avionin me emrin „Republika YP - 43”, një emër që rrjedh

nga emri i ri i kompanisë „Republic Aviation Corporation”. Alexander Kartveli vazhdoi të përcaktojë dhe përmirësojë avionin duke hequr xhamin shtesë të vendosur në pjesën e pasme të kabinës dhe duke lëvizur vrimat e ftohjes të vendosura në rrënjën e krahëve. Vendndodhja e tyre e re ishte nën motor, një segment që përcaktoi pamjen dalluese të P-47 Thunderbolt. Në 1940 lindi prototipi "XP - 47", i cili u bazua në variantet e evoluara "AP - 10", "P - 43" dhe "P - 44. Në pranverën e të njëjtit vit, Forcat Ajrore të SHBA arritën në përfundimin se prototipi XP-47 ishte shumë inferior ndaj rivalëve të tij në atë kohë. Zhvillim shtesë u krye për të marrë variantin "XP - 47B", i cili ishte në të njëjtin nivel me avionin e "Luftwaffe" gjerman. "XP - 47B" është projektuar tërësisht me konstrukcion metalik, përveç kontrolleve të lëvizshme në pjesën e bishtit. Avioni kishte krahë eliptikë dhe një kabinë me kondicioner të integruar. Kabina ishte e bollshme dhe e rehatshme, tanket e joneve ishin të vendosura nën kabinën e kabinës dhe ishin të vetë-mbyllur me një kapacitet total të karburantit të avionit prej 1155 litra. Avioni mundësohej nga një motor Pratt & Whitney R-2800, i cili kishte 18 cilindra të rregulluar në dy rreshta, të aftë për të prodhuar 2.000 kuaj fuqi. Helika e aeroplanit kishte katër fije me diametër 3.7 metra. Forma e bykut, veçanërisht në ndarjen e motorit, ishte vezake. Qëllimi i këtij dizajni ishte të siguronte një rrjedhje më të madhe të ajrit që ishte e nevojshme për ftohjen e duhur të motorit të madh dhe për ftohjen dhe funksionimin e duhur të mbingarkuesit. Parimi dhe pronësia e mbingarkuesit ishte interesant. Në hapjen e aeroplanit të vendosur prapa helikës, kishte dy ftohës vaji pranë linjës kryesore të ventilimit që çuan në mbingarkuesin për ta ftohur atë. Mbingarkuesi funksiononte sipas një parimi që përfshinte përdorimin e disa prej gazrave të shkarkimit. Ata mundësuan turbinën e mbingarkuesit, e cila nga ana tjetër krijoi ajër nën presion që u kthye në karburator, duke prodhuar më shumë energji. Në fakt, mbingarkuesi ishte një lloj kompresori ajri, qëllimi kryesor i të cilit ishte të gjeneronte më shumë energji. Kur aeroplani arriti fuqinë maksimale, ai ishte aq intensiv sa tubat e shkarkimit u skuqën dhe turbocharger arriti një 21,300 rpm. Armatimi përbëhej nga tetë mitralozë me një kalibër 12.7 mm. Çdo mitraloz ishte furnizuar me 350 copë municion. Kur të tetë mitralozët u aktivizuan në të njëjtën kohë, 100 fishekë u qëlluan në 1 sekondë. XP-47B

ishte një aeroplan shumë i rëndë, në krahasim me luftëtarët e tjerë me një motor të vetëm në atë kohë. Ai peshonte 4.500 kilogramë ose 4.5 tonë. Megjithë peshën e tij të madhe, ky prototip bëri fluturimin e tij të parë në 6 maj 1941 dhe demonstroi karakteristika mbresëlënëse. Ai arriti një shpejtësi maksimale prej 663 kilometrash në orë dhe shkalla e ngjitjes së tij ishte 4600 metra në pesë minuta. Duke konfirmuar karakteristikat e përgjithshme të avionit, Forcat Ajrore të SHBA vendosën një urdhër për 171 avionë, i pari prej të cilëve u dorëzua në Dhjetor 1941 - muaji që ishte vendimtar për të ardhmen e Shteteve të Bashkuara dhe rolin e saj në luftë. Avioni zbarkoi misionin e tij të parë luftarak më 15 Prill 1943, duke rrëzuar një Focke Wulf Fw-190 gjerman. Ndërsa lufta përparonte, planet po zhvilloheshin vazhdimisht për të përmirësuar karakteristikat e këtij avionit të fuqishëm. Në shikim të parë,

pilotët menduan se avioni ishte i ashpër dhe i rëndë. Por ky rezervuar në qiell ishte shumë më tepër sesa pritjet dhe mendimet e para. Shumë shpejt u bë një mjet i domosdoshëm në operacionet e shoqërimin të bombarduesve dhe ishte i nevojshëm për t'i mbrojtur ato. Kjo u bë e mundur nga kapaciteti i madh i karburantit që lejoi avionët të mbronin bombarduesit deri në hapësirën ajrore mbi Gjermaninë qendrore. Gjegjësisht, fuqia e tij e zjarrit ishte më se e mjaftueshme për të shkatërruar avionët armik me një shpërthim të shkurtër të tetë mitralozëve të tij 12.7 mm. Në gjysmën e dytë të Luftës së Dytë Botërore, kur aleatët kishin dominim të plotë mbi qiellin evropian, roli kryesor i P-47 Thunderbolt ishte një luftëtar bombardues. Në këtë rol, tiparet e modelit të tij u ekspozuan dhe justifikuan maksimalisht. Avioni ishte i aftë të mbante bomba, raketa, mina raketash, tanke shtesë të jashtëm, të

gjitha pa hequr një mitraloz të vetëm nga arsenali i tij. E gjithë kjo shkaktoi terror të madh ndaj njësisve tokësore të armikut. Konfirmuar 3752 fitore ajrore nga pilotët P-47 Thunderbolt nga 746,000 misione luftarake në sektorin operacional evropian. 3499 avionë u humbën gjatë këtyre misioneve luftarake. Numrat në rolin e një gjuetari bombardues janë edhe më mbresëlënëse. Në periudhën nga dita e lavdishme "D", domethënë pushtimi aleat i Francës veriore (6 qershor 1944) deri në ditën e fitores në Evropë, pilotët e "P - 47" vunë re 86,000 makina hekurudhore që u shkatërruan, 9000 lokomotiva, 6000 automjete të blinduara luftarake dhe 68,000 kamionë. Llojet

Ka shumë lloje dhe nënloje të këtij avioni. Në këtë artikull ne do të rendisim ato që u përdorën më shumë dhe ato që bënë një ndryshim të rëndësishëm gjatë Luftës së Dytë Botërore.

„Republic P – 47C Thunderbolt”

Avioni që mendohej të ishte i pari vërtet i gatshëm për të luftuar, dhe në fakt i pari që vëzhgoi operacione të vazhdueshme luftarake aktive mbi qiellin evropian, ishte Republic P-47C Thunderbolt. Dallimet kryesore nga paraardhësi i tij, varianti B, ishin në bishtin e ridizajnuar, domethënë materiali i kanavacës së kontrolleve u zëvendësua me një konstrukcion tërësisht metalik. Zhvillimi gjithashtu përfshinte sisteme të reja radio të qëndrueshme. Antena e radios u ndryshua si pjesë e ndryshimeve. Pamja e saj ishte e drejtë në vend të pamjes së vjetër të pjerrët. Sistemi i furnizimit me oksigjen u rishikua gjithashtu. Ngrohja u instalua gjithashtu në kabinën e kabinës. Shpejtësia maksimale që mund të zhvillonte ky aeroplan ishte 696 kilometra në orë. Gama e funksionimit ishte 1340 km. Për sa i përket armatimit, përveç tetë mitralozëve standardë, u shtuan transportues të jashtëm të bombave dhe tanke karburanti, të vendosura nën krahë dhe nën trup. Modelet "B", "C" dhe disa "D" u mbiquajtën "Razorback" - e cila erdhi nga pamja e pjesës së pasme të avionit.

„Republic P – 47D Thunderbolt”

Ky është padyshim varianti më i popullarizuar i "Thunderbolt". Zhvillimi dhe ndryshimet përfshinin hapje shtesë në panelet e motorit për të rritur ftohjen e motorit. Armatura shtesë u instaluan në kabinë dhe u bënë ndryshime në sistemin e shkarkimit të turbocharger. Dallimi më i madh ndodhi në hartimin e kabinës. Kabina e Razorback, e quajtur edhe Birdcage, u zëvendësua nga një kabinë e re Bubbletop për shkak

KARAKTERISTIKAT KRYESORE TË „REPUBLIC P - 47D - 40 THUNDERBOLT”	
EKUIPAZHI	1
GJATËSIA	11 metra
SHTRIRJA E KRAHËVE	12.42 metra
LARTËSIA	4.47 metra
MOTORI	„Pratt & Whitney R – 2800 – 59” „yllë” motor me 18 cilindra të aftë të zhvillojnë 2000 kuaj fuqi. Motori ka edhe ftohje ajrore
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	686 kilometra në orë, në lartësi prej 9100 metrave
VARGU I FLUTURIMIT OPERATIV	1660 kilometra
LARTËSIA MAKSIMALE E FLUTURIMIT	13000 metra
ARMATIMI	Tetë mitraloz „M2 Browning” me kalibër prej 12,7 milimetra me gjithsej 3400 copë municion. Bomba: Ngarkesë maksimale deri në 1100 kilogram dhe 10 raketa joutore me kalibër prej 130 milimetra

të pamjes së saj në burg. Kabina e re siguroi shikueshmëri dhe rehati më të madhe për pilotët. Ky variant me kabinën "Bubbletop" u preferua nga pilotët dhe përcaktoi statusin dhe identitetin e avionit. Shpejtësia maksimale e këtij avioni ishte e pandryshuar me shpejtësinë maksimale të variantit C, por ndryshe nga varianti C, varianti D kishte një gamë më të shkurtër për përdorim operacional, pra 1287 km. Në kurriz të segmenteve të përmendura, varianti D mund të mbante shumë më tepër ngarkesë me të, pra 1133 kg. Gjithashtu, ky variant kishte aftësinë për të mbajtur 10 raketa.

„Republic P – 47M Thunderbolt” Ardha e raketave të reja balistike gjermane të tilla si bomba fluturuese V-1 dhe avionë të rinj si Messerschmitt Me 262 dhe Messerschmitt Me-163 Comets kontribuan në nevojën për të zhvilluar një variant të ri që ishte në përputhje me karakteristikat e armikut. Varianti i ri "M" u përqëndrua në zhvillimin e një

shpejtësie maksimale më të lartë. Kjo u arrit me motorin "Pratt & Whitney R - 2800 - 57C", i cili zhvilloi 2800 kuaj fuqi dhe një shpejtësi maksimale prej 761 kilometra në orë. Një helikë e re më e madhe nga Curtiss Electric u përfshi për të arritur këtë shpejtësi. Edhe pse përdorimi operacional i këtij varianti erdhi vonë në luftë, ai ishte jetik në luftën kundër makinerive të reja ushtarake gjermane.

„Republic P – 47 Thunderbolt” me variantet e tij, ishte një aeroplan që ishte i nevojshëm për kryerjen e operacioneve luftarake strategjike dhe taktike. Ky segment ishte veçanërisht i spikatur në fushatën e Normandisë. Asi i famshëm gjerman Heinz Barr tha se P-47 mund të bëjë shumë dëme dhe ende të ruajë aftësinë e tij për të fluturuar. Sipas tij, ky avion ishte subjekti i një taktike të veçantë për trajtimin dhe rrëzimin e kujdesshëm.

Dimitar Danevski

Seminar për bashkëpunim civilo-ushtarak

Gjatë periudhës nga data 14 deri më datën 17 qershor 2021, në Shtëpinë e Armatës në Shkup, në bashkëpunim dhe në koordinim me Shtabin e Përgjithshëm të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Njësisë për bashkëpunim ushtarak me forcat e armatosura të SHBA-së, u mbajt një seminar në sferën e bashkëpunimit civilo-ushtarak (BCU). Në këtë seminar pjesë aktive morrën 21 pjesëtar i Shtabit të Përgjithshëm, njësitë dhe komandat vartëse të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, përderisa ligjërues në këtë seminar ishte një ekip i ekspertëve dhe profesionistëve të fushës së BCU nga Komanda e Armatës së SHBA-së për Europë dhe Afrikë. Gjatë seminarit u përpunuan shumë tema të kësaj fushe të rëndësishme në kuadër të operacioneve të NATO-s, ku edhe në mënyrë komparative u shqyrtua mënyra e zbatimit dhe realizimit të aktiviteteve në të dy

armatat dhe i BCU strategjisë së angazhimit të lidhshëm, si dhe i stërvitjeve praktike për negociim dhe ndërmjetësim me popullatën civile gjatë operacioneve luftarake. Seminari paraqet një pjesë të aktiviteteve të organizuara nga ana e Komandës së Armatës së SHBA-së për Europë dhe Azi

i cili është fokusuar në segmentin e BCU me qëllim të fuqizimit të profesionalizmit të pjesëtarëve të armatës në këtë fushë si dhe në mënyrën e realizimit të aktiviteteve të këtuja në mjediset multinationale për mbështetje të operacioneve paqësore në kuadër të stërvitjeve ndërkombëtare.

Trajnim me regjimentin inxhinerik

Nga periudha 14.06.2021 deri më 18.06.2021 në kuadër të Batalionit Inxhinerik (BI) përfaqësues të komandës së 7 të armatës për trajnim të FA të SHBA, realizuan trajnim me regjimentin inxhinerik të përbërjes së çetës së 1 inxhinerike me temë: „Route Clearance Development Program“. Trajnimi u realizua në përputhje me planin vjetor për bashkëpunim me FA të SHBA pas programit 2M2 për vitin 2021, si dhe nën organizimin e Zyrës për bashkëpunim bilateral të Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe SHBA-së. Trajnimi është i natyrës së „Route Clearance“ dhe ka për qëllim që përmes pjesës mësimore dhe asaj praktike të stërvitjeve pjesëtarët e Batalionit Inxhinerik për pastrimin e akseve rrugore nga mjete

të improvizuara shpërthyes (MISH). Pjesa mësimore përbëhet nga njohja e automjeteve të blinduara speciale „Haska“ dhe „Bufallo“ për gjetjen dhe asgjësimin e MISH, teknikë për zbulim dhe sigurim të terrenit nga MISH, kërkim të motorizuar dhe këmbësorik të MISH. Pjesa praktike me MISH u realizua në poligonin për trajnim

inxhinerik „Stenkocv“. Në pjesën praktike të trajnimit morën pjesë komandantët e Komandave për Operacione, gjeneral Besnik Emini, komandanti i BI dhe atashu ushtarak i SHBA-së në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Përfaqësuesit e 7th ATC gjatë realizimit të trajnimit „Route Clearance Development Program“ në mënyrë tejet profesionale i përçuan njohuritë e tyre, si dhe përvojat e tyre personale gjatë pjesëmarrjes së tyre në rajone të krizës në gjetjen dhe në asgjësimin e MISH. Gjatë trajnimit „Route Clearance Development Program“ u zbatuan të gjitha masat e sigurisë dhe kujdesit për mjedisin jetësor dhe për mbrojtje nga përhapja e COVID-19.

Stërvitje me çetën ndërlidhëse dhe stërvitje në vend komandues

Gjatë periudhës nga 15.6. deri në 17.6.2021 Batalioni për Lidhje realizoi stërvitje me çetë për lidhje dhe stërvitje në vend komandues. Aktivitetet stërvitore u realizuan në terren në rajonin e Shkupit dhe në kazermën „Ilinden“. Me vendosjen e llojeve të ndryshme të lidhjeve, Batalioni për Lidhje zhvilloi apo realizoi integrimin e komponentës ndërvepruese dhe stacionuese të sistemit global informativ dhe të komunikimit të Armatës. Me këtë rast, përmes qendrave lëvizëse të informimit dhe komunikimit, të gjitha shërbimet informative dhe ato të

komunikimit ishin në dispozicion deri te përdoruesit në kushte të terrenit. Gjatë

eksploatimit disa ditore të lidhjeve, në regjime të ndryshme të punës, gjatë ditës, poashtu edhe në kushte të natës, administratorët e rrjeteve të informimit dhe operatorët e stacioneve për lidhje nga Batalioni për Lidhje, e dëshmuar edhe njëherë nivelin e lartë të trajnimit dhe përgatitjen për punë në kushte komplekse, si parakusht për realizimin e misionit të njësisë. Realizimi i këtij lloji të aktiviteteve është një kontribut në avancimin e njohurive dhe shkathtësive profesionale të personelit të përgjithshëm të Armatës.

VING-U AJROR I ARM SË MAQEDON

ATËS SË REPUBLIKËS ISË SË VERIUT

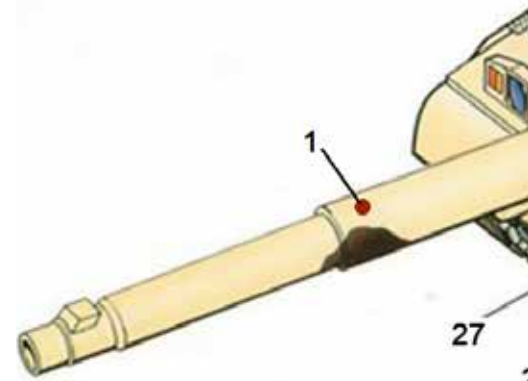

Tanksi francez „Leclerc“

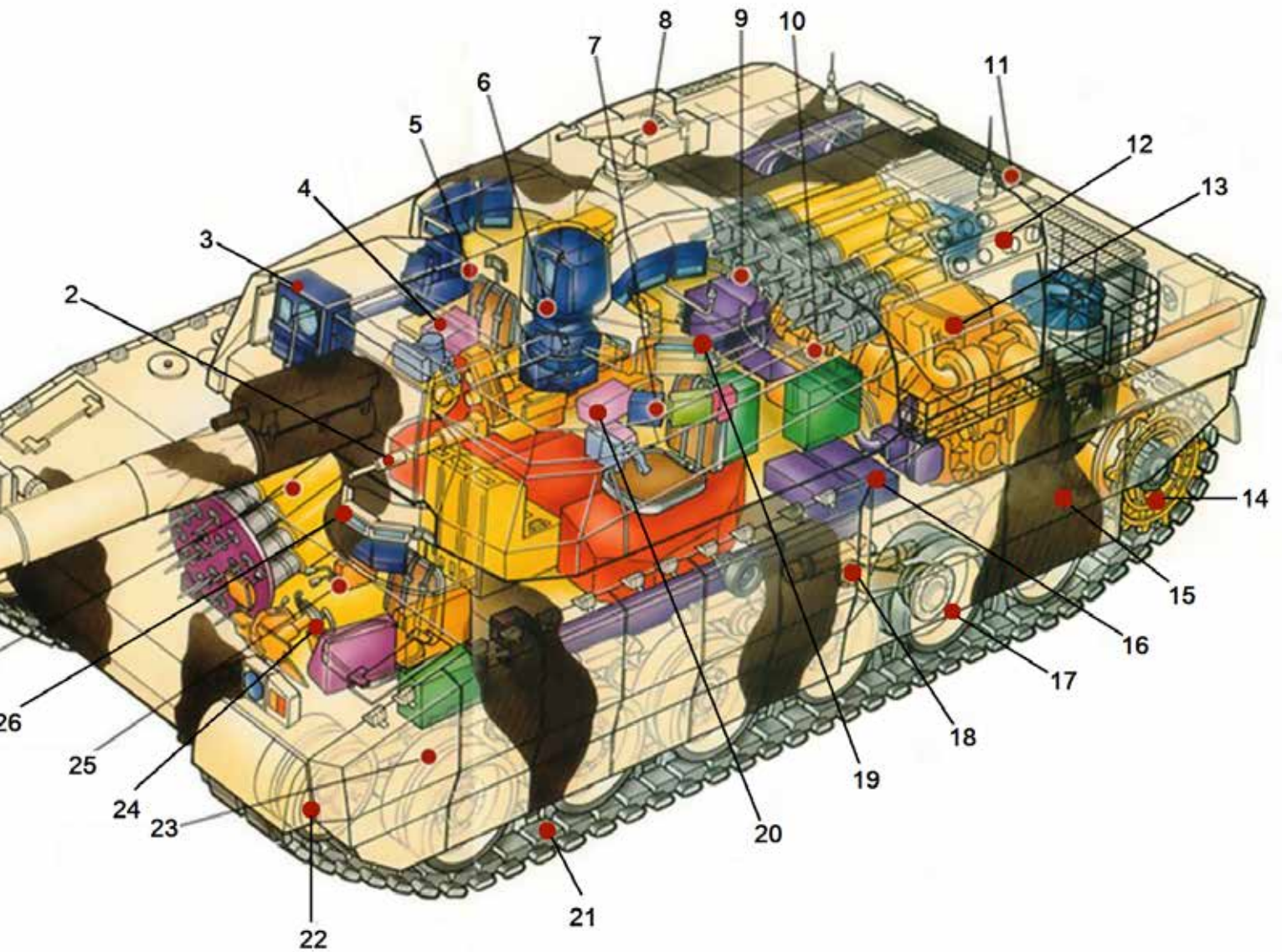
Leclerc“ është tanksi i parë kryesor luftarak perëndimor që ka një ekuipazh prej tre anëtarësh, një karikues automatik të topave dhe një shkallë të teknologjisë stlet. Ai përfshin një sërë sistemesh elektronike (sistemi modern i kontrollit të zjarrit, pamjet e ditës dhe të natës, etj.), Të cilat mundësojnë veprime të sakta luftarake në lëvizje. Tanksi ka një konstruksion klasik, domethënë shoferi ndodhet në pjesën e përparme qendrore, kupola luftarake është e vendosur në mes në të cilën ndodhen komandanti dhe pushkëtarit, ndërsa në pjesën e pasme ngasësi. Armatura themelore e rezervuarit është bërë nga pllaka çeliku të salduara, dhe për mbrojtje më të madhe përfshihen një kombinim i pllakave të titanit, tungstenit, përbërjeve dhe forca të blinduara reaktive. Për të mbrojtur pjesën e pasme dhe trupin e rezervuarit nga anët, vendosen "perde metalike" për mbrojtje anti-kumulative, por nëse është e nevojshme për pjesë të caktuara, vendoset forca të blinduara reaktive shtesë. Armatura shtesë AZUR u zhvillua gjithashtu për luftëra urbane. Në pjesën e përparme dhe në anët e kupolës janë vendosur kuti metalike në formë që kanë një rol të dyfishtë, njëra do të përdoret për ruajtjen e sendeve ushqimore, mjeteve dhe të tjera, ndërsa e dyta është për mbrojtje më efektive kundër raketave kumulative. Shasia përbëhet nga dy palë me 6 rrota mbështetëse të dyfishta, të cilat kanë pezullim hidropneumatik. 5 bartës vëmje vendosen mbi rrotat mbështetëse, rrotat e vozitjes vendosen prapa, ndërsa përtacia vendoset përpara. Vëmjet janë të gjera 635 mm dhe kanë futur pantofla gome. Është instaluar një sistem automatik për të shtrënguar gjurmët. Rezervuari i karburantit vetë-nënshkruhet me një kapacitet 1,300 litra, por në fund të rezervuarit mund të vendosen dy fuçi karburanti shtesë, secila me një kapacitet prej 200 litrash. Për nevojat e shoferit, janë instaluar 3 periskopë, nga të cilët periskopi qendror është i modelit OB-60 i destinuar për ngjarje ditë / natë. Në kupolën luftarake në anën e majtë është komandanti i tanksit, dhe në anën e djathtë është shënjestra. Për nevojat e komandantit rreth hapjes së tij janë instaluar 7 periskopë dhe një sistem i stabilizuar i shikimit të periskopit modeli SAGEM HL-70, i përbërë nga një distancues lazer, kamera ditore (zmadhimi x2.5 dhe x10 herë) dhe kamera e natës (zmadhimi x2.5). Ndërsa për shënjestruarit janë instaluar 3 periskopë (1 përpara dhe 2 në të djathtë të hapjes së tij) dhe sistemi kryesor i stabilizuar i synuar SAGEM HL-60, i përbërë nga një aparat fotografik ditor (me zmadhim x3.3 dhe x10 herë) dhe një kamera e natës (me zmadhim x3, x6, x10 dhe x20 herë) dhe pamja e stabilizuar SAVAN 20 e pajisur me një aparat termik. Falë kombinimit të pamjeve, fitohet një mundësi e madhe për bashkëpunim midis komandantit dhe çekanit, në perëndim të quajtur gjuetar-vrasës. Topi i stabilizuar

CN120-26, me një kalibër 120 mm dhe një gjatësi prej 52 kalibrash, është instaluar si arma kryesore në kube, e cila ka mundësinë e rrotullimit 360°. Topi ka një lartësi prej -8° në +15°. Për një saktësi më të madhe, një sistem referimi është instaluar në tub për të vlerësuar devijimin e tubit kur nxehet ose kur dridhet gjatë lëvizjes. Tubi i topit është bërë nga lidhjet e çelikut, është i lëmuar dhe i kromuar nga brenda, dhe është i veshur termikisht nga jashtë. Pjesa e brendshme e tubit të barutit pastrohet me një kompresor ajri. Për nevojat e topit në automjet janë vendosur 40 granata, nga të cilat 22 janë vendosur në ngarkuesin automatik në pjesën e pasme të kupolës luftarake, dhe 18 në pjesën e përparme të djathtë të rezervuarit. Falë ngarkimit automatik të topit, shpejtësia e qitjes është 12 granata në minutë. Topi përdor granata standarde të NATO-s: OFL 120 F1-A APFSDS, OE 120 G1 HE, OESS 120 F1 HEAT, OFLX 120 G dhe BSCC 120 F1. Në anën e majtë të topit është instaluar mitralozi i rëndë koaksial M2 HB, me një kalibër 12.7 mm, dhe në pjesën e sipërme të djathtë të kupolës së sistemit të telekomandës është vendosur mitralozi AAT-NF1, me një kalibër prej 7.62 mm. Për nevojat e mitralozit koaksial M2 HB në automjet janë vendosur 1.100 plumba, dhe për mitralozin AAT-NF1 3.000 plumba. Në anën e majtë dhe të djathtë të kupolës luftarake janë 9 lëshues nga sistemi i mbrojtjes GALIX, i cili përdor granata 80 mm. Granatat mund të jenë tym, karrem kundër personelit ose IC. Rezervuari është i pajisur me një sistem automatik të zbulimit dhe shuarjes së zjarrit, sistemin e mbrojtjes ABHO, sistemin e ngrohjes dhe ajrit të kondicionuar, të pajisur me 2 tuba snorkel për lëvizje nënujore, sistem dixhital të menaxhimit të luftimeve FINDERS (Informacion i shpejtë, navigacion, vendim dhe sistem raportimi), Icone Sistemi i komunikimit dhe navigimit i koduar dixhital TIS dhe më shumë. Për ta bërë më të vështirë zbulimin e rezervuarit, teknologjia vjedhurazi është aplikuar në një masë të caktuar, domethënë është lyer me një ngjyrë që thith rrezet e radarit, dhe sistemi i shkarkimit të motorit është krijuar për të zvogëluar rrezatimin IC. Makina kryesore është një motor turbodiesel me 8 cilindra SACM V8X-1500 Hyperbar, me fuqi 1.500 kf, në kombinim me transmetimin SESM ESM500, i cili ka 5 shpejtësi për përpara dhe 2 shpejtësi për të kundërt. Motori është i pajisur me sistemin turbome Turbomeca TM-307B, i cili ka rolin e një njësie shtesë kur motori kryesor është i fikur. Impianti i kontrollit është i pajisur me një sistem elektronik të menaxhimit. Versionet Leclerc: EMAT S1, EMAT S2, EMAT S3, Leclerc UAE (version i modifikuar posaçërisht për Emiratet e Bashkuara Arabe), automjet i shërbimit inxhinierik të blinduar Scorpion dhe Leclerc EPG. Janë prodhuar 862 tanke, dhe përdoruesit janë: Franca, Emiratet e Bashkuara Arabe dhe Jordania.

Vica Dameski

1. Topi GIAT CN120-26, me kalibër 120 mm
2. Mitralozi i rëndë koaksial M2 HB
3. Shënjestra i stabilizuar për ditën dhe natën për shënestruesitn HL-60
4. Monitori i shënjestruarit
5. Pozita e shënjestruarit
6. Periskopi shënjestruarit stabilizues i komandantit HL-70
7. Pozicioni i komandantit
8. Mitralozi AAT-NF1, me kalibër 7,62 mm
9. Mbushësi automatik me 22 granata
10. Transmisioni SESM ESM500
11. Radiatori me ujë për ftohje
12. Lasnsues i predhave GALIX prej 80 mm

- 13. Dizel Motori SACM V8X-1500 Hyperbar
- 14. Rrota e motorit
- 15. Perdja mbrojtëse nga predha kumulative
- 16. Pajisje për mbrojtje ABHO
- 17. Rrota mbështetëse
- 18. Amortizimi hidropneumatik
- 19. Persikopi për komandantin
- 20. Monitori për komandantin
- 21. Vemjet
- 22. Rrota anësore
- 23. Mbrojtja blinduese plotësuese anësore
- 24. Timoni multifunksional
- 25. Pozicioni i shoferit
- 26. Tre persikopë për shoferin
- 27. Depoja e municionit me kapacitet prej 18 granatave

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË TANKSIT „LECLERC“ (EMAT S2)	
EKUIPAZHI	3
GJATËSIA ME TOP	9.87 m
GJATËSIA E TRUPIT	6.88 m
LARTËSIA DERI NË KULM/LARTËSIA MAKSIMALE	2.53 m / 2.92 m
GJERËSIA/ME BLINDUES ANËSOR	3.43 m / 3.6 m
KLIREN	50 cm
PESHA LUFTARAKE	56.3 ton
MOTORI	Dizel motor SACM V8X-1500 Hyperbar, me fuqi prej 1.500 ks
SHPEJTËSIA MAKSIMALE NË RRUGË	71 km/h (на пат), 55 km/h (на земја)
SHPEJTËSIA MAKSIMALE NGA PAS	38 km/h
KAPACITETI I KARBURANTIT	1.300 litra
AUTONOMIA NË RRUGË ME KARBURANT TË BRENDSHËM	550 km (650 km cme 2 rezervarë shtesë me nga 200 litra)
KALIM NË HENDEK	3 m
PENGESA VERTIKALE	1.25 m
PENGESA E PËRPARME	60%
PENGESA ANËSORE	30%
PENGESA UJORE	1.1 m (pa përgatitje), 4 m (me përgatitje)

Avioni „Alenia Aermacchi M-346 Master“

Zhvillimi i “Alenia Aermacchi M-346 Master” filloi si rezultat i një bashkëpunimi midis dy kompanive, italianit Alenia Aermacchi dhe rusit Yakovlev, përmes një projekti të njohur si “Yak / AEM-130”. Meqenëse partneriteti i tyre u shpërbë në vitin 2000, kompanitë kanë vazhduar të zhvillojnë dhe prodhojnë dy modele të ndara, “M-346” në njërin anë dhe “Yakovlev Yak-130” në anën tjetër. Fluturimi i parë i “M-346” u realizua në vitin 2004. Ky lloj aktualisht operohet nga forcat ajrore të Italisë, Izraelit, Singaporit dhe Polonisë. Nga viti 2016, kompania “Alenia Aermacchi” riemërohet “Leonardo-Finmeccanica”, dhe nga viti 2017 ajo njihet si “Leonardo”.

Bashkëpunimi midis dy kompanive filloi në 1992, pasi “Alenia Aermacchi” nënshkroi një marrëveshje bashkëpunimi me “Yakovlev”, në mënyrë që të sigurojë mbështetje financiare dhe teknike për avionët e rinj të trajnimit. Fillimisht u konceptua për nevojat e Forcave Ajrore Ruse pasi fitoi një konkurs me “Mikoyan

MiG-AT”, me synimin për të prodhuar rreth 200 avionë për këtë forcë ajrore. Në atë kohë, kompania italiane fitoi të drejtën të ishte në gjendje të modifikonte avionin dhe t'i vendoste ato në tregun perëndimor. Gjatë procesit të projektimit, kompanitë iu përbajtën konceptit të dyfishtë të “dizajnit të kostos” dhe “dizajnit të mirëmbajtjes”, duke zvogëluar kështu kostot e blerjes,

mirëmbajtjes dhe funksionimit. Sipas disa burimeve, kostoja në orë e fluturimit të avionit “M-346” është gjoja 1/10 e atyre kostove të “Eurofighter Typhoon”.

Problemet midis dy kompanive u bënë veçanërisht të theksuara gjatë vitit 1998. U raportua se projekti po bëhej gjithnjë e më i rëndë për Italinë, kryesisht për shkak të mungesës së

mbështetjes financiare nga Rusia. Deri në korrik 2000, Aermacchi kishte 50% të aksioneve në programin e zhvillimit, me vetëm 25% në pronësi të "Yakovlev" dhe "Sokol". Dallimet e mëtejshme në përparësitë midis dy kompanive dhe mungesa e mbështetjes financiare nga pjesëmarrësit rusë në program çojnë në përfundimin e partneritetit dhe secila kompani vazhdoi të zhvillojë këtë avion në mënyrë të pavarur.

M-346 përfshin aeronautikë dixhitale të bazuar në avionë të tjerë ushtarakë të nivelit të lartë, si "Saab JAS-39 Gripen", "Lockheed Martin", "F-22 Raptor" dhe "Eurofighter Typhoon". Kjo e bën atë të përshtatshëm në të gjitha fazat e stërvitjes bazë dhe të avancuar, duke zvogëluar kështu përdorimin e kushtueshëm të avionëve luftarakë për stërvitje. Kabina e xhamit e "M-346" është një përfaqësues i kabinës së gjeneratës së fundit dhe është i pajtueshëm me sistemin e fluturimit të natës. Ka tre ekrane LCD me shumë funksione, një ekran kryesor dhe një ekran opsional të montuar në përkrenare. Ekziston një sistem komandimi zanor, i cili është i integruar me funksione të tilla si sistemi i navigimit. Sistemet e komunikimit përfshijnë transmetuesit VHF / UHF, një transponder IFF dhe një Sistem të Shmangjes së Përplasjeve të Ajrit të Mesëm (MIDCAS). Përdor sisteme taktike të të dhënave për nevojat e NATO -s (NATO Link 16) dhe më gjerë. Prandaj është konceptuar si një avion trajnues për vendet anëtare të NATO -s. Karakteristika kryesore e „M-346“ është sistemi i vendosur taktik për trajnim dhe për luftime elektronike. Mund të pajiset në mënyrë plotësuese me armatim të ndryshëm (Air-to-Surface Missiles, Anti-Ship Missiles, Free-Fall dhe Laser-Guided Bombs and Rockets, si dhe me top 12.7 mm). Armatosja realizohet me ndihmën e një ekrani të përkrenares dhe ekraneve shumëfunktionale. Ofron një paketë vetëmbrojtjeje të përbërë nga një sistem mbrojtës (Defensive-Aids Support System i cili përfshin Radar Warning Receiver, Missile Approach Warning dhe Chaff and Flares Dispensers). Për fluturimet afatgjate, është i pajisur me sistem për mbushjen me karburant në ajër. Kompania „Leonardo“ ofron Integrated Training System në kombinim me Ground-Based Training System si pjesë e programit për trajnim. M-346 është një version shumë i modifikuar i avionëve të sipërmarrjes së përbashkët. Ai përdor

Një avion i shquar dhe modern i gjeneratës më të re, «Alenia Aermacchi M-346 Master», i cili shërben kryesisht për trajnime themelore dhe të avancuara dhe kalim në avionë luftarakë

pajisje ekskluzivisht nga prodhuesit perëndimorë, të tillë si Sistemi i Kontrollit të Fluturimit Dixhital (Sistemi i Kontrollit të Fluturimit Fly-By-Wire), një bashkëpunim midis Teleavio, Marconi Italiana dhe BAE Systems. Ai përfshin një sistem të plotë dixhital të kontrollit të fluturimit i cili në kombinim me konfigurimin e optimizuar aerodinamik siguron manovrim dhe kontroll të plotë në një kënd sulmi shumë të lartë (mbi 30 gradë). Kjo është arsyeja pse ekziston një sistem i veçantë që aktivizohet për të kthyer aeroplanin në një rrugë fluturimi të qëndrueshme dhe të nivelit. Disa vende kanë nënshkruar një Memorandum Mirëkuptimi, i ndjekur nga një marrëveshje mbi bashkëpunimin industrial në fazat e mëvonshme të prodhimit. Përtej rolit të tij kryesor të trajnimit, M-346 u krijua që në fillim për të marrë aftësi shtesë operationale, duke përfshirë misione luftarake si mbështetje e afërt ajrore dhe zbatimin e një misioni

paqësor patrullimi të hapësirës ajrore. Polonisë i është ofruar një variant i armatosur i njohur si M-346 LCA (Light Combat Aircraft) që do të përdoret për të ofruar trajnim pilot për gjeneratën e fundit të avionëve luftarakë. Gjatë vitit 2008, janë bërë modifikime të caktuara të konfigurimit të fundit (veshje e re ulëse dhe frena ajri, si dhe pjesë më të përbëra). Po atë vit, Aermacchi njoftoi se avioni kishte arritur një shpejtësi maksimale prej 1.15 Mach (1,255 km / orë). Kjo e bëri atë avionin e parë italian të ndërtuar plotësisht që kapërceu pengesën e zërit. Gjatë të njëjtit vit, Boeing nënshkroi një Memorandum Mirëkuptimi për marketingun, shitjen, trajnimin dhe mbështetjen e të dy modeleve Aermacchi (M-346 dhe M-311). Më vonë në 2011 me mbi 200 fluturime dhe 3300 teste, u zhvillua modeli i fundit i këtij avioni i njohur si "M-346 Master".

Dragan Pavlovski

„Tarantula 4x4 High Mobility Armored Vehicle“ Automjet i blinduar i lëvizshëm me rrota 4x4

Një prototip i automjetit HMAV 4x4 u zbulua për publikun në shkurt të vitit 2021 dhe puna në automjetin e parë të prodhimit pritet të fillojë në tremujorin e parë të 2022. Më 2 prill të vitit 2021, "Mildef HMAV" u emërua zyrtarisht "Tarantula". Ky është gjithashtu automjeti i parë i blinduar i zhvilluar dhe prodhuar nga Malajzia. Kompania "Mildef" planifikon t'i ofrojë "Tarantula" 4x4 HMAV për programin e ardhshëm të Ministrisë së Mbrojtjes të Malajzisë (MM) për të zëvendësuar transportuesin e blinduar me rrota RPZ Condor 4x4, i cili ka qenë në ushtrinë malajziane që nga viti 1981. Kompania „Mildef“ investoi 4 milion dollarë në projektimin dhe zhvillimin e automjetit të blinduar. Kompania ka bashkëpunuar me Ushtrinë Malajziane dhe Institutin për Shkencën dhe Teknologjinë e Mbrojtjes (STRIDE) për të vërtetuar modelin e automjetit. I projektuar

Automjeti i blinduar Mildef "Tarantula" 4x4 (HMAV) me lëvizshmëri të lartë ofrohet nga Kompania e Mbrojtjes Malajziane "Mildef International Technologies" për Ushtrinë Malajziane

sipas standardeve dhe specifikimeve ekzistuese të Kombeve të Bashkuara, automjeti „Tarantula 4x4 HMAV“ dedikohet edhe për tregun vendor edhe për tregun ndërkombëtar. Kompania „Mildef“ me një ekip prodhimi prej 140 ekspertësh vendas, përfshirë tetë inxhinierë, mund të prodhojnë deri në 40 automjete të blinduara në vit bazuar në kërkesën e tregut. Në Mars 2021, Ushtria Malajziane, Instituti i Kërkimit të Shkencës dhe Teknologjisë së Mbrojtjes (STRIDE) dhe Mildef zhvilluan rrethim të testeve të vlerësimit nëntë ditor në të gjithë Malajzinë. Testet, të cilat përfshinin një vlerësim rrugor 700 km dhe një test në terren 300 km, treguan qëndrueshmërinë e autostradës së automjetit, efikasitetin e karburantit, ngarkesën, tërheqjen, kapërcimin e pjerrësisë, ngjitjen dhe frenimin. Automjeti "Tarantula" ka një gjatësi prej 5.6 m, një gjerësi prej 2.5 m dhe një lartësi prej 2.5 m. Peshë maksimale bruto është 14,000 kg, ndërsa peshë e një automjeti bosh është 11,000 kg. Baza e rrotave të automjetit është 3.2 m dhe distanca nga toka është 430 mm. Makina mund të strehojë deri në 10 persona. Një devijim hidraulik është instaluar pranë derës së pasme për të lejuar anëtarët e ekuipazhit të hyjnë dhe të dalin. Mënyra e funksionimit të automjetit të blinduar në kushte të ftohta varion midis -21 ° C dhe -31 ° C, ndërsa në kushte të nxehta dhe të thata midis 32 ° C dhe 49 ° C. Dizajni modular i automjeteve HMAV mund të personalizohet sipas specifikimeve të ndryshme bazuar në kërkesat e klientit. Në pjesën e përparme ka dy dritare të pajisura me xham ballistik të padepërtueshëm, njëra prej të cilave është në dhomën e shoferit, ndërsa tjetra është për komandantin e automjetit, ata gjithashtu kanë një dritare anësore, dhe në mes ka një pamje dhe pjesa tjetër personeli që transportohet. Ka 3 dritare në të dy anët e automjetit të pajisura me xham ballistik. Ka dy dyer vetëvrasëse në secilën anë. Në pjesën e pasme të automjetit ka një derë të pasme me një devijim hidraulik për hyrje dhe dalje të shpejtë të stafit. Automjeti i blinduar me lëvizshmëri të lartë është i pajisur me një stacion të armatosur me telekomandë (RCWS), i cili ofron mbrojtje 360 ° dhe mund të integrojë lloje të ndryshme të mitralozëve 7.62 mm deri në 12.7 mm dhe granatë-hedhës automatikë. E pajisur me forca të blinduara të përbëra, HMAV ofron mbrojtje standarde e personelit të NATO-s balistike sipas nivelit 2 të NATO Stanag 4569. Mbrojtja e automjeteve nën karrocë është e

SPECIFIKIMET E AUTOMJETIT „TARANTULA“:	
GJATËSIA	5,6 metra
GJERËSIA	2,5 metra
LARTËSIA	2,5 metra
PESHA	14 ton
EKUIPAZHI	2+8
MOTORI	Caterpillar 330 hp
TRANSMISIONI	Allison automatic transmission
ARMATIMI	DUVS, mitraloz 12,7 mm, hedhës automatik i predhave
BLINDUESI	Composite armor, STANAG 4569 level 2A hull protection STANAG 4569 level 2B belly protection
SHPEJTËSIA MAKSIMALE NË RRUGË	110 km/h
TEJKALIMI I PENGESËS	deri 60%
TEJKALIMI I PENGESËS ANËSORE	40 %
TEJKALIMI I PENGESËS VERTIKALE	500 mm
TEJKALIMI I PENGESËS U JORE	1m

pajtueshme me Stanag 4569 nivelin 2B, ndërsa mbrojtja e bykut është e pajtueshme me Stanag 4569 nivelin 2A. Automjeti është i pajisur edhe me ndenjës mbrojtëse në rast shpërthimi të minave, për të minimizuar rrezikun e lëndimit në rast shpërthimi. Automjeti "Mildef Tarantula" 4x4 mundësohet nga një motor naftë 7.2l Caterpillar me turbocharged që gjeneron 330 kf dhe 1.116 Nm çift rrotullues. Automjeti i blinduar ka një shpejtësi maksimale prej 110 km / orë, dhe raporti i fuqisë / peshës së tij është 25 kf / t. Këndet e hyrjes dhe nisjes së automjetit janë përkatësisht 40 ° dhe 35 °. Automjeti HMAV mund të kalojë pengesë deri në 60% dhe pengesë anësore deri në 40%. Automjeti mund të tejkalojë pengesa vertikale nga 0,5m dhe mund të tejkalojë hendek deri në 1m. Rradiusi i rrotullimit të automjetit është afërsisht 8m.

Operatori i automjeteve „Tarantula“ momentalisht është vetëm Malezia, me prokurim të mundshëm prej 100 automjeteve në kontinentin aziatik. Momentalisht kompania është duke zhvilluar disa lloje të këtij automjeti edhe atë: automjete për mbikqyrje dhe zbulim; automjete me kupolë (DUVS); si dhe automjete ambulance. E themeluar nga ana e „Kembara Suci“, kompania „Mildef“ është e përfshirë në hulumtimin dhe në zhvillimin e automjeteve të blinduara. Përveç automjeteve me konfiguracion 4x4 HMAV, kompania prodhon edhe automjete luftarake si që janë edhe 6x6 automjete të mesme për tërheqje (medium recovery vehicle-MRV) si dhe automjete për operacione speciale (special operation vehicle-SOV), të cilat përdoren për reagim dhe për vendosje të shpejtë.

Idriz Idrizoski

Pas përfundimit të Luftës së Parë Botërore, ushtritë evropiane kaluan në një sistem modern armësh, duke zbatuar përvojat që kishin fituar gjatë luftës.

Një nga risitë që solli ajo luftë ishte mitralozi. Sidoqoftë, shpejt doli që megjithëse ishte një armë e jashtëzakonshme, ajo ishte akoma shumë e rëndë dhe e papërshtatshme për luftime manovrimi

Pushkomitralozi „Zbrojovka“/BREN Sinonim për cilësi, fuqi dhe thjeshtësi

Me ardhjen e mitralozëve në mes të Luftës së Madhe si një kombinim i pushkës dhe mitralozit, u bë e qartë se kjo ishte arma e së ardhmes. Një armë që kombinon fuqinë vdekjeprurëse të mitralozit, por përdor të njëjtin municion si pushkët, duke e bërë mjaft të lehtë për një njeri të mbajë dhe të qëllojë në lëvizje ndërsa përparon drejt armikut,

ka qenë objektivi i shumë ushtrive. Pas luftës. Në të njëjtën kohë, ndodhi që gati tre ushtri të nevojshme për të blerë mitralozë të rinj - Çekosllovakia, Jugosllavia (atëherë Mbretëria e SHS) dhe Britania e Madhe, kështu që zhvillimi i "Zbrojovka", gjegjësisht BREN është i lidhur me ato tre vende. Para së gjithash, për Mbretërinë e SHS, dhe më vonë Mbretërinë e Jugosllavisë, sepse

e miratoi atë në armatim në 1926, pothuajse dy vjet para Çekosllovakisë. Pastaj fillon prodhimi, por për nevojat e ushtrisë së Mbretërisë së SHS. Ushtria Çekoslloake, gjithashtu e kënaqur me armën, e miratoi atë në armatim në 1928 me emrin "Zbrojovka Vz.26." Shkurtesa Vz. do të thotë "orë", "model", "markë" ose "lloj", dhe pas fabrikës që e bëri atë, arma u bë e njohur si "Zbrojovka". Nga ana tjetër, ai njihet edhe në botë si BREN, një version për nevojat e ushtrisë britanike. Çekosllovakia, një shtet pas Luftës së Parë Botërore, u rrethua menjëherë nga shtete të reja, disa prej të cilave kishin pretendime territoriale. Arsenali i Forcave të Armatosura Çekoslloake ishte i ndryshëm. Përveç mitralozit Schwarzloze dhe pushkëve Steyer Manlicher, Çekosllovakia kishte sasi të mëdha të pushkëve italiane dhe ruse, si dhe bleu pushkë gjermane Mauser. Për t'i bërë gjërat më të lehta, Legjioni Çeke, i formuar nga rusët, ishte i armatosur kryesisht me pushkë japoneze Arisaka. Në kushte të tilla, Çekosllovakia fillon të formojë forcat e saj të armatosura. Aleati i tyre kryesor në këtë ishte Franca, kështu që struktura

organizative-formuese ishte identike me atë franceze, me 13 persona në një njësi me një mitraloz. Pushka franceze "Darne", natyrisht, u zgjodh si mitraloz. Dizajnerit e armatimit çekoslovak nuk u ulën duarkryq, veçanërisht vëllezërit Holec, të cilët bënë një seri modelesh inovative të armëve, përfshirë pushkën gjysmë automatike "ZH-9". Me burime të kufizuara, me një fabrikë në prag të falimentimit, ata prodhuan një seri mitralozësh të ftohur me ajër të lehtë. Prototipet e parë u ngarkuan nga një distancë, por evoluan në armë të lehta, të ngarkuara me një kornizë municioni, e cila më vonë do të bëhej Zb.26. Pika 26 (dhe Zb.30 e modernizuar) u miratuan në armatimin e Forcave të Armatosura Çekoslovakike dhe u eksportuan në masë. Pas pushtimit të Çekoslovakisë në 1938, sasi të mëdha të armatimit modern dhe cilësor të ushtrisë Çekoslovakike u vunë në dispozicion të gjermanëve, duke përfshirë sasi të mëdha të mitralozit "Zb. Vz.26 "në versione të ndryshme, dhe u prezantua në armatim nën përcaktimin "MG 26T", që qëndron për "Maschinengewehr 26 tschechoslowakisch", i cili në fazat e hershme të Luftës së Dytë Botërore u përdor kryesisht nga njësitë SS. Armët u prodhuan fillimisht në fabrikën "Češka Zbrojovka" nga Praga, por për shkak të kapacitetit të pamjaftueshëm prodhimi u transferua në fabrikën e sapondërtuar "Zbrojovka" në Brno, kështu që nga këtu shfaqet shenja e parë e armës: "ZB" - Zbrojovka-Brno. Krijuesi i tij, inxhinieri Vaclav Holec, ishte një vizionar mjaft i madh për të përdorur sistemin e huadhënies së barutit dhe për të instaluar një armë të madhe dhe më pas revolucionare - një tub që ndryshon shpejt me brinjë ftohëse të ajrit. Tubi ndryshoi shpejt dhe lehtë me ndihmën e një doreze që ishte vendosur në anën e sipërme të armës. Kutia e municionit me një kapacitet prej 20 plumbash ishte vendosur në pjesën e sipërme të arkivolit të armës, dhe bombola e gazit për të cilën ishin bashkuar këmbët, pistonit dhe susta ishin në anën e poshtme të fuqisë, si dhe hapjen për qitje fishekët. Arma kishte një kapak në krye që mbyllte hapjen për kornizën e municionit për mbrojtje nga papastërtia. Gjatë aksionit, predhat e plasaritura u hodhën përmes një hapejeje në anën e poshtme, e cila gjithashtu mbrohej me kapak për mbrojtje. Kapaku u hap automatikisht kur këmbëza ishte shtypur. Arma ishte e pajisur me këmbë. Korniza

Mitralozi «Zbrojovka» / BREN është një nga armët legjendare të përdorura shumë kohë pas Luftës së Dytë Botërore - në versionin bazë si «Zbrojovka» ose në versionin britanik si BREN. Ushtarët e konsideruan atë mitralozin më të mirë dhe ishte sinonim i cilësisë, fuqisë dhe thjeshtësisë. Natyra revolucionare e atij sistemi, pavarësisht nëse disa duan ta pranojnë apo jo, mund të krahasohet vetëm me sistemin kallashnikov sovjetik

karakteristike e municionit në anën e sipërme kërkonte që pamja e përparme të zhvendosej në anën, në të majtë, ndërsa pamja e pasme ishte e rumbullakët dhe e rregulluar nëpërmjet një rrote të dhëmbëzuar. Mitralozi operonte nga një qepen e hapur dhe ishte shumë i besueshëm dhe i saktë, me një përqindje shumë të vogël të vonesave dhe defekteve. Mund të vepronjë me zjarr të vetëm ose të shpërthyer. Ishte bërë nga materiale cilësore, me një prapanicë druri dhe një dorezë pistoletë. Një tipar tjetër i mitralozit ishte ekuilibri i tij i shkëlqyer dhe fakti që ishte i lehtë për tu mbajtur dhe lëvizur nga një pozicion në tjetrin. Britania doli nga Lufta e Parë Botërore me dy modele mitralozësh, të cilët kishin qëllime të ndryshme. Mitralozi i mesëm Vickers ishte një derivat i mitralozit të rëndë Maxim, kishte ftohje me ujë dhe përdorte linja municioni, kështu që ishte një armë e besueshme që mund të siguronte mbështetje nga zjarri për sa kohë që kishte municion

dhe ujë ftohës. Mitralozi "Lewis" u miratua gjatë Luftës së Parë Botërore dhe duhej të siguronte mbështetje nga zjarri për njësitë performuese. Kishte një tub të ftohur me ajër të ngarkuar me 47 fishekë nga një daulle me 47 plumba të montuar në majë. Të dy mitralozët kishin konstruksionin më të mirë në klasën e tyre, më mirë se konkurrentët gjermanë, modelet "MG 08" dhe "MG 08/15". Sidoqoftë, të dy modelet kishin të metat e tyre. "Vickers" kishin një ndërtim kompleks dhe kërkonin një shërbim të trajnuar mirë dhe të trajnuar, dhe kërkesat e tij për municion dhe ujë ishin të tilla që kërkonin një mënyrë statike të përdorimit, një taktikë, koha e së cilës po mbaronte shpejt. Lighter Lewis, ndërkohë, ishte akoma relativisht i ashpër, i komplikuar, me një numër të madh vonesash, dhe tubi fiks do të thoshte se nuk do të ishte në gjendje të siguronte mbështetje të vazhdueshme nga zjarri pa mbinxehje. Prandaj, Forcat e Armatosura Britanike donin të zëvendësonin pushkën Lewis, dhe të dy

modelet ishin ideale me një pushkë të vetme. Komiteti i armatimit të forcave të armatosura britanike rekomandoi miratimin e mitralozit amerikan BAR në armatim. Sidoqoftë, ky plan nuk u zbatua kurrë plotësisht, pjesërisht sepse Britania nuk donte të shpenzonte para për armë të reja menjëherë pas Luftës së Parë Botërore, dhe pjesërisht sepse ushtria britanike kuptoi se një tub municioni me kapacitet fiks dhe një kornizë prej 20 plumbash janë nuk mjafton për të siguruar mbështetje nga zjarri për njësitë sulmuese. Meqenëse ata tashmë kishin armë pak a shumë të përshtatshme në përdorim, nuk kishte nevojë të nxitonin për të zgjedhur një armë të re. Pesë lloje të armëve (BAR, Lewis, Beardmore-Farquhar, Hodgkins dhe Madsen) u testuan gjatë dhjetorit 1922, por pavarësisht se BAR-i amerikan u favorizua, nuk pati përparim në futjen e armatimeve. Gjatë viteve të ardhshme, shumë armë u testuan pasi u shfaqën në publik, por këto teste nuk sollën asgjë të re, kështu që ato duket se janë kryer vetëm për të vazhduar me modelet e armëve të krijuara rishtazi në botë. Pas këtyre testeve jo bindëse, një komision britanik në vitin 1930 u udhëzua të gjente "një mitraloz të lehtë të aftë për të kombinuar funksionet e Vickers ekzistues me peshë të rëndë dhe mitralozin e lehtë". Kështu, BAR-i amerikan dhe dy modele të mitralozit Madsen u testuan përsëri, së bashku me disa modele të tjera të reja, duke përfshirë Britanikët Vickers-Bertier, Frëngjisht Darne, Zvicëranët Chirali-Ende dhe Çekët Zb .26 ". Të gjithë u ftohën me ajër dhe u ngarkuan me municion. Dy modelet e fundit përdorën municion Mauser 7.9 mm, plumbi më i zakonshëm në Evropë, ndërsa të tjerët përdorën një plumb britanik .303. Mitralozi Luis u mor si armë kontrolli. Disa mostra të secilës armë u testuan për saktësi, siguri dhe trajtim. Ndërkohë, çekët dërguan një version pak më të avancuar të Zb.27 dhe kështu zëvendësuan Zb të propozuar. 26. Në testet, çeku Zb.27 rezultoi mjaft i mirë, kështu që komisioni britanik u interesua se si do të sillje Zb.27 në një version duke përdorur plumbin britanik .303, në mënyrë që një konvertim i disa ekzemplarëve në atë kalibër ishte urdhëruar. Arma e konvertuar quhej Zb.30. Zb.30 i konvertuar, një version i mitralozit Madsen dhe modeli i avancuar Vickers-Bertier u ri-testuan gjatë vitit 1931, duke përfshirë të shtënat në objektiva me reze të gjatë, si dhe një provë të

qëndrueshmërisë 30,000 plumbash. Raportet e testit për modelin çek ishin shumë pozitive. Komisioni ra dakord për modifikime të mëtejshme, duke përfshirë një ndryshim në sistemin e huadhënies së gazit dhe anën ku u hodhën gëzhojat, në një përpjekje për të zvogëluar gabimet e shkaktuara nga një ndryshim në municionin Mauser që përdorte barut nitrocelulozë me një plumb britanik që përdorte një kordon. Gjithashtu u ra dakord për të bërë një kornizë municioni me një kapacitet prej 30 plumbash në vend të kornizës origjinale me një kapacitet prej 20 plumbash. Ndërsa plumbi britanik kishte një shtresë me mëngë, korniza mori një formë të lakuar të njohur. Komiteti urdhëroi dhjetë kopje të versionit të azhurnuar të mitralozit (i njohur si LGB 32) për hetime të mëtejshme. U urdhëruan modifikime në makinën e pushkës, përfshirë amortizuesin e prapanicës, dhe më vonë u bënë modifikime të tjera, duke përfshirë heqjen e brinjëve ftohës në tytë. Ребрата биле отстранети бидејќи разликата во брзината на ладење била премала да би се оправдало

дополнителното усложување на производството. Пër më tepër, vaji që do të bllokohej midis brinjëve të fuçisë u ndez nga një zjarr më i gjatë nga mitralozi, duke krijuar nxehtësi shtesë, por edhe tym që snajperi konsideronte. Versioni përfundimtar i mitralozit u shënua ZGB 33, dhe një nga mitralozët e testuar gjuajti mbi 140,000 plumba pa asnjë ndërprerje.

Ndryshimet e mëtejshme, të cilat rritën kohën e kyçjes dhe pakësuan ritmin, çuan në modelin ZGB 34, megjithëse ky përcaktim përdoret gabimisht, sepse në dokumentet zyrtare ky version quhet edhe ZGB 33. Testi i qëndrueshmërisë, i mbajtur në gusht të vitit 1934, u ekzekutua në "ZGB 34" dhe "Vickers-Bertier" me një tub të rëndë. Bazuar në këtë test, britanikët vendosën për mitralozin çek. Marrëveshjet u nënshkruan dhe mitralozi u shënua BREN (Brno-Anfield). Dokumentacioni i projektit u konvertua nga sistemi metrik, dhe britanikët organizuan një linjë prodhimi në Anfield, dhe mitralozi i parë nga linja e prodhimit doli në shtator të vitit 1937.

Në fund të njëzetave të shekullit të

kaluar, ushtria e Mbretërisë SHS shpalli një tender ndërkombëtar për furnizimin e mitralozëve të rinj të lehtë (mitralozë pushkë) sepse armatimi i tij ishte mjaft i gjallë, i dominuar nga frëngjisht, por edhe mitralozë të kapur në Lufta e Parë Botërore dhe ish territoret austro-hungareze. Konkursi u fitua nga Zbrojovka Çekosllloake me modelin Vz.26 nga i cili u porositën 18,000 kopje dhe u miratua prodhimi i licencuar. Sidoqoftë, pas marrjes së 5,000 kopjeve, kontrata u anulua sepse gjatë përdorimit pati shumë dëme në pothuajse të gjitha pjesët. Fabrika bëri riparimet e nevojshme, kështu që në vitin 1930 ata u ndanë në njësi nën përcaktimin zyrtar mitraloz 7.9 mm "1926. Zbrojovka" dhe në nomenklaturën e saj ajo e shënoi këtë model të modifikuar si Zb. B3 30J, ku J është një përcaktim për Jugosllavinë. Në vitin 1935, u urdhëruan 12,000 mitralozë të rinj, dhe vitin tjetër Instituti Teknik Ushtarak Kragujevac filloi përpunimin e Modelit 26 në Modelin 30. Nga Zbroevki i fundit, Vz.37, 2.500 njësi nën

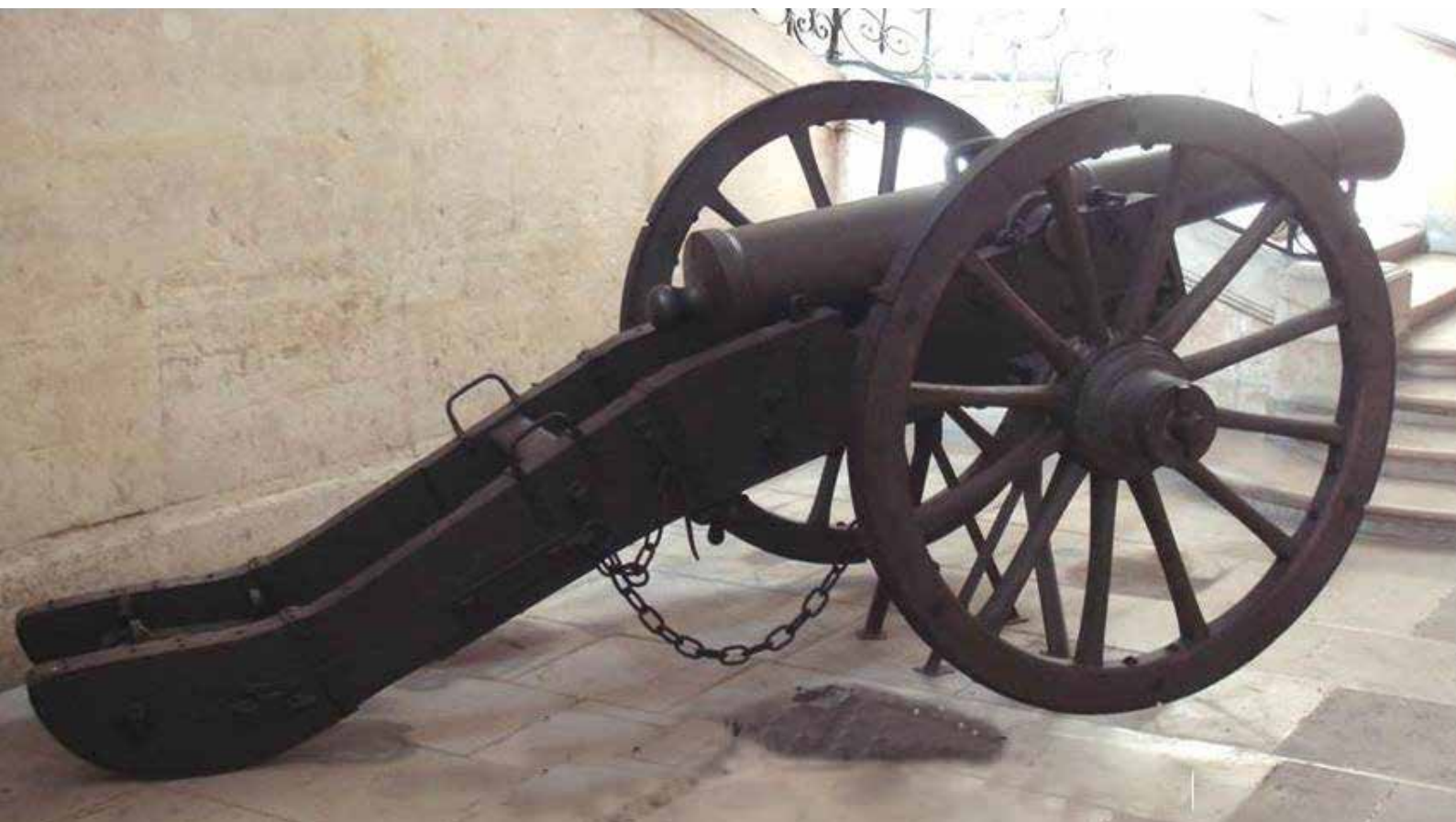
përcaktimin e mitralozit 7.9 mm u futën në të të Mbretërisë së Jugosllavisë, dhe në vitin 1938 u dorëzuan 7500 copë të tjera. Mitralozi 7.9mm M37 u prodhuan në VTZ në Kragujevac me një prodhim vjetor prej 10.000 copë dhe ishte pjesë e armatimit bazë të njërive të këmbësorisë si armë mbështetëse uji. Prodhimi i "sporteleve" në uzinën e Kragujevac do të arrinte kulmin në 1942, kur skadoi një hua nga Çekoslllovakia. Sidoqoftë, ushtria e Mbretërisë së Jugosllavisë u shpërbë dhe armët shkuan në drejtime të ndryshme - në fraksionet ndërluftuese, kuislingët dhe okupatorin. Gjermanët i vlerësuan këto armë dhe i futën në armatimet e tyre, ashtu si origjinalet Çekosllloake. Në luftën që pasoi pushtimin e Jugosllavisë, Zbrojovka tregoi cilësitë e saj. Jo vetëm që ishte më e thjeshtë, më e sigurt, por edhe shumë më e lehtë për t'u përdorur sesa modelet e kapura gjermane, dhe veçanërisht modelet jo të besueshme italiane. Ajo u bë arma e preferuar e partizanëve dhe çetnikëve. Në armatimin e ushtrisë jugosllave, "numërimi"

vazhdoi pas Luftës së Dytë Botërore, veçanërisht në njësitë e Mbrojtjes së Territorit. Disa ekzemplarë të ruajtur në depot e tyre u gjetën si në frontet ashtu edhe gjatë luftës civile jugosllave. Këto armë u eksportuan në të gjithë botën dhe u licensuan në Bashkimin Sovjetik, Kinë, Jugosllavi, Lituani dhe Mbretërinë e Bashkuar. Varianti më i famshëm i licencës ishte ZB.GB 30/33 në kalibrin 7.7x57R (.303 Britanik), i njohur më mirë si BREN i cili ka qenë në përdorim në Ushtrinë Britanike për gati 40 vjet. Gjithashtu u përdor pas Luftës së Dytë Botërore në konfliktet në të gjithë botën. Prodhimi dhe zhvillimi i këtyre armëve vazhdoi për dekada pas Luftës së Dytë Botërore. Versionet e Vz. Janë zhvilluar në Çekoslllovakia. 52 dhe Vz. 52/57, ndërsa në vendet e tjera nën ndikimin e tij dolën një numër armësh të suksesshme.

"Zbrojovka" dhe Bren shpesh kalonin tubat në fushën e betejës. Pas Luftës së Dytë Botërore, rasti tjetër i prerjes dhe "numërimit" të tubave BREN u zhvillua gjatë Luftës së Koresë. Kinezët prodhuan "akuzat" e tyre dhe i përdorën ato në masë në luftën kundër forcave të OKB -së në Kore. Atje BREN u përdor nga forcat britanike dhe Commonwealth. "Numërimi" u përdor edhe në fillim të Luftës së Vietnamit, veçanërisht në betejat me francezët. Dy mitralozët gjithashtu gjetën rrugën drejt Lindjes së Mesme, ku izraelitët dhe arabët i përdorën ato në masë. Të dy mitralozët (në versionet e tyre) janë përdorur në luftime në të gjitha kontinentet dhe në të gjitha klimat - nga Arktiku në detet jugore, nga xhunglat e Malaja dhe India, nëpër shkretëtirat e Afrikës dhe Lindjes së Mesme.

Aleksandar Stojčevski

Zhvillimi i armatimit artilerik

Paraqitja e mjeteve artilerike shoqërohet me zbulimin e pluhurit të zi, i cili u përdor si shtytës për nxjerrjen - lëshimin e trupave të hekurit dhe gurëve që me një fjalë mund të quhen raketa.

Në atë kohë mjetet e artilerisë ishin të prodhimit primitiv. Këto ishin zakonisht tuba prej zinxhiri prej hekuri ose druri me një fund të mbyllur me diametër dhe gjatësi të ndryshme. Ngarkimi me barut të zi dhe raketa u bë nga pjesa e përparme e tubit, dhe ndezja përmes një fitili që u fut përmes një vrimë të vogël në pjesën e poshtme të tubit.

Distanca nga pjesa e jashtme e predhës në pjesën e brendshme të tubit ishte e madhe, gjë që uli ndjeshëm presionin e gazit, kështu që shpejtësia fillestare e predhës ishte e ulët. Gama e këtyre mjeteve ishte vetëm disa qindra metra. Mjetet u vendosën në pllaka druri. Ndryshimi i distancës së gjuajtjes u realizua duke vendosur jastëkë në rrotull me trashësi të ndryshme. Drejtimi i tubit u bë vizualisht për faktin se në atë

Në fund të shekullit të 13 -të dhe fillimit të shekullit të 14 -të, pjesët e para të artilerisë u shfaqën në Evropë, të cilat gradualisht zëvendësuan pajisjet luftarake shekullore të përdorura për të shkatërruar fortesat dhe fortifikimet, dhe për të nisur - lëshimin e trupave

kohë nuk kishte pajisje shikimi. Fuqia precize dhe vdekjeprurëse e armëve të tilla ishte e vogël, por për shkak të zhurmës së madhe të gjuajtjes së armëve ato gjithashtu kishin një efekt të madh psikologjik tek armiku. Në atë kohë mjetet u bënë nga zejtarë të caktuar. Mjetet janë bërë pa kriteret dhe llogaritjet të veçanta. Si rezultat, mjetet shpesh nuk ishin mjaftueshëm rezistente. Ka ndodhur gjithashtu që tubi të spërkatet, gjë që shpesh ishte një rrezik për vetë

përdoruesit. Çdo armë kishte një kalibër të ndryshëm, kështu që raketat nuk ishin të përshtatshme për secilën armë.

Një moment kyç në zhvillimin e prodhimit më të organizuar të armëve të artilerisë është pushtimi i turqve gjatë shekullit XV, kur lindi nevoja për prodhim më të organizuar dhe masiv të armëve të artilerisë në vendet evropiane.

Për herë të parë, rregullat për përdorimin e mjeteve të quajtura "kanone" filluan të përkruhen. Ky emër u miratua më vonë në shumë vende dhe është sinonim me fjalën kanun. Tubat fillojnë të hidhen në bronz dhe më vonë në hekur dhe vendosen në mahi të lëvizshme. Lafet është një fjalë me origjinë franceze që rrjedh nga fjala angleze "feet" që do të thotë "këmbë". Me futjen e shiritave lëvizës filloi periudha e përdorimit të artilerisë dhe gjatë manovrimit të njëjësive. Një nga vetitë më të rëndësishme luftarake të pjesëve të artilerisë është fuqia e tyre e zjarrit, e cila u shpreh në madhësinë dhe peshën e raketave. Në atë kohë Italia ishte një vend kryesor

në zhvillimin e artilerisë. Ata shprehën peshën e raketave në qua libra dhe vlerësuan fuqinë e mjeteve në lidhje me këtë. Supozohet se nga ai emër doli emri "kalibër", përdorimi i të cilit sot nuk ka asnjë lidhje me masën e raketave, por lidhet me diametrin e fuqisë. Kalibri i tubit sot merret si një nga vetitë e rëndësishme për përcaktimin e fuqisë së mjetit.

Një lloj revolucioni në zhvillimin e artilerisë është shpikja e barutit me tym të ulët. Me këtë, segmente të tjera tashmë kanë filluar të zhvillohen, të tilla si ngarkesa shtytëse, ngarkesa shpërthyes dhe fillimi i aplikimit të ndezësve të thjeshtuar. Këto risi në mesin e shekullit XIX rrisin gamën dhe fuqinë vdekjeprurëse të raketave. Për të bërë më shumë hapësirë për ngarkesën shpërthyes, dhe kështu për të rritur fuqinë vdekjeprurëse të raketave, ajo kalon nga forma e rrumbullakosur e raketave në formën cilindrike dhe të zgjatur. Me ardhjen e raketave cilindrike dhe të zgjatura, lind një sfidë e re në fushën e stabilizimit të raketave gjatë fluturimit. Gjegjësisht, për shkak të veprimit ekscentrik të forcave të rezistencës ajrore, ka paqëndrueshmëri të madhe të raketës gjatë fluturimit dhe parregullsi kur godet toka. Kjo rezulton në një shpërndarje të madhe të raketave në objektiv, gjë që zvogëlon shumë saktësinë. Problemi i paqëndrueshmërisë gjatë fluturimit të raketave zgjidhet me të ashtuquajturin stabilizim xhroskopik, i cili arrihet nga një numër i madh i kthesave të raketës rreth boshtit të tij. Kjo arrihet duke aplikuar tuba me sythe me një shkallë të caktuar sythe që do t'i japin predhës një çift rrotullues të caktuar që në fillim, i cili do ta stabilizojë atë gjatë fluturimit dhe rrotullimit rreth boshtit të tij.

Tubat e sythe nuk mund të mbusheshin si më parë nga gryka e tubit, kështu që sfida ishte të prodhohej një tub me fund të hapur që do të mbyllej me një tapë pas mbushjes së predhës. Mbylljet fillimisht kishin një ndërtim të thjeshtuar në formën e një prize të filetuar që ngadalësoi procesin e mbushjes. Për këtë arsye, mbylljet kaluan nëpër faza të tjera të zhvillimit nga mbylljet e tipit të filetuar në mbylljet e tipit pykë të cilat mundësuan manipulim shumë më të shpejtë pas mbushjes së predhës në tub.

Deri në mesin e shekullit të 19 -të, tubat ishin të lidhur fort me rrotullën. Gjatë të shtënave, kishte një ngarkesë të madhe në rrotull nën presionin e gazrave të

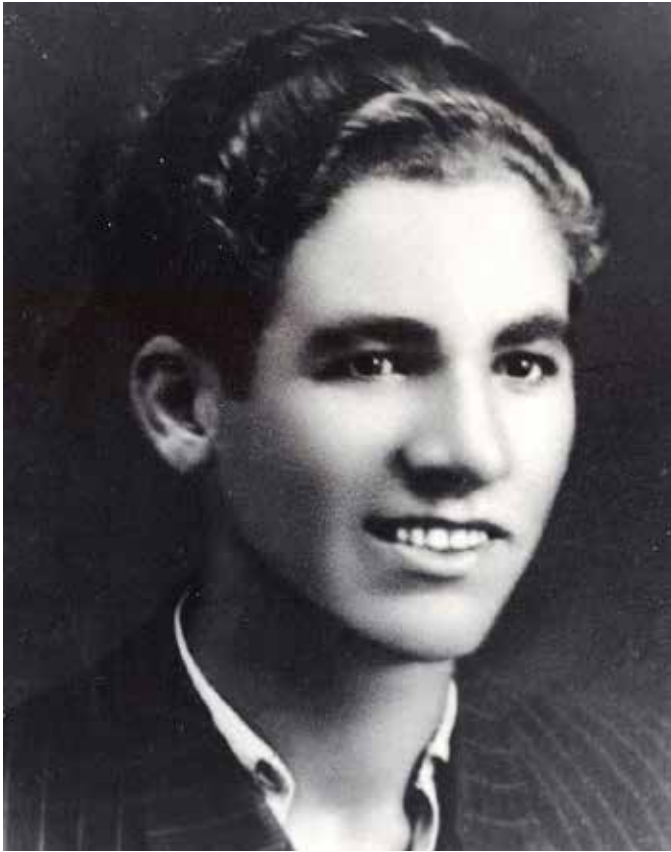
barutit pasi u qëllua predha. E gjitha filloi me fazën e bërjes së shtyllave më masive që do të jenë në gjendje t'i rezistojnë presionit. Pas çdo qitjeje të predhës, arma kthehej, pas së cilës duhej të kthehej në të njëjtin vend pas çdo qitje dhe elementët e qitjes duheshin marrë përsëri.

Për të përmirësuar tërheqjen e tubit dhe zvogëlimin e presionit në rrotull, lidhja elastike e tubit me rrotull u ndez. I gjithë asambleja me të cilën tubi është i lidhur në mënyrë elastike me rrotullën u quajt një pajisje tërheqëse. Pajisja përbëhej nga një frenë dhe një kthim. Me futjen e pajisjes së anulueshme, tashmë ka një kalim në bërjen e sytheve më të lehta, gjë që rrit lëvizshmërinë e mjeteve. Në periudhën para Luftës së Parë Botërore, pati një rritje të shpejtë të shpejtësisë së zjarrit të artilerisë. Mekanizmat e mbushjes morën një pamje të ndryshme dhe forma

e mbylljeve ndryshoi, e cila filloi të instalohej në një pjesë të veçantë të pjesës së pasme të tubit të quajtur prapanicë. Ishte gjithashtu fillimi i sistemeve të karikimit gjysmë-automatik. Fillimi i prodhimit dhe përdorimit të mortajave në fillim të shekullit XX është gjithashtu në zhvillimin e armatimit të artilerisë. Llaçet ishin armë të lehta të krijuara kryesisht për të shtënë me armë gjahu. Pas Luftës së Parë Botërore, ishte e nevojshme të zhvilloheshin armë artilerie për të rritur rezistencën e fuqisë, duke qenë se mënyra e qitjes ishte rritur ndjeshëm. Materialet e reja u prezantuan dhe filloi një epokë e re në zhvillimin e artilerisë që shpejt u sofistikua gjatë Luftës së Dytë Botërore si në aspektin e mekanizmave të armëve ashtu edhe në drejtim të shpejtësisë së qitjes.

Silavço Kuzmanovski

Bllagoj Straçkovski heroi kombëtar nga Velesi

Bllagoj Straçkovski u lind më 29 shkurt të vitit 1920 në Veles në një familje të varfër punëtore. Pas përfundimit të shkollës fillore në Veles, ai ka filluar të kërkojë punë dhe ka punuar punë të ndryshme fizike. Ka punuar në gurëthyesin në Prevalec, ka punuar dhe gërmuar vreshtat, ka mbjellur duhan, ka mbajtur çemento, etj. Pa asnjë ditë përvojë punë, ka vendosur kontaktet e para me lëvizjen revolucionare. Që nga momenti kur bëhet anëtar i sindikatës, është përfshirë në punën e saj dhe ka marrë pjesë në greva dhe demonstrata kundër autoriteteve. Duke lexuar letërsi marksiste, ai gjithnjë e më tepër është angazhuar në lëvizjen sindikale. Aktiviteti i tij nuk ka mbetur pa u vënë re, ku në fillim të vitit 1940, është anëtarësuar në LRKJ, ndërsa në fund të këtij viti është anëtarësuar edhe në Partinë Komuniste të Jugosllavisë. Pas fillimit të Luftës së Dytë Botërore dhe pas hyrjes së okupatorit bullgar në Veles Bllagoja është zgjedhur anëtar i komitetit të LRKJ, si dhe pak më vonë edhe sekretar i kësaj organizate. Gjatë viteve 1941 dhe 1942 ka mbajtur kontakte me shokët të cilët në pranverë është dashur që t'i bashkangjiten aradhave partizane, sepse në atë kohë rekomandim kryesor nga ana e PKJ dhe LRKJ ka qenë përgatitja për formimin e aradhës partizane. Aradha ka qenë e formuar në prill të vitit 1941. Bllagoja ka punuar në mëvetësimin e aradhës në të cilën dita ditës i janë bashkangjitur më shumë e më shumë

Emri i Bllagoj Straçkovskit, heroit kombëtar nga Velesi, është shkruar me shkronja të arta në historinë e Maqedonisë si një udhërefyes i ndritur për gjeneratat e tashme dhe të ardhme për atë se si edhe me kosto të jetës duhet dhe mbrohet atdheu

ushtarë të rinj. Pas tubimit të mbajtur në fshatin Podles, Bllagoja ka qenë i dënuar dhe i internuar në Bullgari. Për shkak të këtyre aktiviteteve dhe për shkak të refuzimit që të shërbejë në kuder të ushtrisë bullgare, Bllagoja në shtator të vitit 1942 i është bashkangjitur aradhës partizane "Dimitar Vllahov". Aradha ka qenë e përbërë nga 3 çeta, ndërsa Bllagoja ka qenë komisar politik i çetës së dytë. Ai është shquar në luftimet e aradhës, ndërsa nëpër fshatrat që kanë kaluar, ka arritur të mbajë fjalime dhe ka organizuar tubime në të cilat ka bërë thirrje deri te banorët lokal për kryengritje gjithëpopullore dhe në çlirim nga okupatori në tërë vendin. Në dhjetor të vitit 1942 autoritetet okupatore bullgare kanë ndërmarrë një sërë aksione luftarake për asgjësimin e aradhës. Një betejë për këtë qëllim është zhvilluar në vendin e quajtur Vojnička Peshtera ku aradha është ndarë. Bllagoja me një grup ushtarësh është nisur në drejtim të Malit të Thatë të Shkupit, por për shkak të kushteve të vështira dhe motit me borë në anën e Katllanovës, janë detyruar që të kthehen përsëri në qytet. Për faktin se nuk kanë arritur të vendosin lidhje me aradhën, Bllagoja me dy luftëtarë të tjerë për një kohë të shkurtër është fshehur

në qytet. Më pas kanë shkuar në drejtim të fshatit Rosoman, ku janë vërejtur nga një grup i çetnikëve të cilët kanë shtënë në drejtim të tyre. Duke arritur që tu shpëtojnë pritave të shumta Bllagoja me shokët e tij ka arritur në fshatin Vodovrati. Në këtë vend, të lodhur dhe pa pasur municion, Bllagoj Straçkovski dhe Sllave Petkov janë zënë dhe janë dërguar në kazermën e Velesit, ku janë munduar mizorisht. Bllagoja ndaj pyetjeve të parashtuara nga ana e bullgarëve për partizanët është mbrojtur në heshtje. Më 13 janar të vitit 1943, Bllagoja për një moment ka bërë thirrje duke thënë se fitorja do t'u takojë partizanëve. Kur këtë gjë e kanë dëgjuar ushtarët bullgarë, Bllagojen e kanë varrosur të gjall, e më pas e kanë ç'varrosur dhe e kanë prerë duke e ndarë në copa. Më 11 tetor të vitit 1953 me urdhër të kryetarit të RFSJ, Josip Broz Titos, Bllagoj Straçkovski është shpallur hero kombëtar. Bust i tij gjendet në parkun e rinisë në Veles. Në nder të tij universiteti i punës në Veles me krenari mban emrin e tij, Universiteti i Punës "Bllagoj Straçkovski". Rruga e parë afër godinës së Qeverisë në Shkup gjashtu mban emrin e tij.

Antoanella Dimistrievska

Mbledhja përzgjedhëse e Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut

Në fillim të sesionit, Sekretari i Shtetit në Ministrinë e Mbrojtjes, Dragan Nikoliç, përshëndeti të pranishmit, duke theksuar se ai është i nderuar të jetë i pranishëm në këtë aktivitet të rëndësishëm, sepse ai vetë është një oficer rezervë. "Organizimi i oficerëve rezervë është një organizatë e rëndësishme në fushën e mbrojtjes, me një numër aktivitete në të kaluarën dhe në të ardhmen, e cila bashkon një strukturë të rëndësishme në shoqërinë tonë. Funkcioni i Organizatës së Oficerëve Rezervë dhe vazhdimi i traditës si më parë ka një rëndësi të madhe për Ministrinë e Mbrojtjes. Në periudhën e kaluar, Ministria ofroi mbështetje të plotë në funksionimin e Organizatës dhe në realizimin e aktiviteteve. "Ajo do të vazhdojë të ketë mbështetjen e plotë të MM," tha, ndër të tjera, Sekretari i Shtetit Dragan Nikoliç. Në arsim, në trajnim, në edukim dhe traditave libertariene, në festimin e ngjarjeve dhe personaliteteve të rëndësishme nga e kaluara e afërt dhe e largët, si dhe në aktivitetet ndërkombëtare, në periudhën e kaluar janë arritur rezultate të rëndësishme. Si konfirmim i kësaj deklarate, ne do të përmendim shifra specifike të përfshira në Raportin mbi punën e ORORM në periudhën e mandatit (2017-2020). Përbajtja e programit përfshinte drejtpërdrejt 6,070 oficerë rezervë dhe nënoficerë, nga të cilët: në trajnimin 1320, në kultivimin e traditave libertariene 3000, në aktivitetet ndërkombëtare 150 dhe në aktivitetet e organizuara nga OORSM, 1600. Intensiteti i aktiviteteve

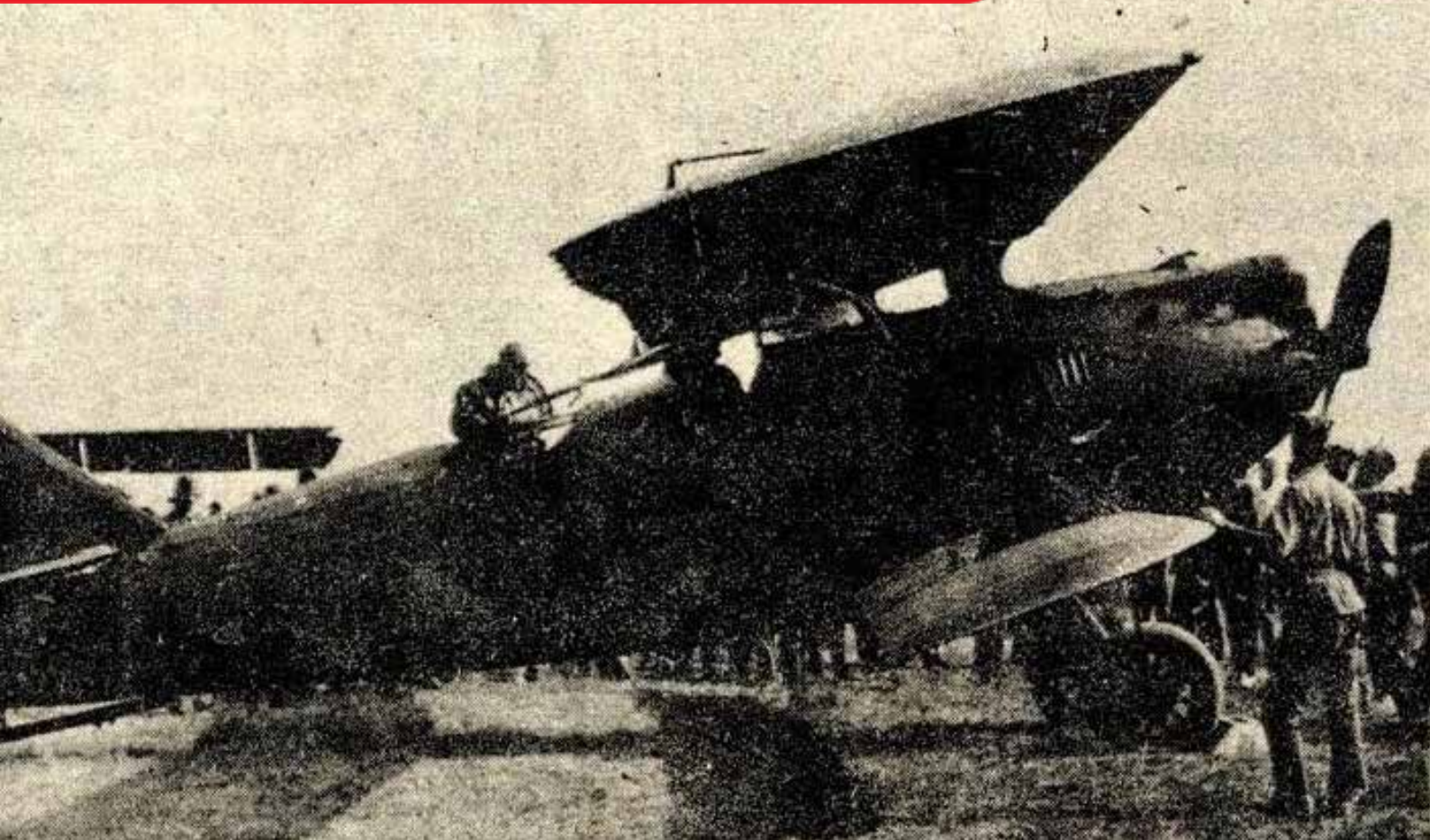
Më 4 qershor të vitit 2021 në Shtëpinë e Armatës në Shkup me pjesëmarrjen e 24 përfaqësuesve të njëjësive organizative komunale (NJOK), u mbajt mbledhja e 13 përzgjedhëse e Kuvendit të Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut] (OORRMV)

u zvogëlua objektivisht në vitin 2020 për shkak të pandemisë COVID-19 që preku të gjithë vendin. Gjatë kësaj periudhe, bashkëpunimi me Shoqatën Qendrore Evropiane të Oficerëve Rezervë GAMINGER u thellua. Rezultatet e arritura të respektueshme rrjedhin, mbi të gjitha, nga bashkëpunimi i suksesshëm me MM dhe Shtabin e Përgjithshëm të Ushtrisë, si dhe nga qëndrimi i përgjegjshëm ndaj mbrojtjes së udhëheqjes së OORSM. Importantshtë e rëndësishme të theksohet se pjesëmarrja e oficerëve rezervë dhe nënoficerëve në realizimin e përbajtjeve në fushën e arsimit dhe trajnimit është ekskluzivisht në baza vullnetare, gjë që si fakt flet për ndjenjën e tyre të fortë të përgjegjësisë dhe motivimit kur bëhet fjalë për përvetësimin e njohurive dhe aftësive të reja. me qëllim forcimin e sistemit mbrojtës të R.S. Maqedonia. Dr. Toni Petreski, Shef i Sektorit për Bashkëpunim Civilo-Usharak në MB gjithashtu mori pjesë në punën e sesionit. Ai, në fjalën e tij, theksoi se një

riorganizim i plotë dhe i suksesshëm i ORORM po ndodh tash e dy vjet, dhe transparenca në metodën e punës është një nga karakteristikat themelore. MoD në të ardhmen do t'i japë mbështetje të plotë ORORM si një entitet i rëndësishëm i sistemit të mbrojtjes.

Në seancë u miratuan disa dokumente, përfshirë: Programin e Punës së Sorority të ORORM në 2021; Programi i Orientimit ORORM për periudhën e mandatit 2021-2025 dhe Programi i Trajnimit për anëtarët e ORORM në 2021.

Në vazhdim të sesionit, Dr. Goce Georgiev (OE Vinica), u zgjodh President i ORORM, i cili më pas propozoi mbajtësit e funksioneve më përgjegjëse të Organizatës. Ljupcho Vuksanov (OE Berovo-Pehchevo) u zgjodh Nënkyetar; për Sekretaren Nikica Bangieva (OE Shkup), dhe anëtarët e Bordit Ekzekutiv janë: Dr. Toni Petreski (përfaqësues i MM), Peco Fonchev (OE Strumica), Ilija Karagoshev (OE Bogdanci-Dojran), Oliver Mitevski (OE Manastir), Gjorgjija Zdraveski (OE Ohër), Dragoljub Stoleski (OE Kërçovë), Zoran Kirovski (OE Tetovë), Goran Cvetkovski (OE Kumanovë), Toni Ivanovski (OE Kratovo) dhe Stojance Dimov (OE Shtip). Më pas, u zgjodhën gjithashtu: Bordi Mbikëqyrës dhe Komiteti për Çështjet Statutore, Organizative dhe të Personelit, dhe Bordi Ekzekutiv caktoi përbërjen e pesë komiteteve dhe katër seksioneve që do të angazhohen si trupa pune për çështjet në fushën e tyre që do të vendosen nga Bordi Ekzekutiv.

„Gara me aeroplan“

Gara ndërmjet pilotëve më të mire ushtarak

Për të krijuar një atmosferë të përshtatshme, si dhe një nxitje për të ngritur shpirtin pilot, shkathësinë, guximin dhe sakrificën e pilotëve ushtarakë, edhe në kohën e ish-shtetit mbretëror, i ashtuquajtur "Lojërat e aeroplanëve" ku pilotët ushtarakë konkurrojnë për trofeun e Lartëmadhësisë së Tij Mbretërore. Përveç këtyre garave, u organizuan tubime të shumta ajrore dhe aerodene, në të cilat u demonstruan në radhë të parë mundësitë dhe aftësitë pilot, duke krijuar në të njëjtën kohë një nxitje për masat e gjera për këtë thirrje. Aeroklubet u përfshinë vazhdimisht në aktivitete të tilla, të cilat, në fakt, u bënë një nga burimet kryesore të stafit të ri të aviacionit. Nga ana tjetër, në "ndeshjet" e aeroplanëve (garat), të cilat filluan të organizoheshin në territorin e atij shteti mbretëror nga mesi i viteve njëzet të shekullit të kaluar, ose më saktë nga viti 1926, pjesëmarrësit e rregullt ishin pilotët e Forca Ajrore e 3. Regjimenti nga Shkupi, si dhe anëtarë dhe avionë

Që nga koha e fluturimeve të para të suksesshme, aviacioni ka qenë një mozaik global dhe shumëngjyrësh i aktiviteteve të ndërthurura ushtarako-civile. Nga njëra anë ishin aeroplanët dhe aktivitetet e lidhura me to, dhe nga ana tjetër ishte faktori njerëzor, shkathësia dhe aftësia e tij për përdorimin dhe menaxhimin e tyre të duhur. Simbioza reciproke e këtyre dy elementeve bazë krijoi mburojë globale, por edhe fuqinë goditëse të aviacionit ushtarak. Sidoqoftë, në gjithë gjithëpërfshirjen e aviacionit ushtarak, faktori njerëzor ka qenë gjithmonë në fokus!

nga Aeroklubi i Qarkut "Krahët Tanë" nga Shkupi. Ajo u themelua në 1923 nga një grup pilotësh ushtarakë rezervë, të cilët gjithashtu morën pjesë në Frontin e Selanikut. Konkurset e aviacionit u ndanë dhe u organizuan kryesisht në tre grupe bazë: konkursi i avionëve ushtarakë me dy vende, konkursi i avionëve luftarakë dhe konkursi i avionëve shkollorë. Përveç pilotit, në ekuipazh mori pjesë edhe ekuipazhi i aeroplanëve me dy vende. skautët e forcave ajrore. Të gjitha grupet e aeroplanëve kishin

qëllimet e tyre për arritje, në varësi të aftësive dhe aftësive të aeroplanëve të atëhershëm, të kombinuara me aftësitë e pilotëve dhe skautëve. Në nivel global, masa të tilla të garave ajrore matin gjatësinë e fluturimit, lartësinë e fluturimit, saktësinë e kohës, uljen e saktë në një drejtkëndësh të shënuar në pistë, betejet ajrore, gjuajtjen e balonave në ajër, hedhjen e saktë të çantave me parashutë në një objektiv të caktuar, hedhjen e postës ekspres (letra ose dërgesa) në një destinacion specifik dhe një sërë gjërash të

tjera. Këto lojëra të avionëve kalorës u mbajtën rregullisht, çdo vit, deri në fillimin e Luftës së Dytë Botërore. Një nga destinacionet e përhershme të këtyre ndeshjeve ishte aeroporti në Shkup, i cili u prit disa herë, pra pikënisja e kësaj ngjarje të rëndësishme. Gjatë asaj periudhe, dhe më vonë, aeroporti

toger Orestie Krstiq

në lokalitetin Jurija pranë Shkupit (vendbanimi i sotëm Aerodrom) ishte i pajisur me një pistë të përshtatshme, hangarë dhe objekte për mirëmbajtjen e qetë të ngjarjeve të tilla. Mbi 10.000 spektatorë nga Shkupi dhe qytete të tjera jugore serbe dhe maqedonase gjithashtu ndoqën ngjarje të tilla të pazakonta. Prandaj, në kushtet kur qyteti i Shkupit, gjegjësisht Regjimenti i 3 -të i Forcave Ajrore priste ndeshje të tilla, orari i aktiviteteve të aviacionit zhvillohej gjatë gjithë ditës, nga mëngjesi i hershëm deri vonë natën. Vizitorët mund t'i shihnin aeroplanët nga afër, të njihnin pilotët dhe me aeroplanin e Aeroklubit të Shkupit ata mund të "fluturonin" mbi zonat e Shkupit. Me kalimin e viteve, këto ngjarje të aviacionit janë organizuar në mënyrë që të bashkojnë pjesëmarrësit pilot, si dhe vizitorët e tyre. Pak u fol se kush vjen nga kush apo kush nga çfarë kombësie. Kjo është edhe më domethënëse në një kohë kur territori maqedonas po përjetonte një lloj kolonizimi në të cilin, edhe sipas mbiemrave personalë, nuk mund të supozohej përkatësia kombëtare e personelit të aviacionit ushtarak. Duke analizuar dokumentet dhe fotografitë historike të aviacionit ushtarak, si dhe rezultatet e arritura të ndeshjeve të aviacionit, në periudhën midis dy

luftërave, në kuadër të Regjimentit të 3 -të të Aviacionit Ajror nga Shkupi, si dhe në formimin e aeroklubeve në të gjithë Maqedoninë, dominuan pilotët : kapiteni rezervist Vladimir Vilkovski, togeri Dimitar Naumoski, togeri Leonid Bajdak, togeri Nikola Aleksi, togeri Pavle Brenner, kapiten Ferdo Gradishnik, Orestie Krstiq, Aleksandar Tasevski, Obren Sobajiq dhe shumë të tjerë. Midis tyre, toger Orestie Krstiq (i cili ishte kryetar i komunës së Tetovës para përfundimit të luftës). Nënkolonel Ferdo Gradiniknik dhe nënkolonel Obren Shobajiq, gjithashtu morën pjesë në formimin e Aeroklubit të Shkupit, dhe Nënkolonel Nikola Aleksi ishte iniciatori për krijimin e tetë aeroklubave në të gjithë territorin maqedonas. Midis tyre, avionët e tipit zinin një vend të rëndësishëm e ato ishin: Berga, Brandenburg, Shpad dhe disa të tjerë. Konkurset e aviacionit dhe tubimet madhështore ajrore ishin vetëm pjesë e aktiviteteve pilot "relaksuese" të anëtarëve të Regjimentit të 3 -të të Aviacionit (Shkup) dhe pilotëve në të gjithë shtetin mbretëror të atëhershëm. Theksi është vënë gjithmonë mbi aktivitetet e aviacionit ushtarak që synojnë mbrojtjen e vendit, në kushtet e luftës, të cilat askush nuk i dëshironte. Dhe akoma ndodhi! Me sulmet e armikut të 6 prillit në këtë zonë, në vitin 1941, shpërtheu Lufta e Dytë Botërore. Konkurset e mëdha të aviacionit u shndërruan në zona djallëzore lufte të tymosura me barut. Sulme ajrore dhe plumba e raketa kundër armiqve të qiejve. Sulmet e para ajrore shpërthyen në aeroportin në Shkup dhe në aeroportet në Kumanovë, Strumicë dhe Manastir. Në të njëjtën kohë, motorët e tankeve të armikut "Panterët" ulërinin nëpër rrugët me kthesa të Grykës së Kaçanikut. Nuk kishte asnjë forcë që mund të ndalonte shushunjat vdekjeprurëse të tankeve që lëviznin në një fushatë pushtuese, duke shkatërruar para tyre. Në parandalimin e një depërtimi kaq të pandalshëm të armikut, u nis edhe skuadrilja e nënkolonel Ferdo Gradisnik. Skuadrioni përbëhej nga bomba me dy motorë të atëhershëm, Bristol Blenheim, të ngarkuar me bomba dhe municione të tjera. Në grykën e ngushtë, avionët u riorganizuan njëri pas tjetrit për të krijuar një hapësirë të përshtatshme për sulme ajrore. Sulmet u drejtuan nga nënkolonel Ferdo Gradisnik, nga i cili u vranë tanket e para. Pastaj, njëri pas tjetrit, pasuan sulmet në aeroplanët e tjerë. Zbritja e tyre ishte deri

në një dhjetë metra të jashtëzakonshme mbi kolonën e rezervuarit. Në përzjerjen e zjarrtë të zjarrit, flakës, tymit dhe pluhurit, rrëzimet e avionëve me aftësi të kufizuara me rrënojat e tankeve me aftësi të kufizuara humbën. Ndër avionët e parë, aeroplani i pilotit ushtarak, nënkolonel Gradiniknik, u rrëzua dhe u

nënkolonel Ferdo Gradishnik

rrëzua, i ndjekur nga rrëzimi i avionëve të tjerë. Këtu përfundoi jeta e pilotit legjendar ushtarak Ferdo Gradisnik, por edhe jeta e të gjithë atyre pilotëve që fluturuan drejt kolonave të tankeve të armikut në Grykën e Kaçanikut. Përhapja e Luftës së Dytë Botërore theu traditën e mbajtjes së garave të aviacionit që përmirësuuan aftësitë e pilotit dhe i sollën fituesit Kupën Mbretërore prestigjioze. Trofeu i mbretit që tradhtoi besimin në mbrojtjen e shtetit! Në një kohë të shkurtër, Aviacioni Ushtarak Mbretëror Jugosllav i atëhershëm u pezullua, u dorëzua dhe u shpërbë. U dorëzuan gjithashtu traditat e Regjimentit të 3 -të Mbretëror Ushtarak të Aviacionit në Shkup Më vonë, gjatë verbullës së Luftës së Dytë Botërore, dhe veçanërisht pas përfundimit të saj, u krijua një Forcë e re Ajrore Jugosllave, brenda së cilës u formua aviacioni ushtarak në zonën e Republikës Demokratike, Popullore dhe më pas Socialiste të Maqedonisë. Dhe baruti dhe pluhuri, ngadalë por me siguri, mbuluan dhe fshinë kujtimet, emrat dhe sakrificën heroike të pjesëmarrësve të menjëhershëm.

Gjorgji Çaçkarov

Rënia e murit të Berlinit Filimi i fundit

Gjatë viteve të tetëdhjeta të shekullit XX tensionet e Luftës së Ftohtë jo vetëm që ishin në rënie, por edhe fuqizimi i NATO-s si organizatë ushtarako-politike e forcave properëndimore shtohet, ndërsa njëkohësisht Pakti i Varshavës dhe vendet e saj anëtare dobësoheshin në mënyrë rapide. Disa ngjarje të caktuara, si intervenimi i BRSS-së në Çekosllovakisë dhe arrestimi i Aleksandar Dubçekut për shkak të reformave, dalja e Shqipërisë nga Pakti i Varshavës shumë shpejt pas ngjarjeve në Çekosllovakia, shpënin në drejtimin se Bashkimi Sovjetik shumë shpejt po e humb hapin me satelitët e tij në Europë dhe se një valë e re politike kërcënon që t'i çënojë themelet e establishmentit të fuqishëm komunist në kontinentin e vjetër. Berlini si pika më e lartë e friksionit ndërmjet dy politikave të bipolarizmit gjatë kësaj periudhe, gjithnjë ishte i ndarë në pjesën lindore dhe perëndimore nga ana e Murit të Berlinit – një shembëlltë e procesit të zgjidhjeve të sfidave shoqërore me të cilat ballafaqohej Republika Demokratike

Në fillim të viteve të tetëdhjeta të shekullit njëzet në Europë rivaliteti i hapur i politikave të SHBA-së dhe Bashkimit Sovjetik ishte jashtëzakonisht i theksuar. Për dallim nga tre dekada më parë, kur rivaliteti ashpërsohej dhe kishte tendencë të fuqishme të eskalojë, gjendja gjatë viteve të tetëdhjeta nuk ishte për t'u nënvlerësuar, por nuk ishte as e përafërt me atë të viteve më parë

e Gjermanisë (RDGJ). Duke u nisur nga kjo, përditshmëria e qytetarëve të thjeshtë të Berlinit ishte e mbushur me azhurim të rregullt të rregullativave për kalim në anën tjetër të qytetit dhe me flukuancat konstante të tensioneve në mes të okupatorëve të sektorit perëndimor dhe atij lindor. Pranimi i nevojës së pranishme së murit, aspak nuk i përshtatej qytetarëve të Berlinit, por realiteti lente vetëm hapësirë për t'u përshtatur me përditshmërinë e re. Në pjesën lindore të qytetit, mbikqyrja e aktiviteteve dhe vlerësimi i lojalitetit ndaj sistemit për berlinezët lindorë, kontribuonte në mënyrë shtesë për rritjen e nivelit të pakënaqësisë së tyre duke e nxitur synimin e tyre për kalim në anën perëndimore të qytetit, shpesh herë duke rezultuar me kalime ilegale të murit. Faktori i cili ndikoi jashtëzakonisht në formësimin e politikës botërore ishte

cilës u vendosën restriksione të theksuara për përdorimin e raketave balistike me varg të mesëm nga arsenali në të dy anët. Vizionet e reja të liderëve të dy palëve të konfliktuara, si dhe qasja e tyre kundrejt zgjidhjes së sfidave të trashëguara me dekada, jep indikacione të fuqishme se në të ardhmen e afërt do të ndodhin ndryshime të theksuara politike në botë. Sfida me Murin e Berlinit, për Perëndimin ishte një variant më e pranueshme nga lufta, por megjithatë qytetërimin e Berlinit e vendoste në pozitën e "status quo-së"; përderisa për Lindjen paraqiste një zgjidhje e dukshme për parandalim ndaj ndikimit të Perëndimit në Berlinin Lindor. Përpos ngjarjeve tjera dhe shumë sfidave të cilat i trashëguan Regan dhe Gorbaçov, ashtu edhe çështja e Berlinit nuk mbeti larg vëmendjes së tyre. Më 12 qershor 1987 Regani, në njërën nga

1989 përcaktoi një fillim të protestave për reforma në kuadër të regjimeve komuniste në Europë. Në shkurt, lëvizja "Solidariteti" arrinë sukses të dukshëm me marrjen e disa vendeve të deputetëve në kuvendin polak, më vonë në mars të atij viti u zhvilluan protesta masive për demokraci në Hungari. Në gusht të atij viti, qytetarët e Estonisë, Letonisë dhe Lituanisë dolën në protest dhe formuan "zinxhirin" duke u mbajtur dorë për dorë, një zinxhirë të gjatë 600 kilometra, duke e shprehur dëshirën për pavarësi nga Bashkimi Sovjetik. Kjo atmosferë e ndryshimeve, ndihmoi që qytetarët e Berlinit të jenë më të zëshëm në shprehjen e pakënaqësive të tyre në lidhje me Murin e Berlinit dhe në mënyrë plotësuese të kenë mbështetjen nga opinioni ndërkombëtar në lidhje me këtë çështje. Berlini u ngrit në këmbë kundër obilikut të politikës së Gjermanisë Lindore në kohë kur qeveria e kësaj pjese të vendit ishte dobësuar politikisht, si pasojë e kërkesave për reforma demokratike nga ana e qytetarëve të saj. Këto protesta kuluan më 9 nëntor, kur qeveria e Gjermanisë Lindore pas trysnisë së madhe nga ana e faktorit ndërkombëtar dhe qytetarëve të saj, mbajti konferencë për shtyp në të cilën deklaroi se do t'i reduktoi kufizimet për udhëtim dhe do t'i heq disa nga rregullat për udhëtim në anën tjetër. Zëdhënësi i byrosë politike të Gjermanisë Lindore Ginter Shabovski theksoi se kalimet lejohen përmes të gjitha vendkalimeve të kufirit të Republikës Demokratike të Gjermanisë dhe Republikës Federative të Gjermanisë apo Berlinit Perëndimor. Ajo që nuk u tha nga ana e Shabovskit ishte se politika e re duhej të hynte në fuqi në mënyrë procedurale që nga dita e nesërme, e në këtë mënyrë, kur ai u pyet se kur do të fillojë praktikimi i kësaj rregullative, ai u përgjigj – menjëherë pa humbur kohë. Nuk duhej të kalojë shumë kohë që ky lajm për hapjen përfundimtare të kufijve të kalojë në të gjitha mediat e Gjermanisë dhe pothuajse në të gjithë botën. E vetmja që kishte të bëjë me faktin se nuk u theksua se masat praktikisht do të hyjnë në fuqi legalisht të nesërmen, kontribuoi që ky lajm të interpretohet si absolut dhe përfundimtar, që ishte më shumë se një arsye e mjaftueshme për qytetarët e Berlinit të fillojnë masivisht të grumbullohen në pikat e kontrollit, duke festuar dhe duke pritur të kalojnë në anën tjetër të murit. Ata që ishin ndërmjet dy zjarreve, në fakt ishin vetë kufitarët që punonin në pikat e kontrollit. Nga njëra anë nuk merrnin asnjë rekomandim apo urdhër nga përgjegjësit e tyre për hapjen e tërësishme të kufijve dhe për mundësinë e kalimit të lirë, ashtu si që u tha në media, ndërsa nga ana tjetër u ballafaquan me një turmë masive të mijëra qytetarëve të Berlinit padurimi dhe pakënaqësia e të cilëve shtohet nga

Berlinezët festonin që më në fund ishin të lirë për të kaluar në anën tjetër, ndërsa nuk ishin të rrallë as ata të cilët kishin vënë alarm nëpër shtëpitë e tyre dhe pak nga pak kishin filluar ti rënonin blloqet e betonit të murit, duke filluar kështu edhe shkatërrimin "fizik" të tij. Deri në fund të fundjavës më se 2 milion berlinezë nga pjesa lindore kaluan në anën e kundërt, në mënyrë që t'u bashkangjiten festimeve masive me rastin e rënies së murit

ardhja e udhëheqësisë së re të Bashkimit Sovjetik dhe të Shteteve të Bashkuara të Amerikës. Në fakt, marrja e detyrës, president i Shteteve të Bashkuara nga ana e Ronald Reganit dhe ardhja në pushtet nga ana tjetër e Mikail Gorbaçovit, si sekretar i parë i Partisë Komuniste të Bashkimit Sovjetik, e përcaktuan fillimin e "rënies" së qytetit nga dy anët, gjë që pa dyshim rezultoi me reduktimin e tensioneve dhe intensitetit të Luftës së Ftohtë. Shembull eklatant për funksionimin e negociatave ndërmjet diplomacive të BRSS-së dhe SHBA-së, paraqet marrëveshja INF me anë të së

vizitat e tij në Berlin, në fjalën e tij i bëri thirrje Gorbaçovit që t'i afrojnë dy pjesët e qytetit, me qëllim që qytetarët të mund të gëzojnë përfitimet e kryeqytetit. Përveç lehtësimeve të dukshme të rregullave për kalim të murit nga ana lindore në atë perëndimore, megjithatë pakënaqësitë e qytetarëve për ekzistimin e murit, në përgjithësi mbetej e pandryshuar. Vala e ndryshimeve të regjimeve komuniste ndjehej në Europë dhe ky ndryshim bëhej gjithnjë e më i dukshëm dhe më masiv. Ashtu si që ndodhi me protestat dhe me orvatjen për reforma në Çekoslovaki që në vitin 1968, kështu viti

minuta në minutë, duke pritur hapjen e kufijve. Pas pritjes katër orëshe, turma masive e qytetarëve e grumbulluar në pikat e kontrollit dhe përgjatë murit tashmë ishte e pamundur që të kontrollohet.. Në disa momente për shkak të mungesës së rekomandimeve dhe urdhërave për mënyrën e rregullimit të rrjedhës së qytetarëve në pikat e kontrollit, u mendua që të hapet zjarr ndaj turbës së tërbuar të njerëzve që ishin në pritje për kalim. Megjithatë, kjo ishte një kafshatë shumë e madhe edhe për autoritetet e Gjermanisë Lindore. Në vend të hapjes së zjarrit, te kufitarët jehoi zëri i arsyes, e në këtë mënyrë ata filluan t'i heqin pengesat në pikat e kontrollit, sidomos në pikën "Çarli", duke lejuar që qytetarët nga lindja, lirisht të kalojnë në pjesën tjetër, pa asnjë kontrollë. Berlinezët festonin për lirinë e shumë pritur, për kalimin në anën tjetër, e nuk ishin të rrallë edhe ata qytetarë që kishin marrë allate nga shtëpia e tyre dhe që pak nga pak filluan të gërvishnin blloqet e betonit të murit, kështu duke filluar edhe me "rrënimin" e murit. Deri në fund të fundjavës më se 2 milionë berlinez nga ana lindore e qytetit, kaluan në pjesën perëndimore, për t'u bashkangjitur në festimet masive me rasitë e rëndies së murit. Më në fund, muri tërësisht e humbi kuptimin dhe funksionin e tij për të cilin edhe u ndërtua, ndërsa qytetarët e Berlinit përsëri kishin mundësi të bashkohen. Dëshira për një jetë normale, pa pengesa, pa barierra, pa ndarje dhe pa procedura të kalimit, ishte treguesi kryesor se mënyra në të cilën ishte dhënë urdhëri për të funksionuar shoqëria e Berlinit, nuk ishte më e përshtatshme. Në fakt, qëndrimi i qytetarëve të Berlinit ndaj vet ekzistimit të murit, tregonte qartë për formimin e karakterit të Berlinit, si qytet dhe si shoqëri, gjë që indikon se misioni për shkak të së cilit qyteti ishte i ndarë në sektorë, gjë nga ku filloj secila mosmarrëveshje (që u bë pasqyrë e Luftës së Ftohtë), tashmë nuk kishte nevojë të vazhdojë. Ashtu si që do të jemi dëshmitarë të ngjarjeve të mëvonshme, ribashkimi i qytetarëve të Berlinit pas rënies së Murit të Berlinit, ishte hapi i parë drejt ribashkimit të dy Gjermanive.

Se punët në të vërtetë ishin kah fundi, dëshmoi edhe fakti se pas të gjitha dialogjeve dhe hapave politike në vitin 1990, më në fund më 12 shtator Bashkimi Sovjetik, Franca, Britania e Madhe dhe Shtetet e Bashkuara, u pajtuan se Gjermania e bashkuar do të jetë një vend tërësisht sovran dhe se të gjitha forcat e jashtme do të tërhiqen nga toka gjermane. Me nënshkrimin e kësaj marrëveshjeje, më 3 tetor 1990 Republika Demokratike e Gjermanisë (lindore) dhe Republika Federative e

Gjermanisë (perëndimore) u bashkuan në një shtet të vetëm të Gjermanisë, kjo ndodhi pas një viti jo të plotë nga rënia e Murit të Berlinit. Shumë shpejt pas kësaj, më 20 qershor 1991, kuvendi gjerman votoi Berlinin si kryeqytet i Gjermanisë së bashkuar. Rënia e Murit të Berlinit dhe dobësimi i qeverisë së Gjermanisë Lindore, gjegjësisht bashkimi i saj në një qeverisje të vetme gjermane, në të cilën nuk pati vend për qeverisje të komunistëve autoritativ, jozyrtarisht por në mënyrë shumë simbolike, shënoi edhe përfundimin e Luftës së Ftohtë dhe domino-efektin e rënies së regjimeve komuniste në Europë duke i zëvendësuar ato me qeveri dhe me rregullime demokratike. Ishte evidente se me fillimin e viteve të nëntëdhjeta, në Europë trazirat kundër qeverive komuniste ishin në nivelin më të lartë, ndërsa te udhëheqësit më të lartë komunistë shtrohej pyetja

se di do ti menaxhonin këto trazira. Disa prej tyre e injoruan faktin se shoqëria ishte e pakënaqur dhe se kërkon reforma, ashtu si që atë e bëri Nikollae Çausheku, ndërsa pjesa tjetër, përmes reformave demokratike, më së paku shumë e pakuptimtë për komunistët e atëherëshëm konzervatorë, orvateshin që ta ruajnë rejtingun e tyre në masën e popullit, ashtu si që bëri edhe Gorbaçovi. Pa marrë parasysh masave të ndërmara, deri në fund të viteve të nëntëdhjeta, të gjitha qenveritë komuniste në vendet e Europës, u zëvendësuan me qeveri demokratike, edhe BRSS-ja u shpërbë dhe nga ajo mbeti vetëm Federata Ruse. Megjithatë, ishte paradoksal fakti se edhe fillimi edhe përfundimi i Luftës së Ftohtë në Europë, ishin të lidhura ngushtë me Berlinin.

Bojan Mikllosh

Diskriminimi racor dhe gjinor në avancimin në karrierë

Profesoresha Lan është gjithashtu themeluesi i QuanTâm, një organizatë jofitimprurëse që hap mundësi për profesionistët e rinj që të zgjerojnë rrjetet e tyre të miqësive dhe të përmirësojnë aftësitë e tyre profesionale ndërsa i shërbejnë komunitetit. Lan thotë se ajo ka qenë pjesë e komunitetit akademik për dy dekada. Kolegët e saj ndoshta do ta përshkruanin atë si një "person optimist" i cili është i fiksuar me idenë për të mësuar vazhdimisht, por edhe për të qenë një profesionist i mirë. Ajo madje e përshkruan veten si një person që shfaqet në punë çdo ditë dhe në të njëjtën mënyrë. Por ka një anë tjetër të saj që jeton në të. Gjegjësisht, ajo është një grua aziatiko-amerikane, e cila ka luftuar për statusin e saj akademik më vete. Ajo është vajza e refugjatëve vietnamezë që erdhën në Shtetet e Bashkuara për një jetë më të mirë dhe është gjithashtu më e vogla nga 14 fëmijët në familje, dhe është nënë e dy fëmijëve. Sidoqoftë, megjithëse prejardhja e saj është një

Pothuajse në çdo industri, gratë me një ngjyrë të ndryshme të lëkurës marrin pak mbështetje, por gjithashtu i nënshtrohen standardeve të dyfishta, mikro-agresionit dhe paragjyqimeve të pavetëdijshme. Ky artikull jep disa këshilla të mira në këtë kontekst përmes përvojës personale të Lan Nguyen Chaplin, Profesor i Asociuar i Marketingut në Universitetin e Illinois në Çikago

nga bekimet e shumta dhe ajo është mirënjohëse për mundësitë e hapura pikërisht për shkak të kësaj, prejardhja e saj shpesh ka qenë një arsye që ajo të përballet me racizëm dhe seksizëm të madh në periudha të ndryshme. është, gjatë klasës së saj të parë MBA me gati 60 studentë, ajo dëgjoji pëshpëritje në klasë që lidheshin me të: Sa kohë jep mësim? Kjo pyetje, sado e pazakontë, nuk e befason, pasi ajo është e vetëdijshme për strukturën e saj të imët, e cila shpesh e bën atë të dëgjojë komente se ajo "duket dhe tingëllon" e re. Gjegjësisht, kur njerëzit mendojnë se si duket një profesor apo drejtues i suksesshëm, ata zakonisht mendojnë për një burrë të bardhë: gratë përfaqësojnë vetëm 22% të profesorëve me orar të plotë në shkollat e biznesit ose të atyre që janë të punësuar në rangun më të lartë. Ose, vetëm 3% e profesorëve të plotë janë gra dhe aziatikë në të gjithë komunitetin akademik. Reagimi i saj ndaj komentit: Unë iu drejtova studentit tim dhe i thashë atë që them gjithmonë: "Unë jam shumë më i ri se sa dukem". Në atë moment, të gjithë studentët qeshën. Duke komentuar rastin, Lan tha se si shumë gra në pozicionin e saj, ajo u bë e aftë dhe fitoi besimin për t'iu përgjigjur komenteve dhe situatave të tilla. Fakt është se në të gjithë i shikojmë gjërat nga një perspektivë e veçantë kur jetojmë në një botë / mjedis dhe punojmë në një industri që është krijuar për të krijuar pengesa për zhvillimin dhe përparimin. Por perspektiva, pikat e verbër dhe paragjykimet e njerëzve, nuk duhet të jenë pengesë për të luftuar për t'u dëgjuar dhe për të luftuar për veten tonë. Përkundrazi, ato janë një domosdoshmëri. Por çdo grua, ose më mirë një grua me ngjyrë në një fushë kryesisht të bardhë, tashmë e di këtë. Epo, nëse dikush punon në një komunitet akademik apo jo, nëse ka përvojë ose sapo fillon karrierën e tij, do të ketë raste kur dikush hyn në një hapësirë që nuk e mirëpret me krahë të hapur. Kjo do të thotë, pothuajse në çdo industri, gratë me ngjyrë marrin më pak mbështetje dhe përjetojnë standarde të dyfishta, mikro-agresivitet dhe paragjykimet të pavetëdijshme, gjë që e bën të vështirë për ta që të përparojnë në karrierën e tyre për sa i përket gradës dhe pagës. Ky lloj diskriminimi duhet të adresohet në nivel institucional, organizativ dhe udhëheqës. Gjegjësisht, institucionet duhet ta zgjidhin atë, jo ne. Lan ndan disa nga mjetet që ajo ka zhvilluar gjatë viteve për të mbrojtur veten, rrugën e saj të karrierës dhe shëndetin e saj mendor në një industri në të cilën ajo kurrë nuk duhet të ketë sukses. Me ndihmën e

këtyre mjeteve krijohet mundësia për të rrëzuar sistemin që krijon pengesa.

Aleancë

Mësimi më i rëndësishëm që Lynn ka mësuar ndër vite është se ka fuqi në numër, dhe kjo vlen për pothuajse çdo nivel institucioni. Njerëzit kanë tendencë të favorizojnë ata që duken si ata, që do të thotë se ata që janë në pozitë të pushtetit kanë tendencë të duken, tingëllojnë dhe mendojnë në mënyra të ngjashme. Prandaj, në përgjithësi është më e vështirë për gratë me ngjyrë të krijojnë rrjete që mund t'i ndihmojnë ata të përparojnë karrierën e tyre në industritë kryesisht të bardha. Si një grua aziatiko-amerikane, miti i "pakicës minoritare" e bëri të vështirë për të që të përparonte në karrierën e saj të hershme. Domethënë, sepse ai vjen nga një familje me të ardhura të ulëta, me burime të kufizuara ekonomike dhe mungesë të rrjeteve sociale, dhe megjithatë pritej të binte në sy me pak mbështetje strukturore, Lan thotë se miti jo vetëm që fshin luftimet individuale me të cilat përballet amerikano-aziatikët .., por gjithashtu injoron rolin që luan

racizmi në luftën e grupeve të tjera racore / etnike. Kësaj duhet shtuar se ai kundërshton njerëzit me ngjyrë, edhe në situatat kur ata me të vërtetë duhet të jenë aleatë. Për të bërë një ndryshim në çdo industri, zërat e tyre duhet të dëgjojnë. Sa më shumë vota të ketë, aq më të larta do të jenë. Kjo njohuri është përbërësi sekret, e për këtë Lynn këshillon: Përdoreni atë për t'u lidhur me njerëzit në zyrën ose institucionin tuaj të cilët mund të ndihen të përjashtuar dhe neglizhohen veten. Një aleat në situata të tilla mund të jetë një udhëheqës gjithëpërfshirës i cili dëshiron të kundërshtojë sjelljen e keqe dhe të përmbysë nivelet më të larta të padrejtësisë. Ky person mund të krijojë vrull për ne duke treguar kontributet tona dhe duke rekomanduar mundësi që rrisin karrierën tonë. Ne mund të zbulojmë personazhe të tillë nëse pyesim përreth (Si është të punosh me...?). Epo, nëse ia vlen t'i kontaktoni, ata do të tregojnë se e vlerësojnë iniciativën tonë dhe do të fillojnë t'i përgjigjen email -eve tona dhe të ngjashme. Aleati ynë mund të jetë dikush i rangut tonë, i cili do të përpiqet të na dëgjojë,

të na kuptojë, të mësojë diçka nga ne, të ndajë historinë e tij dhe të veprojë sipas asaj që ka mësuar. Zakonisht, ky është një koleg zyre që ne vlerësojmë dhe, më e rëndësishmja, që na vlerëson. Pra, le ta pranojmë këtë mbështetje dhe të zgjerojmë rrjetin tonë të aleatëve, por gjithashtu të vazhdojmë të mbështesim njerëzit nga grupet e tjera të marginalizuara.

Kundërshtim

Kur njerëzit bëjnë supozime bazuar në pamjen e tyre, nuk duhet supozuar se ata qëllimisht nuk dëmtojnë, edhe pse kjo dhemb. Lynn thotë se komentojnë punonjësit me qëllim të mirë: „ Ju jeni një kukull kaq e ëmbël nga Kina, "" Ju jeni ekzotike. "Ju keni sy të mëdhenj për një aziatik". Studentët qëllim mirë thonë: „Nuk i gjasoni një profesoreshe,, Mendova se je njëra prej nesh“.

Добронамерните луѓе прашуваат: „Prej nga vjen në të vërtetë?“ Të gjitha këto kategori njerëzish janë të bindur se fjalët e tyre janë komplimente.

Por, a është me të vërtetë kështu? Pavarësisht se sa me vetëdije, apo pa vetëdije, ose në dukje ka paragjyqime, rezultati është gjithmonë i njëjtë: pabarazia, përjashtimi dhe rihapja e plagëve. Lan thotë se në rastin e saj, nëse nuk shihet si profesoreshe, do të thotë për të që nuk respektohet si udhëheqëse ose se dikush mendon se ajo nuk e meriton statusin e saj. Kur ajo nuk shihet si amerikane, do të thotë se nuk i përket - një ndjenjë me të cilën është përpjekur që nga fëmijëria. Domethënë edhe pse problemi shtrihet në nivel institucional, ai njëherit mund të jetë edhe personal. Lan thekson se kur ishte fëmijë i lejohej të fliste me prindërit e saj vetëm në gjuhën e tyre të parë.

Ata e rritën atë për të qenë krenare për trashëgiminë e tyre. Sidoqoftë, edhe në shtëpi, asaj iu desh të përpiqej të ndihej si një Vietnameze. Gjithashtu, edhe pse ajo studioi kulturën amerikane, nuk ishte e lehtë për të që të ndihej si një "amerikane e vërtetë" në shkollë. Domethënë edhe pse kjo çështje është e nivelit institucional, ajo njëherit mund të jetë edhe personale. Kjo është arsyeja pse, për shkak të shëndetit të saj mendor, për mbijetesën dhe rritjen e saj, Lan duhej të përballlej me këto paragjyqime sa herë që ata përballëshin me të. Por kjo është ajo që ajo mund të kontrollojë dhe ajo duhet të vendosë kufij për t'u përqëndruar në atë që ka rëndësi: në këtë rast me Lan - puna e saj.

Pengesa

Dhimbja zakonisht na bën më të fortë. Piketat më të mëdha në jetë kur jemi

më të vegjël po largohemi nga shtëpia, po shkojmë në kolegji, po gjejmë punën tonë të parë, etj. Këto janë sfida për ne dhe për situatën tonë. Njerëzit me ngjyrë shpesh përballen me sfida shtesë sepse kanë më pak burime mbështetëse. Prandaj, Lynn, si pjesë përbërëse e punës së saj në akademi, bën pikërisht atë: mbështetjen dhe mentorimin e studentëve me një ngjyrë të ndryshme të lëkurës. Ai u thotë studentëve të tij: Ju jeni të fuqishëm; ti je i denjë; ju meritoni të keni hapësirën tuaj dhe të dëgjoheni. Prandaj, le të mos harrojmë se në fund të ditës institucioni dhe organizata kanë një detyrim për të zgjidhur këto pabarazi. Edhe pse gratë me ngjyrë, përfshirë edhe veten, shpesh luftojnë me një ndjenjë pranimiti në shumë industri, janë të njëjtat ndjenja që mund të na vënë në

zjarr. Ky zjarr duhet të përdoret për të gjetur qëllim në punën tonë, për të gjetur aleatët tanë dhe për të ndryshuar "status quo" në lidhje me këtë çështje - diçka që shumica prej nesh e praktikojmë gjatë gjithë jetës sonë. Por le ta bëjmë këtë për ne. Atëherë, gjithçka do të jetë më mirë. Ne jemi të fuqishëm# Ne jemi të denjë# Ne meritojmë të kemi vendin tonë #dhe të dëgjoher zëri ynë#.

Mr. Biljana Popovska
(Përshtatur nga https://hbr.org/2021/03/https-hbr-org-2021-02-how-to-disrupt-a-system-that-was-built-to-hold-you-back?utm_campaign=hbr&utm_medium=social&utm_source=facebook&fbclid=IwAR1suN8PqxTtD1NWO_PcePjTPCrPo9ExHSyC9yC0rvOGVvKHKcUaAbQSfShM)

Eugene Delacroix Tregim romantik i lirisë

Përshtypja më e madhe për Delacroixin u krijuan nga veprat e Michelangelo dhe Peter Paul Rubens, megjithëse ai zhvilloi në mënyrë të patëmetë stilin e tij personal të vizatimit, disa nga veprat e tij ju kujtojnë pa rezistencë këtyre dy artistëve të mëdhenj. Eugene Delacroix lindi në 26 prill të vitit 1798 në një periferi të Parisit. Në moshën 17 vjeç ai filloi të studiojë me akademikun e njohur francez Pierre-Narcissus Guerin. Ai filloi të studioje piktorë neoklasikë si Jacques-Louis David, dhe ishte një shok klase me themeluesin e Romantizmit në Francë, Theodore Jericho. Në vitin 1822, Delacroix bëri sipërmarrjen e tij të parë të madhe, Anijen e Dantes. Frymëzuar nga "Komedia Hyjnore" e Dante Alighieri. Kjo pikturë ishte një ndjesi e madhe senzacionale në qarqet intelektuale të asaj kohe, por, për fat të keq, ajo gjithashtu shkaktoi tallje midis piktorëve neoklasikë. Një kompozim tjetër i rëndësishëm që ai pikuroi në

atë periudhë është "Masakra e Kiosit". Ajo përshkruan familjet greke që presin vdekjen ose skllavërinë si rezultat i humbjes së rëndë të grekëve nga ushtritë turke. Që atëherë deri në fund të karrierës së tij, dhimbja dhe vuajtja u bënë një preokupim i madh në punën e tij. Me këtë pikturë, Delacroix shprehu simpatinë e tij të maskuar për luftën Greke për çlirimin kombëtar nga skllavëria osmane shekuj. Një imazh që është padyshim një shenjë dalluese e gjithë veprës së Delacroix është "Liri në Barrikada". Ajo u pikturoa në vitin 1830 për nder të Revolucionit Francez, pas së cilës Louis-Philippe erdhi në pushtet në Francë. Kjo arritje artistike definitivisht vendos kufirin midis romantizmit dhe neoklasizmit. Vepra është një ilustrim unik i parizianëve, të cilët marshojnë nën flamurin patriotik duke thirrur parullën "Liri, Barazi, Vëllazëri". Karakteristikë e romantikëve, piktura është e gërshetuar me motive patriotike, ideja themelore e të cilave ishte të lavdëronte shpirtin e pakontrolluar të qytetarit francez. Qëllimi i Delacroix nuk ishte të glorifikonte ngjarjen, por thjeshtë të paraqiste ide dhe pikëpamje liberale. Piktura u ble nga qeveria e atëhershme, por nuk u shfaq publikisht për shkak të theksimit të tepërt të rëndësisë së lirisë. Vepra u vlerësua veçanërisht për simbolikën e saj të fshehur. Ka mendime të caktuara se gruaja që valon flamurin e republikës është një shfaqje e barazisë gjinore në shoqërinë e re. Djali në të djathtë që mban një armë është Gavrosh, një personazh nga romani Doomsday i Victor Hugo. Sot piktura është në Muzeun e Luvrit. Dy vjet më vonë, në vitin 1832, Delacroix u nis për në Marok si pjesë e një delegacioni francez që do të takohej me sulltanin osman Mahmud II. Arsyeja për këtë takim ishte shpallja e Algjerisë si një koloni franceze, por arsyeja e vërtetë e këtij udhëtimi të Delacroix, duke pranuar këtë ofertë të monarkut, nuk ishte nga motivet patriotike, por për të ardhur në kontakt të pastër me Orientin dhe mundësi për të ardhur në kontakt të drejtpërdrejtë me një botë të re të panjohur për të, e cila padyshim e frymëzoi atë veçanërisht si një kontrast me mënyrën e përgjithshme të jetës në Evropë. Ai e kaloi pjesën tjetër të karrierës së tij profesionale duke dekoruar ndërtesa qeveritare. Detyra e tij ishte të dekoronte muret dhe tavanin e brendshëm, një punë që e kënaqte sepse e bënte të ndihej më pranë idhullit të tij Mikelanxhelo. Shfaqjet e tij më domethënëse ishin pjesa e jashtme e Pallatit Burbon, biblioteka në Pallatin e Luksemburgut dhe pjesa e jashtme e kishës "St. Danny", në përgatitjen e së

Romantizmi si një lëvizje komplekse artistike dhe filozofike kishte përfaqësuesit e tij në sferat letrare, artistike dhe intelektuale. Eugene Delacroix është një nga përfaqësuesit më të spikatur të romantizmit francez

cilës ai kaloi dhjetë vjet. Nga viti 1848 deri në vitin 1851 ai pikturoi tavanin e njëres prej galerive në Luvër, dhe më pas nga viti 1857 deri në vitin 1861 ai iu përkushtua kapelës së kishës "St. Sulfitë". Për më tepër, Eugjeni nuk pushoi kurrë së pikturuar piktura, kështu që në vitin 1837 ai shkroi Betejën e Talebanëve, dhe në vitin 1840 Pushtimin e Kostandinopojës nga Kryqtarët. Përveç këtyre, ai vazhdoi të vizatonte piktura më të vogla me motive fetare ose klasike. Edhe pse stili i tij ka evoluar vazhdimisht gjatë viteve, Eugene Delacroix i ka qëndruar besnik parimeve të tij bazë të një përshkrimi

të hollësishëm të emocioneve të brendshme me ngjyra ekspresive. Kanavacat e tij rrezatojnë energji dhe emocion. Delacroix vdiq në vitin 1863 në Francë, varrosur në Varrezat Pere Lachaise në Paris. Ai la pas mbi 1000 piktura me ngjyra vaj ose tempera, si dhe vizatime që ndryshuan botën e arteve të bukura përgjithmonë. Punimet e tij deri më sot pa përjashtim kënaqin çdo shikues pa përjashtim. Stili i tij i pikturës dhe shfaqja e skenave me ngjyra të pasura dhe plot emocion konsiderohet të jetë një arsye e drejtpërdrejtë për krijimin e impresionizmit dhe post-impresionizmit.

Trajçe Çatmov

„Shindisi“

Kaukaz, gusht 2008. E njohur ndryshe edhe si lufta e parë në tokën europiane në shekullin XXI, lufta dymbëdhjetë ditore në mes të Rusisë dhe Gjeorgjisë, e cila do të largojë shumë njerëz larg nga vatrat e tyre, deri në ditët e sotme. Filmi “Shindisi” i regjisorit gjeorgjian, Dito Cintaxhe, si titull mban emrin e fshatit të vogël ku ushtria ruse e thyen armëpushimin e dakorduar dhe në pritë vret afër 22 ushtarë gjeorgjian, duke bërë që këto ushtarë my aty ta gjejnë përjetësinë e amshimit. Fshatarët e Shindisit, ndërmarrin rrezik të madh për jetën e tyre, për t'i strehuar ato pak ushtarë gjeorgjian që ia dalin të mbijetojnë, në mesin e tyre edhe dy ushtarë të rinj. Dhjetë vjet pas përsëkrimit të ngjarjeve, ndërsa i gjiruar duke u bazuar në ngjarje të vërtetë, Cintaxhe në tregimin e tij përfshinë orët e fundit para ardhjes së rusëve dhe okupimit të Shindisit nga ana e tyre, si

dhe ballafaqimin e tyre me gjeorgjianët, të plotësuar edhe me gjirime reale të marra nga telefoni celular i njërit prej ushtarëve të vrarë. Filmi paraqet një lloj komemoracioni për heronjtë e rënë gjeorgjianë të cilët në ditën përvëluese të njëmbëdhjetë gushtit në vitin 2008, në një luftë të shkurtër, përgjithmonë u dhanë lamtumirën të afërmive të tyre. Në të, nuk hasim në beteja të gjata, tipike për filmat e zhanrit ushtarak, por këtu flitet për njerëzinë, për empatinë, për guximin, si dhe për rrezikun të vihet në pikëpyetje jeta, për të shpëtuar një jetë tjetër.

Gushti i përgjakshëm

Lumë njerëzish në panikë lëshojnë vatrat e tyre, duke marrë me vete vetëm gjerat më të nevojshme, aq sa u mbajnë duart, e duke e lënë një jetë të tërë pas, përderisa në radio dhe në televizion qarkullojnë zërat se ushtria ruse hyn në territorin gjeorgjian me tankse

dhe me armë tjera. Automobilët e fshatarëve janë të vegjël për ti marrë të gjitha botrat e tyre të deriatëhershme, por tjetër gjë as që u mbetet, duke u frikësuar nga ajo që do të vijë, posa të vijë rusët. I veji fshatar Vazja i përcjellë të gjithë si tradhëtarë dhe si qyqarë të gjithë ata që po largohen nga fshati, në vend se t'i kundërvihen okupatorit. Por, çfarë mund të bëjnë një grusht fshatarësh kundër tankseve të fuqishme ruse? Qeveria është ajo që duhet t'i mbrojë fshatarët. Vazjës dhe vajzës së tij të mitur Tamos, shoqëri u bëjnë komshiu Badri dhe gruaja e tij e sëmurë Hatia, e cila është e plogësht dhe nuk ka fuqi t'a lë shtëpinë, por ata edhe ashtu ndihen të sigurt sepse Hatja e ka prejardhjen nga rajoni separatist i Osetisë dhe për këtë shkak ata nuk kërcënohen nga ndonjë rrezik, ashtu siç rrezikojnë fqinjët e tyre, sepse ajo është “e përkëdhelura” e rusëve, apo është një prej tyre.

Shindi është fshat në të cilin rusët vendosin që t'i presin pesë automobilët me ushtarë dhe t'i sulmojnë ata, duke e pasur informatën paraprake se ata janë po të njejtit ushtarë të cilët disa ditë më parë kishin realizuar sulm në të cilën ka mbetur i vrarë një komandant rus. Dhe në atë moment ndodh një masakër i vërtetë. Disa minuta të shtëna, gjak, kaos, snajperë, tankse, bomba dore, predha dhe shrapnelë, të gjitha mjetet luftake në një skenë filmike me luftë. Artileria ushtarake e përmbushur me fytyrat e ushtarëve të cilëve u është e qartë se ato janë minutat e fundit apo ora e fundit në këtë botë. Shumë dhimbje dhe dëshpërim në një skenë të vetme të një beteje të shekullit XXI e cila në realitet ka zgjatur shumë më pak se një orë. Në qoftë se për diçka këtë film mund ta quajmë si një mjeshtri, ajo ka të bëjë me kapjen e skenave me emocione, ankthin dhe dëshpërimin e atyre të cilët kanë qenë dëshmitarë të këtij intervenimi ushtarak.

Dy fqinjët e patrembur

Plaku Badri jeton shumë afër vendit të priftës në fshat dhe në gardhin e tij, në gjak dhe në pavetëdije gjendet një djalos i ri, ushtarë, gjysëm i vdekur nga sulmi. Duke rrezikuar jetën e tij Badri e merr djalosin dhe e dërgon në oborrin e tij, aty ku Hatja do ta mbulojë me sanë dhe me fustanin e saj ta fsheh nga helikopterët rusë të cilët fluturojnë mbi ta. Atë natë, dy fqinjët shkojnë në vendin e betejës dhe arrijnë të gjejnë edhe njërin, pothuajse ushtar i vdekur duke e marrë dhe duke e dërguar në podrum. Dy fshatarët kundër njëri ndërsa ushtrive më të fuqishme të botës, ia dalin të shpëtojnë dy jetë njerëzish. Dhe e gjithë kjo, jo për shkak të krenarisë, por për shkak të intuitës njerëzore dhe për shkak të nxitjes për t'i ndihmuar dikujt. Por, si të fshihen dy ushtarët kur rusët tashmë kanë filluar të bastisin shtëpitë? Ata nuk do të fshihen edhe gjatë kohë. Të nesërmen Hatja merr vesh se në fshat kanë arritur priftërinjtë për të kënduar të vrarët dhe për t'i marrë

trupat e tyre dhe papritmas, asaj i lind një ide. Vizita e priftërinjëve jep mundësi për ti larguar dy ushtarët e rinj, të gjallë jashtë Shindisit. Përmes vajzës së quajtur Tamo, ajo dërgon porosi deri te ta dhe në këtë mënyrë Badri dhe Hatja vendosin të organizojnë dasëm në shtëpinë e tyre si një lloj paravani, ku i ftojnë edhe ushtarët rus, ndërsa në ndërkohë, deri sa të shtrohet dreka, priftërinjtë fshehurazi, kah oborri, i largojnë ushtarët e mbijetuar nga fshati.

Civilë apo të tjerë, të gjithë kanë frikë nga marshimi i ushtarëve rusë. Vetëm e reja Tamo është shumë e pastër dhe e vogël për të kuptuar rrezikun dhe pa droje dhe pa brenga luan me një automobile të vogël të lënë pas dore rreth rrugës, përderisa fshatarët e lëshojnë fshatin. Në moment të fundit, babai i saj Vazja e tërheq atë nga automobili në shtëpinë e tyre dhe ajo nuk ka kohë që ti merr vathët e nënës së saj të ndjerë prej aty. Ndërsa ky gabim Vazjen do ta kushojë jetë. Duke dashur që ta kthejë pasurinë e saj të vogël, do ta pësojë nga një plumb, por prapsepapë do ia dalë që vathët t'ja dërgojë vajzës së tij të vogël. Vazja është simbol i guximit, i parimit dhe një njeri i cili i vleron dhe ngrit lartë atributet e atdheut të tij, vatrës së tij dhe shtëpisë. Askush nuk mund ta largojë atë prej vendit të vet, e as me kosto të jetës.

Në film, vërehet apo është evident tensioni edhe në mesin e priftërinjëve të cilët e shfaqin kundrejt ushtrisë ruse. Ata aspak nuk dyshojnë të ndihmojnë edhe pse mjaft mirë e kuptojnë kompleksitetin dhe rrezikun e situatës. Gjatë dasmës, flamurtari rus i sqaron priftit se ata janë të të njejtit religjion, se ua dëshirojnë të mirën dhe se në fakt i mbrojnë fshatarët, duke i krahasuar me baballarët të cilët asnjëherë nuk do ti lëshonin më të dashurit e tyre natën në pyll. Gjeorgjia për Rusinë është fëmija më i vogël dhe pikërisht kjo deklaratë shkakton mllëf shtesë në sytë e priftit i cili edhe më tutje te ushtari rus sheh një armiq dhe okupator.

Davudi dhe Goliati

Në konfliktin ruso-gjeorgjian, apo në luftën në mes të Davudit dhe Goliatit ashtu si që e quajnë shumica, kanë humbur jetën mbi 400 persona, mbi 200.000 kanë qenë të dëbuar nga shtëpitë e tyre, shumica e të cilëve janë kthyer përsëri, pas konfliktit, por megjithatë, 20.000 edhe më tej qëndrojnë të dislokuar. Beteja në fshatin

Shindi është pjesë e historisë gjeorgjiane dhe për çdo vit në këtë ditë, populli kujton viktimat, luftëtarët e rinjë të cilët refuzuan të dorëzohen duke demonstruar aktin më të lartë të dashurisë dhe respektit ndaj atdheut të tyre. Kjo ditë festohet si ditë e sakrificës dhe heroizmit.

Edhe pse filmi është nominuar si kandidatë për të fituar çmimin "Oskar" nga Gjeorgjia, në kategorinë e filmimit më të mirë të gjuhës joangleze, prapsepapë nuk ia doli të merr nominim për mirënjohjen më prestigjioze filmike. Por çmimet në pjesën tjetër të botës nuk munguan, duke e dëshmuar cilësinë dhe vlerën e këtij filmi tejet të ngrohtë, emocional por edhe të dhimshëm për një konflikt ushtarak të historisë më të re europiane.

Elena Gjorgjievska

Regjia: Dito Tsintsadze

Rolet: Dato Bakhtadze, Goga Pipinashvili, Tamar Abshilava, Mariam Jibladze

Skenari: Irakli Solomonashvili

Kinematografia: Konstantin Esadze

Montazhi: Levan Kukhashvili

Muzika: Zviad Mgebry

Kohëzgjatja: 105 minuta

Viti: 2019

Vendi: Gjeorgjia

Çmimet: çmimi „Grand Prix“, për regjistorin më të mirë në Festivalin Ndërkombëtar të Filmit në Varshavë, kandidati gjeorgjian për nominim për çmimin "Oskar".

Kalaja e Tetovës – Bukuria e rrallë nga e kaluara

Xhamia e Larme, Arabati Baba Teqe dhe Kalaja, janë jashtëzakonisht margaritarë të vlefshëm arkitektonik të ndërtuara nga Rexhep Pasha, i cili kah fundi i shekullit XVIII ka qeverisur në Tetovë. Gjatë asaj periudhe pushteti qëndrorë osman është dobësuar, e këtë e ka shfrytëzuar Rexhep Pasha e më vonë edhe i biri i tij, Abdurahman Pasha duke e zgjeruar pashallëkun e tyre. Pasurinë që e kanë fituar e kanë shfrytëzuar për të ndërtuar ndërtimet më të bukura të asaj kohe në Tetovë. Duke dashur ta fuqizojë pushtetin e tij, por edhe të mbrohet nga armiqët, Rexhep Pasha ka vendosur të ndërtojë fortesë të madhe. Vendi i ndërtimit pashës i është imponuar vetëvetiu. Ajo ka qenë kodra mbi Tetovën e quajtur Bal Tepe (Maja e Mjalitit). Pozita e tij dominante strategjike ka qenë ideale për një fortesë kaq të madhe. Rexhep Pasha ka qeverisur

për 50 vite me rradhë, por fatkeqësisht nuk ka arritur që të shohë kalanë të ndërtuar në tërësi, përderisa përfundimin e ndërtimit të saj e ka trashëguar djali i tij, Abdurahman Pasha.

Kalaja e Tetovës apo Isari është fortesë dhe lokalitet i rëndësishëm arkeologjik që gjendet në majë të Balltepes, mbi Tetovë me një lartësi prej 803 m, në 2 kilometra nga qendra e qytetit. Vetë lokaliteti nga ana arkeologjike paraqet një lagje të fortifikuar të qytetit deri në kohën më të vona të Mesjetës.

Lokacioni i saj është në një lartësi më të vogël shkëmbore me anë të pjerrëta që ngrihen kah ana e djathtë e brigjeve të lumit Pena. Në majë është platoja e ngritur e cila mbështetet kah jugu, me formë trekëndëshi me dimensione 180 x 130 m dhe me një sipërfaqe prej rreth 1 ha, e tëra e mbuluar me themelet e mburojave të kohës më të vonshme antike. Gjurmët, gjegjësisht

mbetjet më të vjetra të kalasë, kanë të bëjnë me blloqet e mëdha prej biguri, të nxjerra më anë të gërmimeve të egra, të cilat rrjedhin nga shekujt IV-III para erës sonë. Thuhet se mbi themelet e këtyre mureve, më vonë, gjatë periudhës vijuese, janë ngritur mure të reja të ndërtuara më mirë nga guri i thyer dhe nga betony. Në pjesën jugore, është zbuluar një numër i madh i fragmenteve të enëve keramike heleniste, tjegullave dhe pitoseve. Në këtë hapësirë, është regjistruar edhe prania e blloqeve të mëdha prej guri dhe të monedhave të bizantit.

Sot fortesa paraqet një bukuri të rrallë nga e kaluara e Tetovës. Përbërja e saj është tejet komplekse. Pjesa e brendshme ka 5 saraje, kuzhina dhe banja të mëdhaja të kohës, një bunar në mes dhe 3 tunele dalëse. Gjatë konfliktit të vitit 2001 në Maqedoni, kalaja është dëmtuar dukshëm.

Kristina Ilievska

në Tetovë

